

กระบวนการทัศน์อิสลามเพื่อการพัฒนา

เอกสารประกอบการสัมมนา
“การจัดการความรู้เพื่อสันติสุขภาวะภาคใต้”
7 - 8 พฤศจิกายน 2550

กระบวนการทัศน์อิสลามเพื่อการพัฒนา

เอกสารประกอบการสัมมนา “การจัดการความรู้เพื่อสันติสุขภาวะภาคใต้”

วันที่ ๗ - ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

ณ ห้องจูปีเตอร์ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ กรุงเทพมหานคร

ISBN 978-974-299-110-4

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง : จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

เรื่องโดย : เครือข่ายชุมชนมุสลิม ในโครงการพัฒนาชุมชนเป็นสุขที่ภาคใต้ :
ตำบลบ้านต๊ำเมือง เรียนรู้อยู่ที่ปากใต้

เรียบเรียงโดย : ซากาเรีย บินยูซุฟ, คอยรูซามัน มะ, อับดุลรอเซ กาเคร์,
อับดุลเลาะห์ สารีมิง และคณะ

คณะทำงาน : วศิน สามี๊ะ, อาริอัมมัน ยามา, อับดุลฮาติม มาหิเดะ,
อับดุลรอเซ กาเคร์, คอยรูซามัน มะ, อนัน ละไบแด,
มาหะมะรานิ กายอ, เจ๊ะปอ สะแม, แวสดาปา แวแยนา

กองบรรณาธิการ : นายมานะ ช่วยชู, นางสาวศิราพร เป๊ะเส็ง, นางสาวอุษาวดี ศรีมิง,
นายทรงวุฒิ พัฒแก้ว

พิสูจน์อักษร : อุษาวดี ศรีมิง

ประสานสนับสนุน : นางสาวสมฤดี บุญส่ง, นางสาวสุภารัตน์ เจ๊ะเตบ,
นางสาวสะปิยะ บุญมาศ, นายจริยวัตร จอมคำ

ภาพโดย : เครือข่ายชุมชนมุสลิมฯ

ออกแบบปกและรูปเล่ม : พิณีจ หิรัญศิริสมบัติ 081-8692997

หน่วยสนับสนุนและรับผิดชอบ : โครงการพัฒนาชุมชนเป็นสุขที่ภาคใต้ :
ตำบลบ้านต๊ำเมือง เรียนรู้อยู่ที่ปากใต้

สนับสนุนการจัดพิมพ์ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)

พิมพ์ที่ : อักษรการพิมพ์ ๓/๓๙-๔๐ ถ. กะโรม นครศรีธรรมราช
โทร. ๐-๗๕๓๔-๒๘๐๑

คำปรารภ

เป็นเวลาเกือบ ๔ ปีที่ประเด็นความไม่สงบในภาคใต้ปรากฏเป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์และสื่อทุกชนิดแทบทุกวันอย่างต่อเนื่อง แม้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพยายามจะชี้แจงว่าสถานการณ์ต่างๆ ค่อยๆ ดีขึ้น แต่คนจำนวนมากที่ติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนที่อยู่ในพื้นที่เองกลับไม่มีความมั่นใจในข้อสรุปดังกล่าว จำนวนคนที่บาดเจ็บและเสียชีวิต รวมทั้งทรัพย์สินที่เสียหายเพิ่มขึ้นในแต่ละวันเป็นเครื่องยืนยันความไม่มั่นใจดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

ทำไมการแก้ไขปัญหาคความไม่สงบในภาคใต้ที่ผ่านมา จึงยังไม่สามารถบรรเทาหรือเยียวยาปัญหาดังกล่าวได้..... หรือเราทุ่มเทความพยายามต่างๆ ไม่เพียงพอ

หากพิจารณาจากทรัพยากรต่างๆ ที่ภาครัฐได้ทุ่มเทตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมา อาจกล่าวได้ว่าภาครัฐได้ทุ่มเทความพยายามอย่างเต็มที่แล้วเพื่อรับมือกับปัญหาดังกล่าว ประเด็นก็คือเราได้แก้ไขปัญหาย่างถูกต้องทางแล้วหรือไม่

ปัญหาส่วนใหญ่เราอาจใช้ประสบการณ์และความรู้ที่มีอยู่เพื่อตัดสินใจเลือกแนวทางการแก้ไขปัญหได้โดยไม่ยากนัก

แต่ปัญหาที่มีความซับซ้อนเช่นกรณีความไม่สงบในภาคใต้
ความรู้ที่มีอยู่อาจไม่เพียงพอและนำไปสู่ความผิดพลาดในการแก้ไข
ปัญหาได้ และที่ผ่านมามีรูปธรรมการแก้ไขปัญหาลายกรณี
ที่สะท้อนความผิดพลาดดังกล่าว

ทุกคนฝันอยากเห็นสถานการณ์ในภาคใต้คืนสู่สันติสุข
โดยเร็ว และนำสุขภาวะคืนสู่พี่น้องประชาชนทุกคน ผันดังกล่าว
จะเป็นจริงได้ก็ต่อเมื่อเราใช้สติและปัญญาในการแก้ไขปัญหา
ปัญญาจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการจัดการให้เกิดความรู้จริงเกี่ยวกับ
ปัญหาที่เกิดขึ้น เมื่อรู้เหตุแห่งปัญหาแล้ว การหาทางออกจึงไม่ใช่
เรื่องยากอีกต่อไป สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ใน
ฐานะองค์กรหนึ่งที่มีบทบาทในการบริหารจัดการความรู้เพื่อนำ
ไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นของระบบสุขภาพมีความยินดีอย่างยิ่ง
ที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนการขับเคลื่อนกลไกจัดการ
ความรู้เพื่อสันติสุขภาวะในพื้นที่ภาคใต้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า
ก้าวหน้านี้จะเป็นก้าวหน้าที่นำไปสู่ฝันของทุกคนที่เป็นจริงในระยะ
เวลาอันใกล้ต่อไป

(นพ.พงษ์พิสุทธิ์ จงอุดมสุข)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)

คำนำ

หนังสือ “กระบวนการทัศน์อิสลามเพื่อการพัฒนา” เล่มนี้ ถือเป็นการพิมพ์รวมเล่มครั้งแรก จากเนื้อหาเดิมจำนวน ๓ เล่ม คือ หนึ่ง **“ชูรอ” การจัดการชุมชนที่ควรเรียนรู้ : เพื่อชุมชน** **मानन्ति** สอง **การศึกษาศาสนาและสามัญ** และสาม **สวัสดิการชุมชนมุสลิม : ภายใต้กระบวนการทัศน์อิสลาม** **ด้านเศรษฐกิจ** ทั้งหมดอยู่ในหนังสือ ชุตเรียนรู้สู่ชุมชน เป็นสุข...จากภาคใต้ โครงการพัฒนาชุมชนเป็นสุขที่ภาคใต้ : ดับบ้านดับเมือง เรียนรู้อยู่ที่ปากใต้ ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ส่วนหนึ่งของปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั่นคือ ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ชุตบทเรียน เล่มนี้เป็นคำตอบของความรู้ส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหา โดยใช้หลักคิด **“การพัฒนาโดยเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง”** และ **“กระบวนการทัศน์อิสลามเพื่อการพัฒนา”** แม้เป็นจุดเล็กๆ ของแสงสว่างแต่จากการถอดความรู้ควบคู่กับการปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง แนวทางนี้น่าจะเป็นแนวทางหนึ่งของการแก้ปัญหา ระยะยาวได้ในอนาคต การใช้หลักทางวัฒนธรรมนำการพัฒนา

แม้จะเป็นเรื่องไกลตัว แต่สามารถเข้าถึงหลักและแก่นของจิตใจ และจิตวิญญาณ สามารถลดช่องว่างและความแตกต่างได้เป็นอย่างดี เพราะวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือหนึ่งในการดำรงอยู่ของสังคมมนุษย์

ผลสำเร็จของความรู้ในการแก้ปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น แม้จะดูยากและซับซ้อนด้วยองค์ประกอบและปัจจัยในหลายมิติ จนปัจจุบันนี้ยากที่จะแยกแยะได้ว่าใครได้ประโยชน์จากปัญหาความไม่สงบในขณะนี้ แต่ที่แน่ๆ ผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด คือ ชาวบ้านในชุมชนนั้นเอง ดังนั้น สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงต้องการ การพัฒนาที่เข้าถึงปัญหาอย่างแท้จริง ภายใต้การบูรณาการของทุกภาคส่วน มีกระบวนการการจัดการความรู้ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง หวังไว้ว่าอีกไม่นานธงสันติภาพคงปักเด่นบนปลายสุดของด้ามขวานทองเสียที

กองบรรณาธิการ

สารบัญ

คำปรราก
คำนำ

บทนำ

บทเรียน การพัฒนาโดยเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง	๑๓
บทเรียน กระบวนทัศน์อิสลาม	๑๔
แนวทางพัฒนาองค์ความรู้และการขยายผล	๒๒
ข้อเสนอเชิงนโยบาย	๒๔

เรื่องที่ ๑ สภาชุรอ	๒๗
ส่วนที่หนึ่ง “กระบวนทัศน์อิสลาม” กับการจัดการสังคมและชีวิตมนุษย์	๒๙
อิสลามได้กำหนดแนวทางปกครองด้วยกระบวนกาชุรอ	๓๐
โครงสร้างการปกครองชุมชนมุสลิมที่เปลี่ยนไป	๔๙
สภาชุรอ : แนวทางการจัดการชุมชนอิงศาสนา	๕๗
ส่วนที่สอง “สภาชุรอ” กับการจัดการชุมชน	๖๒
การสร้างชุมชนสมานฉันท์ด้วยชุรอ : ชุมชนบ้านตาแปด	๖๓
ร่วมกันฟื้นฟูวิถีมุสลิม : ชุมชนประวัติศาสตร์บ้านตะไล๊ะ	๗๓

เรื่องที่ ๒ การศึกษาศาสนาบูรณาการและสามัญ	๘๓
ส่วนที่หนึ่ง การศึกษาศาสนาบูรณาการและสามัญ	๘๔
ความสำคัญของ “กระบวนทัศน์อิสลาม” ด้านการจัดการศึกษา	๘๕
การศึกษาที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้	๘๖
การจัดการศึกษาศาสนาอิสลามในปัจจุบัน	๙๑
การศึกษาสู่ภาวะสันติสุข (บริบทการศึกษาชุมชนมุสลิมไทย)	๑๑๔
ส่วนที่สอง การจัดการศึกษาตามแนวทางศาสนาโดยชุมชน	๑๑๘
ห้องเรียนวิถีอิสลาม : ชุมชนดาร์ลนาอีม	๑๑๙
เรียนอัลกุรอานสร้างสุข : ชุมชนกาเม็ง	๑๔๙
 เรื่องที่ ๓ สวัสดิการชุมชนมุสลิม	๑๖๕
ชุมชนพึ่งตนเองบนหนทางสวัสดิการวิถีมุสลิม : ชุมชนสะปือรัง	๑๖๗
สะปือรัง : ชุมชนชายแดนไทย-มาเลย์	๑๖๘
เศรษฐกิจอิสลาม...เศรษฐกิจแห่งการช่วยเหลือกัน	๑๗๕
การเรียนรู้...สู่หนทางที่ยั่งยืน	๑๘๖
ความสุขของชุมชน คนมีสุขภาวะ	๑๙๒

บทนำ

กระบวนการทัศน์อิสลามเพื่อการพัฒนา

กระบวนทัศน์อิสลามเพื่อการพัฒนา

โดย มานะ ชูช่วยชู

โครงการพัฒนาชุมชนเป็นสุขที่ภาคใต้ฯ

บทเรียน การพัฒนาโดยเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง

ศ.นพ. ประเวศ วะสี ได้นำเสนอแนวคิดเรื่อง “การพัฒนาโดยเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง” เนื่องจากการพัฒนาที่ผ่านมาเน้นเอาเศรษฐกิจเป็นตัวตั้ง จึงทำให้เกิดปัญหาตามมามากมาย เพราะขัดแย้งกับวัฒนธรรมของชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ และ ศ.นพ. ประเวศ วะสี ยังได้นำเสนอแนวคิดในเรื่อง **กระบวนทัศน์อิสลามเพื่อการพัฒนา** (Islamic Perspective of Development) เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนมุสลิม โดยเฉพาะชุมชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีการดำรงวิถีชีวิตด้วยวัฒนธรรมของมุสลิมที่เข้มข้น ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่โครงการพัฒนาชุมชนเป็นสุขที่ภาคใต้ ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กำลังทำอยู่

เครือข่ายชุมชนมุสลิม ในโครงการพัฒนาชุมชนเป็นสุขที่ภาคใต้ (ปี ๒๕๔๖-๒๕๔๙) ได้นำแนวความคิดดังกล่าวมาสู่การปฏิบัติการ เริ่มจากพื้นที่ ๑๐ ชุมชน ในปีแรก ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส และขยายเป็น ๒๒ ชุมชนในปีที่ ๒ และ ๓ โดยเพิ่มพื้นที่ในจังหวัดสงขลาและสตูล จากการดำเนินงาน ภายใต้การนำแนวคิดกระบวนการทัศน์อิสลามมาสู่การพัฒนาในมิติต่างๆ ในชุมชนดังกล่าว ได้เกิดบทเรียนที่น่าสนใจโครงการ ฯ จึงได้มีการสรุปถอดบทเรียนกรณีศึกษาจำนวน ๑๐ ชุมชนด้วยกัน แบ่งออกเป็น กระบวนทัศน์ด้านการจัดการชุมชนด้วยสภาซุรอ จำนวน ๔ ชุมชน กระบวนทัศน์ด้านสวัสดิการชุมชนมุสลิม จำนวน ๒ ชุมชน และกระบวนทัศน์ด้านการศึกษาจำนวน ๔ ชุมชน

บทเรียน กระบวนทัศน์อิสลาม

สภาซุรอ : การประชุมตามแนวทางศาสนา

จากสภาพโครงสร้างการจัดการชุมชนมุสลิมปัจจุบัน ที่มีหลายโครงสร้างซ้อนทับกันอยู่และมีการแบ่งออกเป็นส่วน ๆ คือ คณะกรรมการมัสยิดซึ่งเป็นองค์กรทางศาสนาดูแลเกี่ยวกับศาสนากิจ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งเป็นองค์กรทางด้านการปกครอง และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งเป็นองค์กรทางด้านการพัฒนา นอกจากนี้ยังมีกลุ่มองค์กรต่างๆ ในพื้นที่อีก เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน การมีโครงสร้าง

หลายองค์กรแบบนี้ทำให้เกิดการมองเฉพาะงานตัวเอง ขาดการมองภาพรวมทั้งชุมชน หรืออาจจะมีแนวทางการทำงานที่ไม่สอดคล้องกันใด “สภาซุรอ” ที่หมายถึง การประชุมโดยคณะบุคคลเพื่อหามติในเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่อง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารงานราชการแผ่นดิน หรือการบริหารจัดการในชุมชนเพื่อความสงบและยุติธรรม น่าจะเป็นทางออกให้กับชุมชนมุสลิม เพราะสภาซุรอมีหลักการที่จะเชื่อมประสานกลุ่มองค์กรทั้งหลายเข้ามาทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาค โดยใช้แนวทางที่มีการบัญญัติไว้ในศาสนาเป็นแกนเชื่อมโยง เป็นหลักการอันหนึ่งตามวิถีของชุมชนมุสลิม ซึ่งการที่ทุกฝ่ายเข้ามาร่วมปรึกษาหารือกันจะทำให้สามารถมองเห็นภาพรวมร่วมกัน

จากบทเรียนของเครือข่ายชุมชนมุสลิม ในโครงการพัฒนาชุมชนเป็นสุขที่ภาคใต้ ในการนำแนวทางสภาซุรอไปปฏิบัตินั้น พบว่า กระบวนการซุรอเกิดขึ้นได้ ๒ ทางด้วยกัน คือ เกิดจากกระบวนการภายใน และเกิดจากกระบวนการภายนอก เกิดจากกระบวนการภายในนั้น เป็นการริเริ่มโดยผู้นำศาสนาในชุมชน ที่นำแนวทางซุรอมาใช้ในการพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยแนวทางนี้ต้องอาศัยเงื่อนไขจากตัวผู้นำเป็นสำคัญ ซึ่งผู้นำนั้นจะต้องมีลักษณะอย่างน้อย ๒ ประการ คือ มีวิสัยทัศน์ที่กว้าง เข้าใจบทบาทของผู้นำศาสนาที่จะต้องมียุทธศาสตร์ต่อความสุขของชุมชนโดยรวมด้วยมิใช่ทำหน้าที่เพียงประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น และจะต้องได้รับการยอมรับจากชุมชนอย่างมาก เพราะจะต้องเชื่อมโยงผู้นำกลุ่มต่างๆ ทั้งฝ่ายบริหาร อบต. ฝ่ายสภา อบต.

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เข้าร่วม เช่น กรณีบ้านตะไล๊ะ ผู้นำคือ โต๊ะอิหม่าม ซึ่งสืบทอดต่อกันมาที่เป็น โต๊ะอิหม่ามเช่นเดียวกัน ทำให้ได้รับการยอมรับสูง มีบารมีมาก นอกจากนี้ โต๊ะอิหม่ามยังมีแนวคิดที่ต้องการให้กรรมการมัสยิดมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนโดยรวมด้วย กระบวนการชูรอจึงเกิดขึ้นได้อย่างดี

สำหรับการเกิดจากภายนอกนั้น มีด้วยกัน ๒ ลักษณะ คือ เกิดเชิงโครงสร้าง และเกิดจากปัจจัยภายนอกที่เข้าไปกระตุ้น การเกิดเชิงโครงสร้างเกิดจากการที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้กำหนดแนวทางไว้แล้ว และชุมชนนำแนวทางนั้นมาประยุกต์ เช่น กรณีชุมชนเกาะไทร และชุมชนวังประจัน จ.สตูล ได้นำมาตรการทางสังคมที่เป็นข้อห้ามตามที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลกำหนด จำนวน ๘ ข้อ มาผ่านกระบวนการชูรอของชุมชน และออกเป็น “ฮุกุมฟากัด” หรือ มาตรการทางสังคมที่คิดว่าเหมาะสมและสามารถจัดการได้ โดยในเบื้องต้นเลือกใช้ก่อน ๓ ข้อ และต่อมาขยายครบทั้ง ๘ ข้อ ด้วยกระบวนการชูรอจึงสามารถทำให้การบังคับใช้มาตรการทางสังคมได้ผล

ในขณะที่ชุมชนบ้านตาแปด ต. ปากบาง อ.เทพา จ.สงขลา กระบวนการสภาชูรอเกิดจากเจ้าหน้าที่ผู้ช่วยชุมชนในบทบาทนักพัฒนาเข้าไปกระตุ้นและเชื่อมประสานในเบื้องต้น จนเกิดกระบวนการขับเคลื่อนต่อเนื่อง ผู้นำศาสนา ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์กรการบริหารส่วนตำบล เข้าร่วมด้วย จนสามารถนำประเด็นปัญหามาพูดคุยกันได้และนำไปสู่การจัดการ เช่น การนำ

ปัญหาที่สมาชิกมาละหมาดวันศุกร์ไม่ครบ จนนำไปสู่การวาง
มาตรการทางสังคมอย่างจริงจัง และการออกกรณีศึกษา
กระตุ้น จนสมาชิกเข้าร่วมอย่างพร้อมเพียงอย่างไม่เคยมีมาก่อน
บทเรียนเรื่อง “สภาชุรอ” นี้ถือว่ายังอยู่ในขั้นเริ่มต้น ซึ่ง
ต้องติดตามและร่วมกันค้นหาต่อไปว่า สภาชุรอจะสามารถแสดง
บทบาทในฐานะเวทีประสานเชื่อมโยงทุกฝ่ายในชุมชนได้จริงหรือไม่
หรือสามารถที่จะกำหนดมาตรการทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการ
ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในสังคมได้จริงหรือไม่ **หรือสภาชุรอ
จะเป็นคำตอบหนึ่งในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครอง
ท้องถิ่นของชุมชนมุสลิมได้หรือไม่**

การศึกษาบูรณาการศาสนาและสามัญ

ชุมชนมุสลิมให้ความสำคัญกับการศึกษาศาสนาอย่างยิ่ง
การศึกษาศาสนาของชาวมุสลิมเป็นการศึกษาตลอดชีวิต เริ่ม
จาก ระดับก่อนวัยเรียน ระดับอนุบาล ระดับประถมศึกษา ระดับ
มัธยมศึกษา มีทั้งรูปแบบเราเดาะห์ กิรออาตี ตาดีกา ปอเนาะ
และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จนกระทั่งตามอัธยาศัย
ตลอดชีวิต สิ่งที่น่าสนใจของมุสลิมกังวลคือ การเรียนหลักสูตรสามัญที่
มีชั่วโมงเรียนศาสนาอิสลามเพียงเล็กน้อย และขาดการอบรม
ขัดเกลาตามวิถีปฏิบัติของของมุสลิม เพื่อเป็นหลักประกันว่าเด็ก
ทุกคนจะได้เรียนรู้ศาสนาดีพอ สามารถปฏิบัติตามธรรมเนียม
ประเพณีได้อย่างถูกต้อง ชุมชนจึงมีการจัดการศึกษาศาสนาแก่
ลูกหลานของชุมชนเอง ควบคู่ไปกับการจัดการศึกษาสามัญของ

ภาครัฐอย่างเข้มข้น ด้วยลักษณะเช่นนี้ทำให้มุสลิมทั้งหลาย ต้องใช้เวลาเรียนเพิ่มขึ้นจากการเรียนสามัญเพียงอย่างเดียว ต้องเรียนศาสนาตอนเย็นและเสาร์-อาทิตย์ด้วย ชุมชนแต่ละชุมชน ต่างก็จัดการของตัวเองทำให้ขาดความเป็นเอกภาพ และบางชุมชน ขาดความพร้อม ทำให้จัดการเรียนการสอนไม่ได้เต็มที่ เด็ก ๆ เกิด พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

“ปิ๊ะดอ” หรือ นายมาหะมะรานี กายอ แห่งบ้านดาร์ลุณาอิม ต. จะแนะ อ. จะแนะ จ. นราธิวาส ได้ตระหนักในสภาพดังกล่าว และได้เริ่มจากการสอนกีตาบแก่ผู้สูงอายุก่อน ต่อมาได้สอน การอ่านพระคัมภีร์อัลกุรอานแก่เยาวชน จนกระทั่งได้ริเริ่มการ เรียนการสอน “ห้องเรียนวิถีอิสลาม” ที่มีการจัดทำโครงร่างหลักสูตร บูรณาการศาสนาและสามัญ โดยร่วมกับโรงเรียน บ้านจะแนะ และ ผู้ปกครองที่สนใจให้เด็กนักเรียนกลุ่มหนึ่ง มาเรียนที่กลุ่ม ดาร์ลุณาอิม โดยมีปิ๊ะดอและโรงเรียนให้ครูมาร่วมสอน ๑ ท่าน ทดลองสอนจากระดับประถมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๑ ห้องเรียน เด็ก นักเรียน ๓๑ คน ปรากฏว่าประสบความสำเร็จ อย่างน่าพอใจ จึงมีการขยายไปสู่ระดับประถมศึกษาปีที่ ๓ และมีเด็กนักเรียนกว่า ๔๐๐ คน มีอุstadh ๑๕ คน โดยปิ๊ะดอและครูพี่เลี้ยงได้ช่วยกัน จัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นมาเอง จุดเด่นของการสอนเป็นไป ตามความต้องการของชุมชน คือ “ให้ผู้เรียนมีความรู้และความ เข้าใจในหลักการบังคับ (ฟัรฎูฮีน) เป็นการศึกษาเพื่อ ปฏิบัติศาสนกิจ ยึดมั่นในหลักการศาสนาในการประกอบ ศาสนกิจและการดำรงชีวิตประจำวัน” การบูรณาการนี้ทำให้

ความรู้สึกรักของชุมชนต่อโรงเรียนดีขึ้นด้วย เพราะมีพ่อกุอินเป็น
ภาคบังคับอยู่ในตัว ผลจากการริเริ่มของชุมชนดาร์ลุณาอิมทำให้
มีการขยายผลไปยัง ๗ เขตพื้นที่การศึกษา ในจังหวัดปัตตานี ยะลา
นราธิวาส และสงขลา

กรณีการจัดการศึกษาของชุมชนดาร์ลุณาอิมนั้น สอดคล้อง
กับข้อเสนอของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์ (กอส.) ที่
ได้ เสนอต่อรัฐบาลในมาตรการสมานฉันท์ยั่งยืน : แก้ปัญหา
ความรุนแรงที่โครงสร้างและวัฒนธรรม โดยให้โรงเรียนระดับ
**ประถมศึกษาของรัฐควรประสานงานหรือร่วมมือกับโรงเรียน
ตาดีกา ที่อยู่ในเขตชุมชนเดียวกันหรือเขตใกล้เคียง เพื่อ
ร่วมกันจัดการศึกษาวิชาศาสนาหรืออิสลามศึกษาและ
วัฒนธรรมให้แก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐ ทั้งนี้
เพื่อลดปัญหาเรื่องจำนวนชั่วโมงเรียนที่มีเป็นจำนวนมากของเด็ก
นักเรียนในระดับประถมได้ และ กอส. ยังเสนออีกว่า ควรมีการ
พัฒนาโรงเรียนต้นแบบ (Model School) ให้เป็นแบบ
อย่างในการบริหารจัดการโรงเรียนที่บูรณาการ การศึกษา
สามัญและอิสลามศึกษาในระดับประเทศ การจัดการศึกษา
ของชุมชนดาร์ลุณาอิมจึงน่าจะเป็นโรงเรียนต้นแบบแห่งหนึ่ง ที่ควร
ได้รับการพัฒนาต่อเนื่องต่อไป**

สวัสดิการชุมชนมุสลิม

ศาสนาอิสลามมีแนวคิดในเชิงสังคมสวัสดิการค่อนข้าง
ชัดเจน และได้มีการวางระบบในการช่วยเหลือซึ่งกันและของ
ชุมชนไว้เป็นอย่างดี มีหลากหลายรูปแบบ เช่น การจ่ายชะกาต

กองทุนบัลตุลมาล นอกจากนี้ยังพบว่าชุมชนมุสลิมยังมีการคิดค้นรูปแบบการจัดสวัสดิการแบบต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอีก เช่น การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ร้านค้าชุมชน “ซารีกัตมาตี” หรือ “หุ้นส่วนจัดการศพ” เป็นต้น

กรณีจากบ้านสะปือรังนั้น พบว่า กลุ่มออมทรัพย์นั้นนอกจากมีเป้าหมายเพื่อสร้างนิสัยการออมและการช่วยเหลือในยามขัดสนแล้ว ยังขยายออกไปสู่กิจกรรมสวัสดิการด้านอื่น ๆ อีก เช่น ร้านค้าวัสดุก่อสร้าง ศูนย์สาธิตการตลาด เพื่อช่วยเหลือสมาชิกให้ได้ซื้อสินค้าราคาถูก และในยามที่ขาดรายได้ก็สามารถที่จะค้างชำระกับร้านค้าไว้ก่อนได้เป็นการช่วยเหลือสมาชิกในยามขัดสน

สำหรับในด้านการกู้ยืมก็ได้คิดค้นขึ้นอย่างหลากหลายเพื่อให้รองรับกับความจำเป็นของสมาชิก มีตั้งแต่การกู้สามัญ กู้ฉุกเฉิน กู้เพื่อที่อยู่อาศัย สินเชื่อเพื่อการลงทุน สินเชื่อหลักทรัพย์ประกัน (เพื่อปลดภาระหนี้จากสถาบันการเงิน)

นอกจากนี้ รายได้จากการดำเนินงานของกลุ่มจะนำมาจัดสวัสดิการในรูปแบบกองทุนต่าง ๆ เช่น กองทุนสาธารณะประโยชน์ทั่วไป กองทุน “ตะวะห์” (ฌาปนกิจ) กองทุนเปิด “ปอซอ” กองทุน “อติกัฟ” กองทุนน้ำดื่มสะอาดเพื่อเด็กก่อนวัยเรียน และที่สำคัญเพื่อให้สอดคล้องกันหลักการเรื่อง “ชะกาต” อย่างสมบูรณ์มากขึ้น กลุ่มออมทรัพย์บ้านสะปือรังยังได้ริเริ่ม “กองทุนชะกาตทรัพย์สิน” ซึ่งโดยทั่วไปชุมชนมุสลิมยังไม่มีมีการจ่ายชะกาตประเภทนี้ เนื่องจากยังไม่มีการจัดการและการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่ชัดเจน กลุ่มได้ริเริ่มด้วยการนำหลักการ

การคำนวณชะกาดทรัพย์สินมาใช้คำนวณกับทรัพย์สินของกลุ่ม และจ่ายชะกาดให้กับบุคคลที่เหมาะสม ถึงแม้ว่าจะเป็นเพียงกลุ่มเล็ก ๆ ที่ทรัพย์สินไม่มากนัก แต่นับว่าเป็นการริเริ่มที่น่าสนใจ โดยเฉพาะในขณะที่ยังไม่ลงมือในการจัดการเรื่องชะกาดยังไม่ลงตัว แม้จะมีความพยายามในการผลักดัน “พรบ. กองทุนชะกาด” ออกมาก็ตาม การริเริ่มของชุมชนสะปือรังอาจจะชี้ให้เห็นว่า ชุมชนสามารถเริ่มได้โดยไม่จำเป็นต้องรอกฎหมาย

แนวทางการพัฒนาที่นำเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง ในกรณีของชุมชนมุสลิมซึ่งได้นำเอากระบวนการทัศน์อิสลามมาเป็นตัวตั้งนั้น จากกรณีการดำเนินงานของเครือข่ายชุมชนมุสลิม ในโครงการพัฒนาชุมชนเป็นสุขที่ภาคใต้ อาจกล่าวได้ว่า มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ทั้งในเรื่องสภาพธรรม สวัสดิการชุมชนมุสลิม และการศึกษาบูรณาการศาสนา และสามัญ และสามารถที่ทำให้เกิดขึ้นได้จริง ซึ่งถือว่าการจุดประกายเล็กๆ ที่ต้องการการสานต่อเพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อไป พร้อมทั้งการนำตัวอย่างเหล่านี้ไปขยายผลเพื่อปรับใช้ในชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

แนวทางการพัฒนาองค์ความรู้และการขยายผล เรื่องกระบวนการทัศน์อิสลามเพื่อการพัฒนา

สภาชุรอ

แนวทางการพัฒนาองค์ความรู้

- ศึกษารูปแบบ “ชุรอ” ที่เกิดขึ้นแล้วให้ชัดเจน รวมทั้งผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชน
- ศึกษาความเป็นไปได้ของ “ชุรอ” กับการเลือกผู้นำชุมชน/สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อลดความขัดแย้งและได้ผู้นำที่เหมาะสม
- ศึกษาแบบแผนการจัด “ชุรอ” ในชุมชนที่มีทั้งชาวไทย-พุทธและไทยมุสลิม
- ศึกษาความเป็นไปได้ของ “สภาชุรอ” ในการปกครองส่วนท้องถิ่น
- ศึกษา “ชุรอ” จากต่างประเทศ เช่น มุฮัมมาดียะประเทศอินโดนีเซีย

การขยายผล

- ผลักดันผ่านคณะกรรมการมัสยิด ร้อยละ ๑๐ (๑,๖๐๐ แห่ง เท่ากับ ๑๖๐ แห่ง)
- ผลักดันผ่านแกนนำธรรมชาติ
- ผลักดันผ่านคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

การศึกษาศาสนาบูรณาการและสามัญ

- การติดตามประเมินผลสรุปบทเรียนโรงเรียนประถมที่มีหลักสูตรบูรณาการทั้งด้านสามัญและอิสลามศึกษา
- ส่งเสริมการเรียนรู้อัลกุรอาน / กิตาบในชุมชน

ระบบสวัสดิการชุมชน

- วิจัยการจัดการการเงินอิสลามในบริบทชุมชน
- วิจัยเชิงปฏิบัติการแนวทางการจัดการชะกาตทรัพย์สินสมบัติในชุมชน
- วิจัยเชิงปฏิบัติการแนวทางการจัดการกองทุน “บัลตุลมาล” ในชุมชน
- วิจัยเชิงปฏิบัติการกองทุนช่วยเหลือ “ตাকাฟูล”
- การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระบบสวัสดิการของชุมชนแบบอื่น ๆ

การวิจัยด้านอื่น ๆ

- กระบวนการทำงานของภาคประชาชนที่เหมาะสมในสถานการณ์ความรุนแรงควรเป็นอย่างไร
- บทบาทภาคประชาสังคมในภาวะความรุนแรงเป็นอย่างไร
- วิจัยเรื่อง “วิถีมุสลิมไทยชายแดนใต้ ๕ บริบทพื้นที่เป็นอยู่อย่างไร”
- ศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำนโยบายภาคประชาชนในการจัดการทรัพยากร

- ศึกษาวิถีความมั่นคงของมนุษย์ที่หลากหลาย เช่น ความมั่นคงในชีวิตฐานทรัพยากรอาหารจิตวิญญาณ
- ศึกษาพลังงานทางเลือกระดับชุมชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

- การจัดการศึกษานุเคราะห์การสามัญและศาสนาอิสลาม ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาของรัฐโดยร่วมกับโรงเรียนตาดีกานัน จะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในทุกขั้นตอน ไม่เฉพาะการพัฒนาหลักสูตรเท่านั้น แต่รวมถึงการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน การร่วมสอน และการคงโรงเรียนตาดีกาไว้
- สนับสนุนการริเริ่มจัดตั้งกองทุน “บัยตุลมาล” ในพื้นที่นำร่อง
- ส่งเสริมให้มีการริเริ่มจัด “ชะกาตประเภททรัพย์สิน”
- ขยายเขตประมงพื้นบ้าน จาก ๓,๐๐๐ เมตร เป็น ๕,๔๐๐ เมตร
- แก้ไข พรบ. ประมงแห่งชาติ ๒๕๕๐ (ตามข้อเสนอของสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้)
- ยกเลิกเครื่องอวนรุนโดยเด็ดขาดในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้/หรือทั้งประเทศ

- ลดจำนวนเรือและเครื่องมืออวนลาก โดยให้รัฐบาลซื้อเครื่องมือคืน
- ยกเลิกโครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุนธนาคารอาหารทะเล (Sea Food Bank)
- สนับสนุนการออก พรบ. ป่าชุมชน เพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ทำกินทับซ้อนกับพื้นที่เขตป่าสงวนหรือเขตอนุรักษ์

ศึกษาเพื่อสนับสนุนกิจกรรมสร้างศาสนสัมพันธ์ในชั้นที่
วันที่ 1 กันยายน 2548
สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดราชบุรี
สนับสนุนกิจกรรมสร้างศาสนสัมพันธ์ในชั้นที่ ของ
การให้ความคุ้มครองและความเป็นมาชั้นที่ในชั้นที่

เรื่องที่หนึ่ง สภามุร่อ

ส่วนที่หนึ่ง

“กระบวนทัศน์อิสลาม”

กับการจัดการสังคมและชีวิตของมนุษย์

“กระบวนการทัศน์อิสลาม”

กับการจัดการสังคมและชีวิตของมนุษย์

ในวงจรชีวิตมุสลิมตั้งแต่เกิดจนตาย มีบทบัญญัติ อัลกุรอ่านและคำสอนของศาสดากำกับไว้ทุกขั้นตอน ฉะนั้น ถ้าเดินตามที่กำลังกำกับไว้จะไม่ตกหลุมพรางวงจรมีเล่ห์เหลี่ยมของความเจริญที่ไม่หยุดยั้ง การจัดการชุมชนด้วยกระบวนการชูรอในสังคมมุสลิมนั้นมีกรอบและขอบเขต โดยเฉพาะตามแนวทางประวัติศาสตร์การปกครองสมัยท่านศาสดามุฮัมมัด (ศล.) และตามแนวบทบัญญัติเกี่ยวกับการปกครองโดยเฉพาะการเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่ของตนเอง ผู้นำ และผู้ตาม กระบวนการดังกล่าวจึงเป็นการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในระดับเบื้องต้น เพราะกรรมวิธีที่ใช้มาจากกระบวนการทางศาสนาทุกขั้นตอนตั้งแต่การคัดเลือกตัวบุคคล การพิจารณาถึงคุณสมบัติการเป็นมุสลิมที่ดี

ตัวอย่างเหตุการณ์ที่ใช้กระบวนการคล้ายๆ ชูรอนั้นคือ หลังจากคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) ได้ยึดอำนาจการ

ปกครองเมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ ที่ผ่านมามีการยกย่องรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว อาทิ มาตรา ๑๙ ว่าด้วยสมาชิกแห่งชาติที่มีไม่เกิน ๒,๐๐๐ คน และมาตรา ๒๑ สมาชิกทำหน้าที่เลือกกันเองให้เหลือ ๒๐๐ คน เป็นผู้สมควรได้รับการเสนอชื่อเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ฯลฯ และมีการสรรหานายกรัฐมนตรีคนที่ ๒๔ ของประเทศไทย ซึ่งผลออกมาเป็นที่พอใจของทุกฝ่าย โดยได้คัดเลือก พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ องคมนตรี เป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ทำให้ทุกฝ่ายให้การยอมรับอย่างกว้างขวาง เพราะภูมิหลังเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่ดีครบถ้วน (แต่ถ้าตามระบอบประชาธิปไตย คงเป็นได้ยาก) สรุปการใช้กระบวนการ คือ ผู้นำสูงสุดใช้พิจารณาญาณในการคัดเลือก (คงมีการหารือกับทุกฝ่ายก่อนที่จะคัดเลือก) ผู้ตามเกิดคล้อยตาม เพราะให้การยอมรับกันทุกฝ่าย

ประชุมแกนนำชุมชนสภาชุรอ จ.ปัตตานี

อิสลามได้กำหนดแนวทางการปกครอง ด้วยกระบวนการชุรอ

คัมภีร์อัลกุรอานและซุนนะห์ (จริยวัตร) ของท่านนบีมุฮัมมัด (ศล.) ซึ่งเปรียบเสมือนคลังทางวิชาการที่มีประโยชน์แก่มวลมนุษยชาติในทุกสาขา แม้จะเป็นการกล่าวถึงในลักษณะเป็น

หัวข้อสำคัญ หรือทฤษฎีในแต่ละสาขาวิชาโดยไม่ได้ลงลึกในรายละเอียดก็ตามแต่เมื่อมุสลิมหรือไม่ใช่มุสลิมได้ศึกษาอัลกุรอาน และซุนนะห์แล้วนำไปศึกษาทดลอง นำไปวิจัย นำไปค้นคว้า พวกเขาก็จะได้รับประโยชน์จากความรู้นั้น

ดังอัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ว่า “พระองค์จะทรงประทานความรู้ให้แก่ผู้ที่พระองค์ทรงประสงค์ และผู้ใดที่ได้รับความรู้ แน่แน่นอน เขาได้รับความดีมากมาย และไม่มีผู้ใดรำลึกนอกจากบรรดาผู้ที่มิสติปัญญาเท่านั้น”

ผู้นำ/ผู้ตามที่ดีในทัศนะอิสลามที่มุสลิมควรรู้ในเบื้องต้น

ผู้นำที่ดีในทัศนะอิสลาม ต้องเป็นผู้นำที่มีคุณสมบัติแห่งความเป็นผู้นำมุสลิม เช่น ด้านศีลธรรมต้องเป็นที่ยอมรับ และพึงพอใจในสังคมทั่วๆ ไปในคุณสมบัติแห่งความเป็นมุสลิม ด้านความรู้ต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในสิ่งที่ถูกมอบหมายให้ทำหน้าที่ เป็นต้น ถ้าจะกล่าวถึงคุณสมบัติของความเป็นมุสลิมอันดับต้นๆ คือ การเคร่งครัดในการปฏิบัติตามบทบัญญัติศาสนา อาทิ มีความยุติธรรม หลีกเลียงอบายมุขทุกประเภท จิตใจบริสุทธิ์ ซึ่งสามารถมองเป็นรูปธรรมได้ไม่ยาก แต่ผู้นำในลักษณะดังกล่าวคงจะหาได้ยากมากในสังคมของเราดังนั้น บทบัญญัติทางศาสนานั้นจึงเป็นกลไกในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ไปโดยสิ้นเชิง

จรรยาบรรณของผู้นำหรือตัวแทนในสังคมมุสลิม คือ การไม่เสนอตัวเองเป็นนั่นเป็นนี่ ไม่หวงแหนซึ่งตำแหน่งที่ได้มา ไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว มีความซื่อสัตย์เที่ยงตรง ยึดมั่นในหลักการอัล-อิสลาม ไม่มีพรรคพวกหรือเพื่อนพ้องที่จะเอื้อเฟื้อกันและกันในตำแหน่งหน้าที่

ผู้ตามที่ดีในทัศนะอิสลาม คือ ผู้ตามที่เชื่อฟังผู้นำในสิ่งที่ถูกต้อง และทำหน้าที่ในสังคมตามกรอบแห่งธรรมนุญอัลกุรอาน โดยคำนึงถึงอุดมการณ์ของมุสลิมที่มีส่วนร่วมในการเลือกตั้งผู้นำที่ดี และคัดค้านปราบปรามในสิ่งที่ไม่ถูกต้องที่ปรากฏในสังคม แม้ว่ากับคนทั่วไปหรือต่อหน้าผู้นำก็ตาม หากผู้ตามได้ปล่อยให้ผู้นำที่ไม่ดี มีตำแหน่ง มีอำนาจในสังคม หรือไม่ทำหน้าที่ปราบปรามสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ก็จะเป็นผู้ตามที่บกพร่องต่อหน้าที่ของผู้ศรัทธา ดังอัลกุรอานกล่าวว่า “*โอ้ผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยดีเพื่ออัลลอฮ์ เป็นพยานด้วยความเที่ยงธรรม และจงอย่าให้การเกลียดชังพวกหนึ่งพวกใดทำให้พวกเจ้าไม่ยุติธรรม จงยุติธรรมเถิด มันเป็นสิ่งที่ใกล้กับความยำเกรงยิ่งกว่า*” (อัลมาอิดะฮ์ ๘)

“สภาชุรอ” (สภาที่ปรึกษาชุมชน หรือ رى شورة)

เป็นสิ่งจำเป็นตามบทบัญญัติ

“สภาชุรอ” ในทัศนะอิสลาม หมายถึง การประชุมโดยคณะบุคคลเพื่อหามติในเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่อง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารงานราชการแผ่นดินหรือการบริหารจัดการในชุมชนเพื่อความสงบและยุติธรรม

คำว่า “**อชฺชชฺร**” ก็คือ การคัดเลือกความคิดเห็นที่มีการเสนอที่หลากหลายในปัญหาใดปัญหาหนึ่งโดยสมาชิก เพื่อจะได้บรรลุเป้าหมายที่ดีกว่า และเพื่อจะได้ปฏิบัติตามหลักและบทบัญญัติทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาสังคม การพัฒนาสังคม และการให้การสงเคราะห์ ซึ่งเป็นแนวทางการปฏิบัติในการปกครองหรือการจัดการชุมชนให้เป็นที่พอใจ โปร่งใส รับรู้ร่วมกันทุกฝ่าย นั่นคือการประชุมระบบชฺร

การบัญญัติว่าด้วย **การชฺรหรือการประชุมเป็นสิ่งที่จำเป็น** ซึ่งอิสลามถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้นำหรือผู้บริหาร และเป็นสิทธิของผู้ตาม ดังอัลกุรอานกล่าวในโองการหนึ่ง ความว่า “...และเจ้าจงปรึกษาหารือกับพวกเขาในกิจการทั้งหลาย ครั้นเมื่อได้ตัดสินใจแล้วก็จงมอบหมายแด่อัลลอฮฺเถิด” (อัลกุรอาน ๓: ๑๕๓)

ขุนนะห์ ท่านศาสดา (ซล.) ที่ได้ดำเนินการชฺรหลายครั้ง หลายหน ทั้งในช่วงปกติ ช่วงทำสงคราม ฯลฯ และบรรดานักวิชาการอิสลามล้วนให้มติพ้องกัน (อิจมาอฺ) ว่า การประชุมชฺรนั้นเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นหน้าที่ของผู้นำหรือผู้บริหาร ซึ่งกระบวนการหรือองค์ประชุมสภาชฺรมี ๒ ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ ๑ ประกอบด้วย **ผู้นำและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง** ตัวอย่างเช่น ท่านศาสดา (ซล.) เคยถามความคิดเห็นจากเหล่าทหารในการเผชิญหน้ากับศัตรูตอนสงครามอุฮุด และท่านศาสดา (ซล.) ก็เคยถามความคิดเห็นของเหล่าทหารในการแบ่งทรัพย์สินที่ได้จากการพิชิตสงคราม เป็นต้น

ลักษณะที่ ๒ ประกอบด้วย **ผู้นำและกลุ่ม/บุคคลบางคนหรือบางกลุ่มที่ผู้นำได้เลือกเอง** ตัวอย่างเช่น ท่านศาสดา (ชล.) เคยถามความคิดเห็นจากท่านชะอัด บินมูอาซ และท่านชะอัด บินอุบาตะห์ในการเลือกมาตรการกับชาวยิว เผ่าฆอญฟาน เป็นต้น จากตัวอย่างเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้น นักวิชาการอิสลามได้ให้ความเห็นว่า ผู้นำจะต้องขอความคิดเห็นจากบรรดาผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่มีประสบการณ์ในเรื่องราวหรือประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและต้องการห้ามติ จะน้อยคนหรือหลายคนแล้วแต่กรณีผู้นำจะพิจารณา

ความสำคัญของกระบวนการชুরอในสังคมปัจจุบัน

ในแต่ละชุมชนมีผู้คนมากมาย หลายกลุ่ม หลายพวก หลายความคิด หลายวัฒนธรรม ฉะนั้น การที่จะหลอมความคิดให้เป็นหนึ่งเดียวไม่ใช่เรื่องง่าย โดยเฉพาะเพื่อให้เกิดความอิสระในกระบวนการคิดที่ไม่มีใครมาครอบงำ เพราะในสังคมของเราในขณะนี้ผู้นำในเชิงการเมือง ผู้นำเชิงอำนาจ เริ่มตั้งแต่ระดับชุมชนขึ้นไป ดังนั้น ความคิดความอ่านมักจะมองถึงผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม ฉะนั้น กระบวนการชুরอจึงเหมาะสมในการที่จะหาทางออกถึงจะไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากผู้นำมากนัก แต่

อบรมกลุ่มสตรีบ้านอุแบ จ.ยะลา

พวกเขาก็ไม่คิดที่จะต่อต้านเพราะเป็นกระบวนการทางศาสนา

การประชุม (ชูรอ) มีความสำคัญต่อการบริหารราชการแผ่นดินหรือการจัดการชุมชน คือ ดำเนินการเพื่อรับรู้ข้อเสนอแนะความคิดเห็น และข้อมูลต่างๆ ให้เกิดการเปรียบเทียบและเลือกแนวทางที่ดีที่สุด เป็นการรับรู้ข้อดีข้อเสียจากผู้มีประสบการณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นที่ประชุมหารือกันอยู่ เพื่อป้องกันและหลีกเลี่ยงความผิดพลาดในการตัดสินใจของผู้นำ เป็นเอกลักษณ์แห่งการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือสมาชิกองค์กรในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นส่วนรวม ทั้งนี้เพื่อให้ตระหนักว่าผู้นำคือตัวแทนของคนส่วนใหญ่ในการบริหารกิจการให้เป็นระเบียบ เป็นการป้องกันและหลีกเลี่ยงการใช้อำนาจความรู้สึกส่วนตัวหรือเหตุผลที่ไม่ผ่านการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ

สภาชูรอ ชุมชนตะไล๊ะ จ.ปัตตานี

แนวทางการปฏิบัติในกระบวนการชুরอ

กรณีผู้นำไม่ปฏิบัติการชुरอ

ถ้าผู้นำไม่ปฏิบัติการชुरอเพื่อห้ามตีในการปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของคนในสังคม อิสลามอนุญาตให้ถอดถอนจากการเป็นผู้นำได้ เพราะขาดคุณสมบัติของความเป็นผู้บริหารและการปกครอง

ส่วนวาระหรือประเด็นที่ควรมีการประชุมต้องเกี่ยวข้องกับส่วนรวม ที่ต้องการจะกำหนดหรือเลือกแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดทั้งทางด้านการปกครอง ด้านการบริหาร และด้านตุลาการ ตลอดจนด้านศาสนาที่สังกัดอยู่ในกฎบัญญัติที่อนุญาตให้วิเคราะห์ (อิจตีฮาด) ได้ แต่ถ้าประเด็นใดมีบทบัญญัติจากอัลกุรอานและฮาดิษกล่าวไว้อย่างชัดเจน ก็ให้ถือบทบัญญัตินั้นเป็นมติหรือแนวทางการปฏิบัติ

ประชุมคณะทำงานเครือข่ายชุมชนมุสลิม จ.สตูล

กรณีความคิดเห็นในที่ประชุมไม่ตรงกัน

เมื่อเกิดความขัดแย้งทางด้านข้อเสนอในที่ประชุม ระหว่างสมาชิกผู้เข้าประชุมด้วยกัน ระหว่างความคิดเห็นของผู้นำกับสมาชิกที่ประชุม แนวทางการตัดสินใจนั้นจะต้องยึดถือ

ความคิดเห็นที่สอดคล้องกับอัลกุรอานเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ชุมนนะห์ แล้วก็ อิจมาอฺ ตามลำดับ ถ้าไม่มีก็ให้ถือ คำตัดสินของผู้นำเป็นมติ โดยไม่จำเป็นต้องยึดหลักเสียงส่วนใหญ่หรือส่วนน้อยในที่ประชุมหรือไม่ทั้งสอง

เพราะในทัศนะอิสลามถือว่า เสียงประชาคือวิธีการได้มาซึ่งความคิดเห็นและการเสนอแนวทางเท่านั้น ส่วนการวิเคราะห์ การใช้วิจารณญาณอย่างละเอียด ครอบคลุม เป็นกลาง เป็นธรรม และถูกต้อง ตามเจตนารมณ์ของอิสลามนั้น เป็นสิทธิของผู้นำเท่านั้น และผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชามีหน้าที่ต้องปฏิบัติตาม ด้วยเหตุผลปลายประการ ดังต่อไปนี้

อัลกุรอานได้บัญญัติ ว่าด้วยการประชุมให้ท่านศาสดา (ซล.) ความว่า “...และเจ้าจงปรึกษากับพวกเขาในกิจการทั้งหลาย ครั้นเมื่อเจ้าได้ตัดสินใจแล้ว ก็จงมอบหมายแด่อัลลอฮฺเถิด” (อัลกุรอาน ๓;๑๕๗) จะเห็นได้ว่าการตัดสินใจนั้นท่านศาสดา (ซล.) ได้มอบให้กับท่านอัลลอฮฺ ซึ่งท่านก็เป็นผู้นำแห่งประชาชาติมุสลิม และอัลลอฮฺได้กล่าวไว้ในอีกโองการหนึ่งความว่า “โอ้ผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงเชื่อฟังอัลลอฮฺ และเชื่อฟังรอซูลเถิด และผู้ปกครองในหมู่พวกเจ้า” (อัลกุรอาน ๓;๕๘)

ตามประวัติศาสตร์ในเหตุการณ์ต่างๆ ที่สามารถเป็นองค์ความรู้ได้ เช่น ท่านอาบูบักร (รด.) เองก็เคยขอคำปรึกษาเหล่าผู้นำชั้นผู้ใหญ่ ในกรณีการเข้ามาตรกการกับกลุ่มผู้ปฏิเสธชะกาตฟิตเราะห์ (ทานบังคับ) และกลุ่มที่เจตนาออกจากความเป็นมุสลิม (มูรตัด) ซึ่งบรรดาอัครสาวกหลายท่านได้เสนอและเห็นควรว่าน่าใช้มาตรการปรองดองและอะลุ่มอล่วยกัน แต่ท่าน

อาบูบักร (รต.) ยืนกรานและตัดสินใจออกคำสั่งประกาศสงครามกับพวกดังกล่าว แล้วก็ประสบความสำเร็จเป็นที่น่าชื่นชม

กรณีเกิดข้อสงสัยกับการตัดสินใจของผู้นำ

ในทัศนะอิสลาม ผู้นำในฐานะผู้ออกคำสั่งหรืออนุมัติสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นจะต้องรับผิดชอบหรือได้รับความชอบธรรมจากพระเจ้าในโลกหน้า ไม่ว่าการตัดสินใจนั้นจะถูกหรือผิดในสายตาของผู้อื่น จะตามเสียงคนส่วนน้อยหรือส่วนมากก็ตาม

ความถูกต้องในการลงมติในที่ประชุมที่แท้จริงไม่

อาจจะละเลยจากการพิจารณาและไตร่ตรองโดยผู้นำได้ ซึ่งท่านอาจจะพิจารณาสอดคล้องตามเสียงส่วนใหญ่หรือส่วนน้อยหรือไม่ใช่ทั้งสองก็ตาม เป็นสิทธิ์ของผู้นำโดยชอบธรรมตามหลักศาสนาที่ว่า ด้วยกระบวนการชورى เพราะสังคมไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของผู้สนับสนุนมากหรือน้อยแต่อย่างใด

ประชุมแกนนำคณะทำงาน

ชุมชนมุสลิม จ.สตูล

ถ้าคำตัดสินหรือการลงมติเป็นสิทธิ์ของผู้นำเพียงคนเดียว แล้วเหตุใดท่านศาสดา (ซล.) จึงถามความคิดเห็นจาก บรรดาอัครสาวกและเหล่าทหาร ดังเช่นในสภาวะการทำ สงคราม และท่านศาสดา (ซล.) ก็รับข้อเสนอจากคนเหล่านั้นด้วย ก็เพราะว่าท่านศาสดา (ซล.) ไม่ได้ตัดสินหรือเลือกปฏิบัติตามข้อ เสนอของคณะเหล่านั้น แต่ท่านศาสดา (ซล.) ต้องการข้อมูลและ ข้อเสนอแนะเพื่อพิจารณา ซึ่งได้ตัดสินใจเลือกและเห็นด้วยกับ ข้อเสนอ นั้น เพราะท่านมั่นใจว่าเป็นหนทางที่ดีที่สุดเวลานั้น

ถ้าคำตัดสินหรือการลงมติเป็นสิทธิ์ของผู้นำเพียงคนเดียว แล้วเหตุใดจำเป็นต้องมีการประชุมด้วย ก็เพราะว่า อิสลามได้ บัญญัติไว้ว่าการประชุมเป็นหน้าที่ของผู้นำและเป็นสิทธิ์ของผู้ตาม เพื่อป้องกันข้อมูลและเสนอความคิดเห็นต่างๆ ให้ผู้นำได้รับทราบ เพื่อ เป็นฐานข้อมูลในการพิจารณา ไตร่ตรอง และตัดสินใจลงมติ เพื่อ เป็นแนวทางการปฏิบัติและดำเนินการต่อไปซึ่งอิสลามถือว่าทุกคน ทั้งผู้นำและผู้ตามได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนเรียบร้อยแล้ว และ อัลลอฮ์ได้บัญญัติให้มีการประชุม ซึ่งมีนัยว่า **ต้องยึดหลัก ประชาธิปไตย** โดยวิธีการรับฟังเสียงจากผู้เข้าร่วมประชุมหรือ คนส่วนใหญ่เป็นหลัก

การประชุมนั้นจะแตกต่างจากการปฏิบัติหรือการ ดำเนินการ กล่าวคือ การประชุมเป็นหน้าที่ของผู้นำที่ต้องขอคำ ปรีกษาหรือจากผู้อื่น และในขณะเดียวกันก็เป็นการมอบสิทธิให้ คนส่วนใหญ่ในการเสนอแนะและแสดงความคิดเห็น ส่วนการ ตัดสินใจนั้นเป็นสิทธิ์และหน้าที่ของผู้นำเพียงผู้เดียว ซึ่งผู้นำเอง

จะต้องรู้แจ้งและเข้าใจลึกซึ้งในประเด็นนั้นๆ อย่างชัดเจน การประชุมจึงไม่ใช่ประชาติตามมุมมองของระบอบประชาธิปไตยที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน กล่าวคือ เสี่ยงส่วนใหญ่คือมิติและพื้นฐานในการกำหนดทางเลือก ในขณะที่อิสลามถือว่า**เสี่ยงคือข้อมูลที่สำคัญ**พึงรับมาเปรียบเทียบและพิจารณาเพื่อสรุปหรือลงมติและกำหนดทางเลือกต่อไป

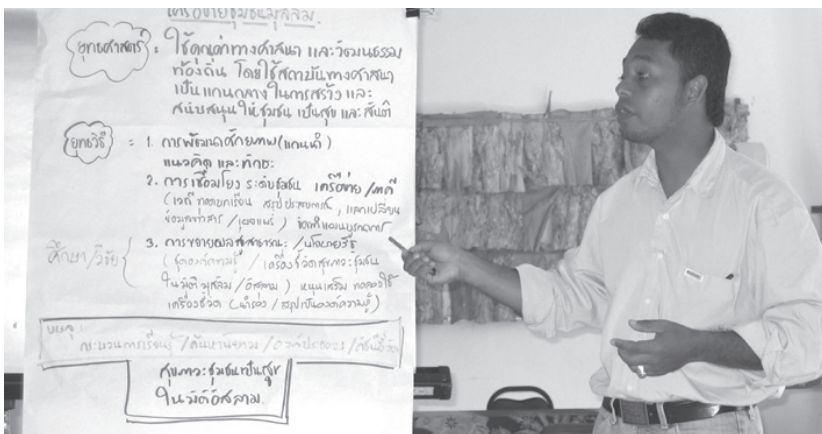
สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่คนทั่วไปซึ่งไม่ใช่มุสลิมหรือมุสลิมเองยังไม่เข้าใจ คือ รูปแบบกระบวนการชুরอตามเจตนารมณ์ของอิสลาม อาจจะตั้งข้อสันนิฐานว่า ถ้ามติหรือแนวทางที่ผู้นำเลือกนั้นไม่สำเร็จหรือเกิดผลเสียขึ้นมา แล้วใครจะรับผิดชอบ

ในทัศนะอิสลามแล้ว **อำนาจแห่งการเลือกแนวทาง** โดยผ่านการประชุมหรือปรึกษาหารือจากบรรดา**ผู้เชี่ยวชาญหรือคณะบริหารนั้นเป็นสิทธิ์ของผู้นำ** ซึ่งผู้ที่ถูกเลือกให้ความไว้วางใจและมอบหมายให้เป็นผู้บริหารนั้นจะต้องมีความรอบรู้ในการเลือกทางและนำทาง แน่หนอนที่สุดบุคคลนั้นจะต้องมีคุณสมบัติพร้อมและมีวุฒิภาวะการณเป็นผู้นำ ถ้าหากเกิดความผิดพลาดซึ่งอาจปฏิเสธไม่ได้ สิ่งทีผู้นำเองต้องทำคือ การทบทวนและริบเร่งหาแนวทางใหม่โดยการประชุมเช่นกัน

ส่วนผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชาหรือปวงประชาต้องเข้าใจว่า ความสำเร็จในชีวิตคือการได้ปฏิบัติตามหลักอิสลาม ฉะนั้น การได้มาซึ่งผลประโยชน์ตามความคาดหวัง จึงไม่ใช่หลักเกณฑ์ของความถูกต้องหรือว่าจะได้รับความโปรดปรานจาก

อัลลอฮ์เสมอไป และการไม่บรรลุลวัตถุประสงค์หรือบางครั้งอาจ
จะอยู่ในภาวะเสี่ยงและอันตราย ก็ไม่ใช่หลักเกณฑ์ว่าผิดและไม่
ได้รับความชอบธรรมจากอัลลอฮ์เสมอไปเช่นกัน

หากแต่การปฏิบัติตามหลักอิสลามและใช้หลักการตาม
บทบัญญัติอย่างถูกต้องวิธี สุขุม รอบคอบ ด้วยปัญญา ความรู้ และ
ประสบการณ์อย่างบริสุทธิ์ใจเท่านั้นที่จะประกันความปลอดภัย
จากการสอบสวนในโลกหน้าถึงสิทธิและหน้าที่ที่ได้ปฏิบัติไปใน
โลกนี้ ถึงแม้ว่าบางครั้งผลดีจะน้อยกว่าผลเสีย เพราะมนุษย์มี
ความสามารถเพียงใช้ความพยายามและตั้งความหวัง จึงไม่อาจ
ยืนยันถึงความแน่นอนในสิ่งที่จะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นได้เลย และ
ไม่มีใครรอบรู้กำหนด “กฏอและกอดาร์” (เจตนารมณ์ความ
ประสงค์และศุญช์รวมอำนาจของพระผู้เป็นเจ้า) สิ่งใดจะเกิดขึ้น
ได้นอกจากอัลลอฮ์เพียงผู้เดียว การพิจารณาผลงานของทุกชีวิต
จะใช้หลักเกณฑ์เดียวกันคือ เขาได้กระทำตามที่ได้บัญญัติไว้หรือไม่เท่านั้น

ประชุมคณะทำงานเครือข่ายชุมชนมุสลิม จัดทำแผนโครงการฯ

เงื่อนไขสำคัญของการปฏิบัติ

หรือดำเนินการในกระบวนการชুরอ

ถึงแม้ว่าผู้นำจะดำเนินการประชุมกับคณะหรือองค์ประชุม แต่ไม่ได้หมายความว่าคนทั่วไปไม่มีสิทธิ์เสนอความคิดเห็นแท้จริง แล้วการเสนอความคิดเห็นเป็นบัญญัติศาสนา ซึ่งท่านศาสดา (ซล.) ได้กล่าวไว้ในวาระของท้ายบทหนึ่งความว่า “ผู้ใดจากบรรดา พวกท่านพบเห็นสิ่งไม่ดีงาม (สิ่งที่ไม่ถูกต้อง) เขาจะต้องห้ามปรามโดยใช้มือ(กำลัง)ของเขา หากทำไม่ได้ก็จงหักห้ามด้วยลิ้น (คำพูด) ของเขา หากไม่สามารถปฏิบัติได้ก็จงหักห้ามด้วยจิตใจ และแนวทาง(สุดท้าย)นี้เป็นลักษณะของผู้ศรัทธาที่อ่อนแอ”

การเสนอความคิดเห็นหรือคัดค้านบนพื้นฐานแห่ง สัจธรรม จึงเป็นสิทธิส่วนบุคคลอัปชอบธรรมตามหลักการ อิสลามด้วยเหตุผลหลายประการ ที่สำคัญคือ เป็นปัจจัยของการมีส่วนร่วมในการให้การชี้แนะแนวทาง เพื่อพัฒนาหรือแก้ไข ปัญหาหรือเตรียมการอย่างใดอย่างหนึ่งในสังคม และเพื่อต่อเติม หรือหยิบยกบางประเด็นหรือบางสิ่งบางอย่างที่อาจจะถูกมองข้าม หรือหลงลืมหรือคนส่วนใหญ่ไม่มีความรอบรู้ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่ง ที่สำคัญต่อการตัดสินใจและเลือกแนวทางของผู้นำก็ได้ จึงถือเป็น สิ่งที่ไม่ถูกต้องหากผู้นำไม่เปิดโอกาสหรือละเลยต่อ ข้อเสนอแนะความคิดเห็นจากบุคคลทั่วไปในสังคมและผู้ที่มีความรู้ ไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการหรือผู้มีตำแหน่ง บุคคล ธรรมดาหรือสามัญชนก็ไม่ควรละเลยต่อสิทธิและหน้าที่ในการ เสนอแนะความคิดเห็นต่อผู้นำ เมื่อมั่นใจว่าสิ่งนั้นดีและถูกต้อง เพราะเป็นสิทธิและหน้าที่ที่บัญญัติไว้กฎหมายอิสลาม

ครั้งหนึ่ง ในขณะที่ท่านคอลีฟะห์อุมาร์ บิน अबดุลคอดฏ็อบ กำลังให้โอวาทต่อสาธารณชน ก็มีสตรีคนหนึ่งยืนขึ้นแล้วกล่าวว่า “ไอ้อุมาร์ท่านจงอย่าเกรงต่ออัลลอฮ์ด้วยเถิด” (คาดว่าสิ่งที่ท่านอุมาร์พูดตอนนั้นอาจจะไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง) ท่านอุมาร์ฯ กล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงสำรวมตนต่อนางด้วยเถิด และจะไม่ใช่สิ่งที่ดีแน่แท้หากพวกเราไม่ตั้งใจฟังคำพูดของนาง”

ตัวอย่างนี้แสดงถึงการใช้สิทธิและหน้าที่ในฐานะผู้นำและผู้ตามบนเวทีชุรอในอิสลาม และอีกหลายตัวอย่างที่เกิดขึ้นในสังคมมุสลิม แต่ขณะเดียวกันนั้นก็มีขอบเขตและกติกากในการใช้สิทธิเสนอความคิดเห็น อาทิ ต้องเสนอความคิดเห็นด้วยความอิดีลาศ (บริสุทธิ์ใจ) และจริงใจ เพื่อหวังผลดีต่อผู้นำและปวงประชา ต้องเสนอความคิดเห็นบนพื้นฐานของความรู้ความเข้าใจอย่างชัดเจนและถูกต้องตามหลักอิสลาม และต้องไม่เป็นชนวนของความปั่นป่วน ชัดแย้ง แตกแยก และเหตุการณ์ฉุกฉุก หรือวิกฤติในสังคม

รายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นภาพรวมของลักษณะกติกาก รูปแบบ และตัวอย่างกระบวนการชุรอในสมัยแห่งอาณาจักรอิสลามเมื่อประมาณ ๑,๐๐๐ กว่าปีที่ผ่านมา หากจะประยุกต์ใช้ระบบชุรอในยุคปัจจุบันก็น่าจะใช้ได้ในรูปแบบการเลือกตัวแทนจากประชาชนหรือสมาชิกองค์กรมาทำหน้าที่ในการเสนอแนะความคิดเห็นในสภาชุรอ ทั้งนี้และทั้งนั้นการเลือกตัวแทนนั้นจะต้องเป็นไปอย่างอิสระ เป็นธรรม สุจริต ไม่บังคับขู่เข็ญ ไม่ช้อโกง ไม่รับสินบน ไม่จำแนกความ

แตกต่าง ไม่ละเมิดกฎหมาย
และไม่ผิดจารีต-ประเพณีท้องถิ่น
ที่ถูกยอมรับตามหลักการ
หรือทัศนะอิสลาม เพราะ
อิสลามเน้นความถูกต้องทั้ง
ด้านอุดมการณ์ คุณธรรม
จริยธรรม และวัฒนธรรมที่ไม่
ขัดต่อหลักการอิสลาม

อบรมสมาชิกชุมชน จ.ยะลา

สภาพโดยทั่วไปในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น
การเลือกตั้งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญ แม้จะมีวิธีการอย่างไรก็ตาม แต่
ต้องให้เกิดความสงบสุข บริสุทธิ์ และยุติธรรม (เขียนโดยอาหมีน
อับดุลเลาะ ๑๐ เมษายน ๒๕๔๙ แปลและเรียบเรียง)

คุณสมบัติของผู้นำระบอบชูรออันคัคดีลียะห์

สาเหตุสำคัญที่ทำให้ระบอบอิสลามแตกต่างจากระบอบอื่น
ก็เพราะระบอบนี้มีได้ถูกผลิตจากมันสมองของมนุษย์ แต่มันถูก
ออกแบบขึ้นมาจากพระเจ้าทรงออกแบบมนุษย์ ระบอบนี้จึงเป็น
ระบอบการปกครองบริสุทธิ์และเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับมนุษย์
ที่สุด

คุณสมบัติของประธานชุรอ

- * เป็นนักปราชญ์ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องของหลักการสอนและกฎหมายอิสลาม ตลอดจนการวินิจฉัยปัญหาการแก้ปัญหา และการตัดสินใจที่เด็ดขาด ตามหลักที่ศาสนากำหนด
- * มีความยุติธรรมและเป็นธรรม (มีความรู้ด้านศาสนา/มารยาทดี/ยึดในหลักคำสอนศาสนา)
- * มีความคิดที่ดีในการบริหารการปกครอง มีความสามารถ มีศักยภาพที่สมบูรณ์
- * มีความกล้า มีบุคลิกภาพที่ดีและเข้มแข็ง มีสุขภาพที่สมบูรณ์
- * มีความยำเกรงต่อพระเจ้า
- * อื่นๆ ที่ว่าด้วยคุณสมบัติของผู้นำตามหลักศาสนา

บทบาทและหน้าที่ของประธานสภาชุรอ

- * มีอำนาจชี้ขาดและตัดสินในการแก้ปัญหาต่างๆ ตามข้อเสนอและข้อเสนอแนะของสมาชิกสภาชุรอ
- * มีอำนาจสูงสุดในสภาชุรอ

คุณสมบัติของสมาชิกสภาชุรอ (อะฮ์ลิลชุรอ)

- * มีความยำเกรง (ภักดี) ต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้า
- * มีความยุติธรรมและความเป็นธรรม รู้ถึงคนที่มีสิทธิ์เป็นผู้นำ มีความสามารถในการไกล่เกลี่ยปัญหา

- * มีวิสัยทัศน์ที่ก้าวไกล
- * มีความรู้และเชี่ยวชาญในหลักคำสอนและกฎหมายอิสลาม (ชารีอะห์)
- * มีคุณสมบัติของผู้นำตามแนวหลักการสอนของศาสดา โดยเป็นบุคคลที่ถูกคัดเลือกจากสมาชิกผู้รู้ในศาสนา และประธานสภาหรือผู้นำสูงสุด

บทบาท และหน้าที่ ของสมาชิกสภาชूरหรือ คณะกรรมการชूरหรือ

- * เข้าร่วมการประชุม
- * เสนอข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ไม่เกิน ๓ ครั้งต่อหนึ่งเรื่อง
- * ไม่น้อยใจเมื่อข้อเสนอไม่ได้รับการพิจารณาหรือ
ยอมรับในสภา

บทบาท หน้าที่ ของประชาคมสภาชूरหรือ

- * มีอำนาจชี้ขาดในการประชุม
- * ใจกว้างรับความคิดเห็นของสมาชิก
- * มีสิทธิเรียกประชุมฉุกเฉิน

สภาชूरหรือเป็นกระบวนการปรึกษาหารือตามกรอบของหลักศาสนาอิสลาม เป็นการป้องกันการชี้้นำทางความคิดจากผู้ที่ไม่เกี่ยวข้อง การปรึกษาหารือในครอบครัวในเรื่องปัญหาต่างๆ เช่น ภาวะสิ่งแวดล้อม อบายมุข และความยุติธรรม สภาชूरหรือไม่มีผลประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้น ทั้งการเมืองและทางธุรกิจ

การใช้ศาสนาเป็นแกนกลางในการพัฒนาเป็นเรื่องการรวมผู้คน ไม่ขัดแย้งกับใคร ชุมชนหลากหลาย ได้ใช้หลักศาสนากับการทำงานชุมชนอย่างกลมกลืน เกิดผลยั่งยืน ทั้งต่อจิตใจและสังคม หรืออาจเรียกได้ว่า “ศาสนธรรมกับการพัฒนา” สันติสุขอยู่ที่ใด ต้องมีฐานความจริง ความยุติธรรมในวิถีชีวิตมุสลิม

อบรมแกนนำคณะทำงานเครือข่ายชุมชนมุสลิม จ.สตูล

กรณีศึกษา

การใช้กระบวนการชูรอทำให้ชุมชนเกิดสมานฉันท์

การใช้กระบวนการชูรอในการคัดเลือกผู้นำศาสนา กรณีเมื่อนายชีฮาบุดดีน สามะเต็ง โต๊ะอิหม่ามมัสยิดนุรุลฮูดา (บ้านมะยุง) หมู่ที่ ๕ ตำบลปะลุกาสาเมาะ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ได้ลาออกจากตำแหน่งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ชุมชนขาดผู้นำทางศาสนาทันที พื้นที่ในชุมชนก็มีความวิตกกังวลอาจจะก่อให้เกิดความขัดแย้งด้านความรู้สึกในชุมชนขึ้น ถ้าหากมีกระบวนการสรรหาโดยวิธีการรับสมัครรับเลือกตั้ง ชุมชนจึงหาทางออกโดยการปรึกษาร่วมกันหรือร่วมกันในชุมชนให้กว้างขวางขึ้น นำโดยนายคอเลาะฯ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลปะลุกาสาเมาะ (ส.อบต.) และนายสาเหาะฯ ประธานชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.)

เริ่มด้วย การสอบถามถึงแนวทางการปฏิบัติในทางศาสนา ปฏิบัติอย่างไรเพื่อให้ออกมาอย่างสง่างาม จึงได้มีการปรึกษาหารือกับ นายดีอราแม ดาราแม (เปาะจิ ดีอราแม) สมาชิกสภาผู้นำแห่งชาติว่าด้วยผู้นำท้องถิ่น ซึ่งเป็นบุคคลที่ชุมชนให้ความเชื่อถือ โดยท่านได้แนะนำให้ใช้กระบวนการชูรอเพราะในชุมชนของเราประกอบด้วย คณะกรรมการมัสยิดในแต่ละเขตซึ่งมี ๑๒ เขต, คณะกรรมการชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน(ชรบ.), สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) และผู้นำอื่นๆ ที่เหมาะสมอีกมากมาย โดยให้คณะบุคคลเหล่านี้ไปสรรหาและคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมที่สุดในแต่ละเขตพื้นที่ของชุมชน แล้วมาหารือในที่ประชุมหรือคณะใหญ่ร่วมกันที่มัสยิด

ในการประชุมคณะใหญ่ที่มัสยิด มีวาระนำเสนอผู้ที่เหมาะสมจะเป็นผู้นำศาสนาคนต่อไป ซึ่งมีผู้เข้าประชุมกว่า ๑๐๐ คน ผู้นำ(ผู้อาวุโส)การประชุมเปิดประเด็น “โต๊ะอิหม่ามของเราไม่มีจะแต่งงาน หย่าร้าง ทำกิจกรรมต่างๆ เกิดสะดุด ดังนั้นวันนี้เราทุกคน ณ ที่นี้จะมานำเสนอบุคคลที่เหมาะสมที่จะเป็นผู้นำทางศาสนาของเรา...” บรรยาการเริ่มคึกคักขึ้นทันที มีการนำเสนอ คนนั้น คนนี้ ผู้ที่ถูกเสนอ บ้างก็ขอถอนตัวโดยอ้างว่าไม่มีความสามารถพอ ซึ่งในที่สุดก็ได้ผู้นำศาสนาที่มีความรู้ความสามารถตรงตามความต้องการของหลายๆ ฝ่าย

นี่ก็เป็นตัวอย่างหนึ่งที่บอกให้สังคมรับรู้ ว่า กระบวนการชูรอเป็นสิ่งที่นำความสงบ ยุติธรรม มาสู่สังคม และสามารถลดความขัดแย้งได้จริง เพราะเป็นกระบวนการทางศาสนาที่ทุกคนให้การยอมรับโดยฉะฉาน

ด้วยกระบวนการเลือกตั้งทุกระดับชั้นนั้นก่อให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดและความรู้สึกของสังคมระดับล่าง เป็นเรื่องที่น่าวิตกเพราะบ่มเพาะความรู้สึกไม่พอใจให้เกิดขึ้น แต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข แต่ก็ควรคำนึงถึงองค์กรที่ควรและไม่ควรเลือกตั้ง เช่น องค์กรทางศาสนานั้นไม่ควรอย่างยิ่ง เพราะการวินิจฉัยในเรื่องเกี่ยวกับศาสนานั้นมีความลึกซึ้งมาก จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านอย่างแท้จริง ฉะนั้น แนวทางกระบวนการชูรอเป็นวิธีการหนึ่งที่จะจัดข้อขัดแย้งในด้านความรู้สึกได้ดีทีเดียว

อบรมเรื่องสภาชูรอ ชุมชนอุแบ จ.ยะลา

โครงสร้างการปกครองชุมชนมุสลิมที่เปลี่ยนไป

โครงสร้างในอดีตที่มีแต่ความสงบ ยุติธรรม และสันติสุข

ชุมชนดั้งเดิมของสังคมไทยส่วนใหญ่สามารถปรับตัว ปรับบทบาทขององค์กรภายในของชุมชนให้สนิทแนบแน่นเป็นเนื้อเดียวกันกับกลไกและโครงสร้างที่ถูกกำหนดมาจากส่วนกลาง ที่เรียกว่า การบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ได้อย่างกลมกลืน แต่ในชุมชนมุสลิมหาเป็นเช่นนั้นไม่

นี่คือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเท่าที่ผู้เขียนได้พบเห็นและอยากนำเสนอ เพื่อผู้ที่สนใจและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้นำไปประกอบในการแก้ไขปัญหาระยะยาวเพื่อความสุขของพี่น้องในชุมชน และการพัฒนาที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

ชุมชนมุสลิมจัดโครงสร้างการปกครองชุมชนอิงอยู่กับหลักคำสอน เพราะศาสนาอิสลามไม่ได้แยกการปกครองออกจากวิถีการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องๆ เป็นส่วนๆ แต่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกันทุกมิติของการดำเนินชีวิต (Way of Life) และเกี่ยวโยงส่งผลต่อกันระหว่างการเดินทางชีวิตบนโลกนี้ (دنยา) และโลกหน้า (อะครัด) ซึ่งเป็นเรื่องที่เราน่าจะเรียนรู้ ทำความเข้าใจด้วยความเคารพ และให้เกียรติในความคิด ความเชื่อ ความศรัทธาว่าพี่น้องร่วมสังคมไทยเราจำนวนหนึ่งที่อยู่ร่วมบนผืนแผ่นดินเดียวกัน มีความคิด ความศรัทธา แตกต่างกัน เจกเช่นเดียวกับพี่น้องที่นับถือศาสนาอื่นๆ

โต๊ะอิหม่ามส่วนใหญ่มาจากการเลือกตั้งของผู้คนในชุมชนนั้นๆ โดยการเสนอชื่อ (ไม่ใช่ลงสมัครรับเลือกตั้ง) ซึ่งคนที่จะได้รับการเลือกตั้งให้เป็นโต๊ะอิหม่ามของชุมชนจะต้องมีคุณสมบัติพิเศษเฉพาะที่สำคัญ คือ มีความรู้ความเข้าใจต่อหลักธรรมคำสอนของศาสนาเป็นอย่างดีหรือระดับใดระดับหนึ่ง ชุมชนจะพิจารณาว่าคนๆ นั้นเคยผ่านการศึกษาเล่าเรียนทางศาสนามาจากไหนบ้าง ซึ่งคือการได้โอกาสไปศึกษาตามปอเนาะที่มีโต๊ะครู/ตัวนองเก่งๆ และใช้เวลาเรียนมาหลายปี ซึ่งก็มีทั้งภายในประเทศต่างประเทศ ในชุมชนใกล้เคียง ต่างจังหวัด ซึ่งจังหวัดปัตตานี ยะลา

และนราธิวาส เป็นจังหวัดที่มีโต๊ะครู มีปอเนาะ ไว้รองรับผู้ไป
เรียนรู้ศาสนามากมาย

นอกจากมีความรู้ทางศาสนาเป็นอย่างดีแล้ว วัตรปฏิบัติ
ที่เคร่งครัดก็เป็นจุดที่ชุมชนเฝ้าสังเกตและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
ยาวนาน ก่อนที่จะตัดสินใจเลือกให้คนๆ นั้นขึ้นมาเป็นโต๊ะอิหม่าม
มาปกครอง ดูแล และนำพาชุมชนตนเอง

หลังจากมีการปฏิรูประบบการเมืองการปกครองใน
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง รัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมา
กลไกบริหารจัดการรูปแบบใหม่ได้ก่อตัวขึ้นอย่างแปลกแยกใน
ชุมชนมุสลิม

ท่านโต๊ะอิหม่ามเล่าให้ฟังว่า “ในยุคแรกๆ ก็เป็นการหา
คนในชุมชนไปทำงานร่วมกับรัฐบาล หากเปรียบเทียบชุมชน
มุสลิมเป็นประเภท ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ก็คือรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงต่างประเทศ ที่เราส่งไปทำหน้าที่นอกบ้าน กลับ
เข้ามาในชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ก็ต้องอยู่ภายใต้การปกครอง
ของอิหม่าม ซึ่งเป็นประมุขสูงสุดของชุมชนนั้นๆ”

บทบาทของโต๊ะอิหม่ามในการปกครองดูแลชุมชนล้วน
อ้างอิงอยู่กับหลักธรรมคำสอนของศาสนา การให้การศึกษาแก่
กุลบุตรกุลธิดาในรูปแบบของโรงเรียนตาดีกา หรือการสอนตาม
บ้านของผู้อาวุโสที่มีความรู้ในชุมชนจึงมีอยู่ทั่วไปและยาวนานหาก
ชุมชนมีเงื่อนไขดี (มีที่ดิน มีโต๊ะครูที่มีความรู้) ก็จะมีการสร้างเป็น
ปอเนาะไว้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้แก่คนทุกผู้ทุกวัยที่สนใจใฝ่เรียนรู้
ส่วนผู้คนในชุมชนที่ออกไปประกอบอาชีพหลากหลายนอกชุมชน

หลายๆ ครั้ง ทำให้การปฏิบัติศาสนกิจหย่อนยาน หรือการนำสิ่งต้องห้าม สิ่งที่ไม่ดีแปลกปลอม สิ่งที่ไม่ขัดแย้งกับหลักธรรมคำสอนของศาสนาเข้ามาในชุมชน แต่ชุมชนภายใต้การนำของโต๊ะอิหม่าม จะร่วมกันสร้างข้อตกลงขึ้นมาเป็นข้อห้ามของชุมชน ที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามที่เรียกว่า “ฮุกุมฟากัต”

การพัฒนาขององค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นมา โดยเฉพาะกลไกตำแหน่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน (คณะกรรมการชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน) ได้สร้างความอ่อนแอและกัดเซาะองค์กรดั้งเดิมของชุมชนมุสลิมให้อ่อนแอลงทีละเล็กละน้อย โดยขบวนการเสริมอำนาจหน้าที่ที่มุ่งเน้นให้กลไกผู้ใหญ่บ้านและกำนันเข้าไปเสริมอำนาจของกลไกรัฐมากกว่าการปกป้องดูแลชุมชน

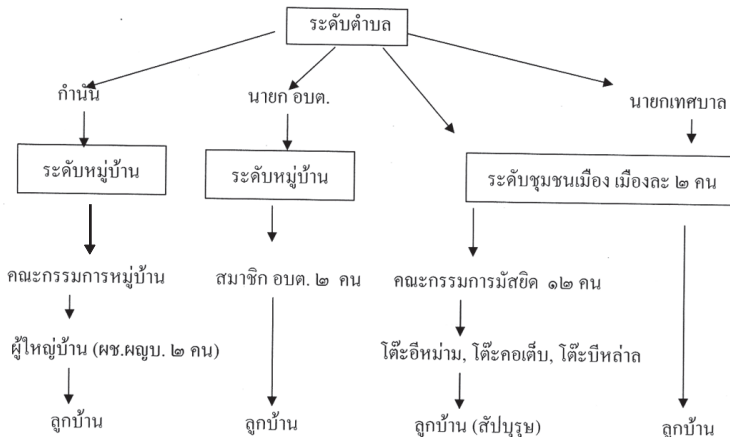
ภาพความขัดแย้งระหว่างบุคคลในชุมชนที่มีอำนาจหนุนเสริมกันคนละรูปแบบ เกิดการแบ่งแยกกลุ่มคนที่ทำหน้าที่ในชุมชนมุสลิมเป็น ๒ กลุ่ม คือ คณะกรรมการประจำมัสยิดในชุมชน และคณะกรรมการชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน ล้วนสร้างริ้วรอยของความขัดแย้งปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไป นี่คือการอีกโฉมหน้าหนึ่งที่สำคัญที่ผู้มีส่วนในการรับผิดชอบจะต้องสร้างให้สังคมชุมชนมุสลิมสงบสุขและเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ควรจะได้หยิบยกขึ้นมาพิจารณาและหาหนทางแก้ไขปัญหาค้นคว้าให้ถูกต้อง ซึ่งในปัจจุบันนี้ คณะบริหารชุมชนขององค์กรทางศาสนาเกือบจะไม่มีบทบาทอะไรให้เห็นเป็นรูปธรรม

การแก้ปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ トラบใดที่
ประชาชนไม่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ไม่มีทางที่จะแก้ปัญหาได้

โครงสร้างการจัดการชุมชน

ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน

ในภาคใต้ของประเทศไทยมีโครงสร้างการบริหารจัดการ
ตามกฎหมายในชุมชน เพื่อให้เกิดความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิต
และทรัพย์สิน ตลอดจนเสริมสร้างความสามัคคีในแง่ของ
กฎหมาย จารีต ประเพณีของสังคม หรืองานที่เกี่ยวข้องกับการแก้
ปัญหาสังคม การให้การสงเคราะห์แก่สังคม การพัฒนาสังคม จะ
เรียกว่าเป็นตัวแทนของภาครัฐ (๒๐ กระทรวง) ก็น่าจะพอแยก
ออกได้ดังนี้

ผังแสดงโครงสร้างการจัดการชุมชน

ส่วนที่รับผิดชอบโดยกรมการปกครอง กระทรวง
มหาดไทย คือ ตำแหน่งกำนัน ตามกฎหมายนั้นต้องมีการเลือก
ตั้งตามวาระที่กำหนด

โดยในระดับตำบลมีตำแหน่งเป็น “กำนัน” โดยมาจากการเลือกตั้งโดยผู้ใหญ่บ้านประจำหมู่บ้าน สมมุติว่า ตำบลโละจูด อำเภอเวียง มีอยู่ ๔ หมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านของแต่ละหมู่บ้านเลือกตั้งกำนันหนึ่งคน พอมีกำนันที่ได้รับการเลือกตั้งแล้ว กำนันจะต้องแต่งตั้งสารวัตรกำนันฝ่ายต่างๆ อีก ๓ คน มีสำนักงานตั้งอยู่ที่บ้านพักของกำนัน ในส่วนหน้าที่นั้นเป็นเจ้าหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย ดูแลความสงบเรียบร้อยของชุมชนในระดับตำบล ๒๐ กระทรวงหรืออาจจะเรียกว่าเป็นตัวแทนของนายอำเภอนั่นเอง

ส่วนในระดับหมู่บ้านมีตำแหน่งเป็น “ผู้ใหญ่บ้าน” เลือกตั้งโดยประชาชนในหมู่บ้านนั้นๆ และก็มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้ใหญ่บ้านอีก ๒ คน (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ) และในขณะเดียวกันนั้นก็แต่งตั้ง “คณะกรรมการหมู่บ้าน” ซึ่งในปัจจุบันนี้เกิดสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้มีการตั้งหน่วยงานโดยให้ประชาชนดูแลกันเองคือคณะกรรมการชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.)

ในส่วนที่รับผิดชอบโดย **กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม** ในระดับตำบลไม่มีตำแหน่ง มีแต่ในระดับหมู่บ้าน คือตำแหน่ง โต๊ะอิหม่าม โต๊ะคอเต็บ โต๊ะบิหลาล และคณะกรรมการมัสยิดจำนวน ๑๒ คน (๑๒ เขตพื้นที่ในชุมชน) รวมทั้งคณะจำนวน ๑๕ คน ผู้นำทางศาสนาหรือโต๊ะอิหม่ามนั้นได้มาจากการเลือกตั้งจากประชาชนในชุมชนนั้นๆ ในส่วนของโต๊ะคอเต็บและโต๊ะบิหลาลได้มาจากการแต่งตั้งจากโต๊ะอิหม่ามประจำมัสยิดนั้นๆ

ส่วนคณะกรรมการมัสยิดจำนวน ๑๒ คนนั้นได้มาจากการคัดเลือกในอาณานิคมมัสยิดหรือสัปบุรุษโดยพยายามให้ครอบคลุมในชุมชนนั้นๆ ซึ่งในส่วนนี้จะต้องมีการปรับปรุงและแก้ไขอย่างมาก เนื่องจากมุสลิมนั้นมีมัสยิดเป็นศูนย์กลางการดำเนินกิจกรรมทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ทั้งในด้านการโลกนี้และในด้านโลกหน้า โดยเฉพาะคณะกรรมการมัสยิดทั้ง ๑๒ คนนั้น ควรมีการอบรมให้ความรู้ความเข้าใจ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการกำหนดแนวทางการพัฒนาทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านการสงเคราะห์แก่ชุมชน ด้านการแก้ปัญหาสังคม ด้านการพัฒนาสังคม หรืออาจจะกำหนดหลักสูตรเฉพาะเพื่อการดังกล่าว

ระบบการบริหารจัดการองค์กรทางศาสนา มี ๓ ระดับ คือ ระดับชุมชน มีคณะกรรมการประจำมัสยิดได้รับการเลือกหรือแต่งตั้งจากชุมชนจำนวน ๑๒ คน (เขตพื้นที่ชุมชน) ควรมีการแก้ไขการได้มาซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวให้มีความชัดเจนขึ้นในเรื่องของบทบาทหน้าที่ คุณสมบัติ และให้มีความตระหนักในหน้าที่ ระดับจังหวัด มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้มาจากการเลือกตั้งโดยโต๊ะอิหม่ามประจำมัสยิด ซึ่งในส่วนนี้ไม่มีความชัดเจนในการบริหารจัดการชุมชน สภาพโดยทั่วไปที่ดำเนินการในหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด คือ ในเรื่อง แต่งงาน การเก็บซะกาตบุคคลประจำปี กรณีข้อขัดแย้งสภาพของครอบครัวในระดับต้น ฯลฯ และใน ระดับชาติ มีคณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทย

ในส่วนที่รับผิดชอบโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในระดับชุมชน มีองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีตำแหน่งผู้บริหารคือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลและคณะ ในระดับหมู่บ้าน มีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) โดยกำหนดหมู่บ้านละ ๒ คน เป็นระบบการเลือกตั้งโดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) เป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งในปัจจุบันได้มีการถกเถียงกันกว้างขวางในเรื่องการกระจายอำนาจหน่วยงานต่างๆ เช่น ครุอนามัย เป็นต้น ซึ่งเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นใหม่ที่สามารถสร้างความเจริญให้ชุมชนได้เป็นอย่างดี ถ้าหากผู้ที่จะอาสาเข้ามาโดยสุจริต ไม่มีวาระซ่อนเร้น แอบแฝง เพราะเป็นองค์กรที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด

มีอีกส่วนหนึ่ง เกิดจากการพัฒนาและยกระดับเป็น **เทศบาล** (ตำบล เมือง นคร) ได้มาจากการเลือกตั้งเป็นทีม เช่น ทีมผู้บริหาร มีนายกเทศมนตรี เทศมนตรีฝ่ายการศึกษา เทศมนตรีฝ่ายโยธา และมีสมาชิกสภาเทศบาลตามที่กฎหมายกำหนด โดยเทศบาลจะแบ่งเป็นเขตชุมชนในการปกครอง

กระบวนการบริหารจัดการในชุมชนตามกฎหมายนั้น ทุกส่วนต้องมาจากการเลือกตั้ง ปัญหานั้นย่อมมีแน่นอน จะมาก จะน้อย ซึ่งเรื่องนั้นไม่ใช่ประเด็น ประเด็นมีอยู่ว่า **จะอย่างไรให้กระบวนการจัดการชุมชนเป็นเอกภาพ ไปในทิศทางเดียวกันของทุกหน่วยงาน** เช่น กำนัน อบต. โต๊ะอิหม่าม และ

เทศบาล โดยการสร้างสรรค์สังคมทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านการให้การสงเคราะห์แก่ชุมชน ด้านการแก้ปัญหาสังคม และด้านพัฒนาสังคม เพราะผู้รับบริการนั้นเป็นบุคคลคนเดียวกัน

สภาชุมชน : แนวทางการจัดการชุมชนอิงศาสนา

สภาชุมชนลดความขัดแย้ง นำความสุขสู่ชุมชน

วิธีที่เหมาะสมและเป็นแนวทางอิงศาสนาที่น่าจะเป็นประโยชน์แก่ชุมชนอย่างมาก เพราะสภาพโดยทั่วไปของชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีพี่น้องมุสลิมอาศัยอยู่เป็นส่วนใหญ่ จากโครงการพัฒนาชุมชนเป็นสุขที่ภาคใต้ : ตำบลบ้านดงเมือง เรือนรู้ยู่ดีที่ปากใต้ โดยเครือข่ายชุมชนมุสลิม ได้ดำเนินกิจกรรมด้านการพัฒนาชุมชนในลักษณะลดความขัดแย้งของชุมชน นำความสุขสู่ชุมชน

ฉะนั้น การพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ค่อนข้างมีความยากลำบากและมีปัญหาหนักใจพอสมควร เพราะมีโครงสร้างผู้นำที่หลากหลายภารกิจ แต่ผู้ที่ได้รับการพัฒนานั้นอยู่ในชุมชนเดียวกัน หรืออาจจะเรียกได้ว่า ประชาชนหนึ่งคน มีผู้นำสามคน ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

วิถีวัฒนธรรมอิสลามในเรื่องการจัดการชุมชนต้องให้เกิดองค์การหนึ่งในชุมชนคือ “สภาชุมชน” หรือ “สภาที่ปรึกษาชุมชน” ซึ่งวิธีดังกล่าวมีบทบัญญัติกล่าวไว้ในอัลกุรอานสามารถอ้างอิงเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้

ในเบื้องต้นมีแนวคิดเรื่อง “สภาชุมชน” ว่า สมาชิกชุมชนอาจจะต้องประกอบด้วย ผู้นำทั้ง ๔ กลุ่มดังกล่าวข้างต้น (กรรมการปกครอง กรมศาสนา อบท. และเทศบาล) ตัวแทนคณะกรรมการชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน ตัวแทนสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำ ผู้สูงอายุในชุมชน ผู้นำธรรมชาติในชุมชน ผู้อาวุโสหรือผู้นำชุมชนที่พี่น้องให้ความเคารพนับถือ ผู้ที่มีความรู้หรือผู้นำศาสนาที่มีความสามารถที่หลากหลายในชุมชน เช่น กลุ่มดะวะห์ กลุ่มศาสนาที่เป็นนักพัฒนา กลุ่มครูศาสนา กลุ่มครูตาดีกา กลุ่มนักกิจกรรมเพื่อสังคม เป็นต้น ผู้นำสตรี/มัสดูรอ/กลุ่มแม่บ้าน ผู้นำเยาวชน ผู้นำศิลปวัฒนธรรม (ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมอพื้นบ้าน) หน่วยงานภาครัฐเป็นที่ปรึกษาด้านต่างๆ เช่น ด้านการศึกษา ด้านการพัฒนา ด้านการปกครองฝ่ายความมั่นคง (ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับประเทศ) โดยมีคณะกรรมการมัสยิดเป็นเจ้าภาพหรือฝ่ายเลขานุการ/ธุรการ

บทบาทและภาระหน้าที่ของสภาชุมชนที่ประยุกต์ใช้ในสังคม

เพื่อให้เป็น **หน้าที่ของมัสยิดต่อชุมชน** โดยร่วมกันกำหนดมาตรการทางสังคม (ฮุกุมฟากัต) และวางแผนแม่บทของชุมชนให้ครอบคลุมทุกประเด็น ตามกระบวนทัศน์อิสลามเพื่อพัฒนาชุมชนเป็นสุข เช่น ด้านอืบาดะ (ความแตกแยกทางความคิดเห็นในเรื่องศาสนา) การศึกษาบูรณาการ : ศาสนาสามัญในระดับประถมศึกษาในโรงเรียนของรัฐ การจัดการชุมชนด้วยกระบวนการณ์ซุรอ ด้านเศรษฐกิจและสวัสดิการชุมชนประเด็น

กองทุนชะกาดหรือบัยตุลมาล และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างความมั่นคงในพื้นที่ตามแนวทางการดำเนินวิถีชีวิต ตามสภาพความจริงของชุมชนนั้นๆ

เพื่อร่วมกันกำหนดกรอบ ขอบเขต และแนวทางในการพัฒนาชุมชนตามสภาพเป็นจริงของชุมชน ตลอดจนสามารถสร้างความเข้าใจให้กับเจ้าหน้าที่ภาครัฐทุกระดับชั้น

เพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อนระดับรากแก้วในการพัฒนาต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งร่วมกันวางกรอบตามแนวทฤษฎี **เศรษฐกิจแบบพอเพียง : ดุลยภาพแห่งชีวิต** และตามกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือปรัชญา “**เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา**” ให้มีความชัดเจน เจ้าหน้าที่รัฐสามารถนำไปสู่การปฏิบัติเป็นรูปธรรมได้ ไม่ใช่ลักษณะเปิดวันนี้ และในขณะเดียวกันก็เป็นวันที่ปิดด้วย และที่สำคัญให้มีความต่อเนื่อง ถาวร มั่งคั่ง ยั่งยืน เพื่อเป็นแนวทางให้กับทุกองค์กร

เพื่อเป็นศูนย์กลางการประสานงานระหว่าง ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการดำเนินตามนโยบายของรัฐบาลมาปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม และสามารถนำไปสร้างความเข้าใจทุกเรื่องทุกปัญหาของชาติบ้านเมือง โดยการปฏิบัติในเบื้องต้นนั้นให้มีการสนับสนุน ส่งเสริม และสร้างความเข้าใจระบบสภาชุมชนหรือสภาที่ปรึกษาชุมชนให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชน เพื่อให้เข้าใจถึงหลักการและวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งให้กว้างขวาง ทั้งนี้เพื่อเป็นการจุดประกายให้การพัฒนาเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งวิธีการนี้สามารถแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน มั่งคั่ง และเป็นสถาบัน

การเรียนรู้ของชุมชนในทุกแขนงที่มีในท้องถิ่น ด้านภูมิปัญญา
ท้องถิ่น พืชสมุนไพรแต่ละชนิด การละเล่นพื้นเมือง ศิลปะ
วัฒนธรรมท้องถิ่น ประวัติความเป็นมาแต่ละชุมชน/บุคคลสำคัญ
ในชุมชน หรืออาจจะเรียกว่า “ฐานข้อมูลของชุมชน” ให้ครบ
ทุกส่วนที่มีในชุมชน

ส่วนที่สอง

“สภาชุมชน” กับการจัดการชุมชน

การสร้างชุมชนสมานฉันท์ด้วยธรรม : ชุมชนบ้านตาแปด

บ้านตาแปด ตั้งอยู่หมู่ที่ ๕ ตำบลปากบาง อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา มีประชากร ๑๓๙ ครอบครัว ๑๒๕ หลังคาเรือน จำนวน ๙๖๖ คน (ชาย ๔๔๓ คน, หญิง ๕๒๓ คน) มีเนื้อที่ ๑,๘๗๐ ตารางกิโลเมตร นับถือศาสนาอิสลาม ๘๐ เปอร์เซนต์ และศาสนาพุทธ ๒๐ เปอร์เซนต์

อาชีพหลัก คือ เลี้ยงสัตว์ เพราะสภาพพื้นที่เอื้ออำนวย เนื่องจากมีที่ดินว่างเปล่าจำนวนมาก (๑,๘๔๖ ไร่) อาชีพรอง คือ ทำนา ทำสวน (ผัก, ยางพารา) รับจ้างทั่วไป และอื่นๆ

ทุนทางสังคมในชุมชน มีสถาบันทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และโรงเรียนระดับประถมศึกษา ประชาชนในชุมชนค่อนข้างจะได้รับการศึกษาจำนวนน้อย ตามสถิติผู้ที่ได้รับการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนเรียนถึงระดับมัธยมศึกษาทั้งโรงเรียนเอกชนและโรงเรียนของรัฐ มีจำนวน ๒๕๐ คน นอกจากนี้ยังมีมัสยิด สุเหร่า กุโบร์ (สุสาน) และสถานีนามาย

คนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยปัจจัยภายนอกมากนัก อาหารการกินก็มาจากทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ที่หามาได้โดยไม่ต้องซื้อหา สภาพสังคมจึงเหมือนกับชุมชนชนบทอื่นๆ ที่อยู่กันแบบครอบครัวใหญ่ เสมือนญาติสนิทมิตรสหาย มีหลักศาสนาเป็นเครื่องคอยควบคุมกำกับให้อยู่ในกรอบอันควร

ชุมชนบ้านตาแปด เมืองหลังสงครามโลก ครั้งที่ ๒

ชุมชนแห่งนี้เกิดมาประมาณ ๕๐ - ๑๐๐ ปี เพราะเชื่อว่าเป็นการอพยพของชาวญี่ปุ่นหลังสงครามโลก ครั้งที่ ๒ ซึ่ง “ตาแปด” นั้นเป็นชื่อบุคคลที่มาอาศัยอยู่ดั้งเดิม โดยช่วงแรกๆ ชื่อว่า “อาแป๊ะ” หรือชาวบ้านเรียกว่า “ไต่ะแป๊ะ” โดยไม่ทราบชื่อจริง ซึ่งเป็นชนชาวญี่ปุ่น โดยมาตั้งรกรากที่บริเวณเชิงเขานอซาริซึ่งเป็นสถานีรถไฟในปัจจุบัน และในเวลาต่อมาสำเนียงได้เพี้ยนไปเป็น “ตาแปด”

นายภูเหง นิเต็ม อายุ ๗๒ ปี ผู้อาวุโสในชุมชนเล่าให้ฟังว่า “ ‘ตาแปด’ เดิมทีนั้นเป็นชื่อของทหารญี่ปุ่นที่หลบลิ้นหนีภัยมาจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้มาปักหลักอาศัยในบริเวณนี้ซึ่งเป็นบริเวณเชิงเขา

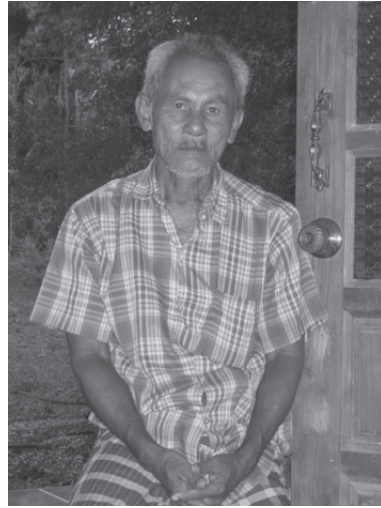

แกนนำและผู้นำศาสนาชุมชนตาแปด

หลบหนีเพื่อความอยู่รอดของ
ตนเอง โดยลี้ภัยมาขึ้นฝั่ง
บริเวณทะเลปากบาง เดินทาง
มา และมาพบที่บริเวณเนินเขา
แล้วปักหลักที่บริเวณแห่งนี้”

นายมะดี ปาเนาะ
ผู้อาวุโสอีกท่านหนึ่ง เล่าให้ฟัง
ว่า “วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน
แห่งนี้ เป็นครอบครัวใหญ่
พึ่งพาตนเอง โอบอ้อมอารี
ประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ ทำนา

ทำสวน ซึ่งอดีตบริเวณเชิงเขามีแหล่งน้ำธรรมชาติ เป็นพื้นที่ป่าที่
อุดมสมบูรณ์ เมื่อมีการเพิ่มปริมาณของประชากรก็มีการบุกรุก
ป่าเชิงเขาในลักษณะทำไร่เลื่อนลอยมากขึ้น”

ผู้นำธรรมชาติชุมชนตาแปด

ชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลง ปัญหาเริ่มหมักหมม

ในปี ๒๕๑๐ เหตุการณ์ในอดีตเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง
เพราะมีการพัฒนาที่ไม่เพียงประสงค์ตามความเป็นจริงของสังคม
การพัฒนาเฉพาะกลุ่ม การเมืองเข้ามาแทรกโดยผู้นำชุมชน สังคม
เริ่มเกิดความแตกแยกทางความคิด ชุมชนเริ่มเห็นแก่ตัว ผล
สุดท้ายสังคมมีความอ่อนแอ และที่สำคัญเป็นพื้นที่เป้าหมาย
ของพรรคการเมือง ซึ่งเห็นได้ชัดเจนเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๘ เกิด
เหตุการณ์คนร้ายลอบเผาโรงเรียนพร้อมๆ กันในพื้นที่สามจังหวัด

ชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงความแตกแยกของสังคม
เจ้าหน้าที่เข้าจับกุมไปสอบสวนหลายราย บางรายก็ส่งกลับ บาง
รายได้หายสาบสูญจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่เคลือบแคลงของชาว
ชุมชนตาแปดจวบจนทุกวันนี้

ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนตาแปด ต่างคนต่างก็ทำหน้าที่
เป็นผู้รับผิดชอบ แต่ไม่ได้อยู่ในทิศทางเดียวกัน ขาดการดูแล
จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่จริงจัง
ทำให้การพัฒนาชุมชนเกิดความล่าช้า ซึ่ง
เป็นที่ทราบกันว่าปัจจุบันทุกขั้นตอนมี
ระบบการแข่งขันเพื่อความความอยู่รอด
ในสังคม จนในที่สุดนำมาซึ่งความสูญเสีย
ในหลายด้าน เช่น ขาดความร่วมมือจาก
ชุมชน ขาดการเอาใจใส่จากผู้นำ ความ
สมดุลย์ของธรรมชาติ ความแข็งแกร่ง
ของพี่น้องในชุมชน เป็นต้น

ผู้ใหญ่บ้านชุมชนตาแปด

“กระบวนการชুরอ” ที่เป็นรูปเป็นร่าง

ดับบ้านดับเมือง หนุนกระบวนการชুরอ

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ โครงการพัฒนาชุมชนเป็นสุขที่ภาคใต้
: ดับบ้านดับเมือง เรียนรู้อยู่ที่ภาคใต้ เข้ามาหนุนเสริมชุมชนแห่งนี้
ซึ่งเป็นทางแห่งแสงสว่างให้กับชุมชน เพราะได้ดำเนินกิจกรรม
เพื่อให้เกิดความปรองดอง ความสามัคคีขึ้นในสังคม โดยได้
ดำเนินการในระบบสภาชुरอตามแนวทางศาสนา

การขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนในชุมชน เกิดโดยผู้ช่วยชุมชน คือ นายอับดุลเลาะห์ สาริมิง เจ้าหน้าที่โครงการหมู่บ้านดับเมืองที่มีบทบาทในการเชื่อมกับกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องในชุมชน เช่น กลุ่มผู้นำศาสนา กลุ่มผู้ที่มีตำแหน่งที่เป็นทางการ กลุ่มผู้นำต่างๆ โดยใช้กระบวนการพูดคุยกับผู้นำตัวต่อตัวในโอกาสและสถานที่ต่างๆ ซึ่งการพูดคุยและปรึกษาหารือกันเพื่อนำปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ความขัดแย้ง การประกอบศาสนกิจ และการไม่ได้รับความเป็นธรรมในกรณีต่างๆ เชื่อมโยงไปยังผู้นำที่รับผิดชอบในลักษณะต่างๆ ทำให้มีการพูดออกไปปากต่อปากภายในชุมชนที่กว้างขวางขึ้น **ผู้นำที่รับผิดชอบหน้าที่ต่างๆ เริ่มเกิดการใคร่ครวญหาแนวทางแก้ไข** เช่น โต๊ะอิหม่าม ทำไม... สัปบุรุษไม่มาละหมาดประกอบศาสนกิจในมัสยิด ผู้ใหญ่บ้านทำไมไม่มีบทบาทในการพัฒนาและแก้ไขปัญหามุสลิมชุมชนดังที่ควรจะเป็น เป็นต้น

การดำเนินงานลักษณะดังกล่าว จึงเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวเพื่อนำปัญหามาพูดคุย หรือถึงสาเหตุแนวทางแก้ปัญหามุสลิมในชุมชน โดยใช้มัสยิดเป็นสถานที่ในการพูดคุยปรึกษาหารือ สมาชิกที่เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วย แกนนำในชุมชน ตัวแทนเจ้าหน้าที่รัฐ (กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน, สมาชิก อบต. ฯลฯ) ตัวแทนกลุ่มองค์กรในชุมชน ปราชญ์ชุมชน ผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำศาสนา นักศึกษา ฯลฯ

นอกจากนี้ ยังมีบทบาทในการเป็นผู้หาจุดร่วม ในการเชื่อมประสานระหว่างผู้นำชุมชนทุกระดับ เพื่อหาวิธีการให้กลุ่มบุคคลดังกล่าวได้มีโอกาสมาพบปะพูดคุยให้เป็นการเป็นงาน ซึ่ง

จะเป็นการพบปะโดยธรรมชาติ ไม่มีพิธีรีตอง เพื่อเชื่อมโยงกลุ่มบุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบในชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดหนทางหรือแนวทางในการมองปัญหาด้วยกัน และในที่สุดได้ข้อสรุปร่วมกัน จะต้องดำเนินการพบปะกับคณะใหญ่

การจัดการชุมชนด้วยกระบวนการชুরอ ในสภาชুরอ ประกอบด้วย คณะกรรมการจำนวน ๑๓ คน ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ กรรมการฝ่ายเศรษฐกิจและสวัสดิการชุมชน กรรมการฝ่ายการศึกษา ฯลฯ ร่วมกันร่างระเบียบข้อบังคับชุมชนขึ้น

สร้างสรรค์ชุมชนอย่างสมานฉันท์ด้วย “ชুরอ”

เหตุการณ์ที่ใช้กระบวนการชুরอในชุมชนตาแปด คือ การเลือกผู้ใหญ่บ้านเมื่อหมดวาระลง ทำอย่างไรจึงจะหลีกเลี่ยงจากการแข่งขันตามระบอบประชาธิปไตย (แบบหลอกๆ) ทางสภาชুরอได้มีการประชุมหารือกันขึ้น ซึ่งที่ประชุมมีข้อสรุปว่า ใครก็ตามที่

จะมาเป็นผู้ใหญ่บ้านจะต้องผ่านกระบวนการประชุมชुरอ ก่อน ซึ่งสภาชुरอจะเป็นผู้พิจารณาคุณสมบัติบุคคลที่ ถูกเสนอ แล้วคัดเลือกมาเป็นผู้ใหญ่บ้าน

อีกเหตุการณ์หนึ่งที่ประทับใจผู้พบเห็นและผู้ที่ได้รับทราบ คือ การเลือกตั้งสมาชิก

ผู้ช่วยชุมชน ชุมชนตาแปด

สภาผู้แทนราษฎรที่ผ่านมาโดยนักการเมืองทุกพรรคนำเงินจำนวน ๑๖๐,๐๐๐ บาท มามอบให้กับผู้ใหญ่บ้าน (ที่ได้จากกระบวนการ ชูรอ) เพื่อเป็นการซื้อเสียงนั่นเอง แต่แล้วด้วยความซื่อสัตย์และมี จิตสำนึกของผู้ใหญ่บ้านได้มีการปรึกษากับคณะกรรมการชูรอ ผล การหารือให้มีการแบ่งโซนชุมชนตามจำนวนคะแนนที่ต้องการแล้ว นำเงินจำนวน ๑๖๐,๐๐๐ บาท เข้ากองทุนสวัสดิการทางสังคม ในชุมชน เพราะจากจิตสำนึกที่ใช้กระบวนการทางศาสนา ฝ่าย รับก็ไม่เสียหาย ฝ่ายให้ก็ไม่เคืองใจ เพราะคะแนนที่ได้สามารถ จัดตั้งได้ตามความต้องการ (ทางกฎหมายมีความผิดเพราะ กฎหมายตาบอดเสียแล้ว)

เมื่อชุมชนได้เริ่มขับเคลื่อนกระบวนการชูรอในชุมชน ชุมชน ก็เกิดกิจกรรมด้านต่างๆ ตามมา เช่น ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ระบบการบริหารจัดการชุมชน การจัดการพึ่งตนเอง (ทำปุ๋ยชีวภาพ) จัดทำแผนฐานข้อมูลชุมชน ระเบียบข้อบังคับชุมชน (ฮุกุมฟากัด) ฯลฯ นำไปสู่การจัดการชุมชนตามรูปแบบทางศาสนามากขึ้น และ สามารถหาโอกาสมาพบปะ ประชุม หารือ ร่วมกับแกนนำใน ชุมชนได้บ่อยครั้งขึ้น เพื่อหาข้อสรุปในการปรับปรุงข้อผิดพลาด ทำให้มีความสำคัญกับผิดชอบร่วมกันในสังคม

บุคคลในชุมชนเกิดจิตสำนึกต่อบทบาทหน้าที่ในทาง ศาสนาและสังคมโดยรวมมากขึ้น กลุ่มองค์กรที่จัดตั้งก็ที่มีความ เข้มแข็ง มีความสามัคคีปรองดอง โดยเฉพาะองค์กรทางศาสนา สามารถใช้กระบวนการชูรอไปสู่แนวทางการแก้ปัญหาบน

พื้นฐานของศาสนา ทำให้ชุมชนเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา (อียิปต์) เพิ่มจำนวนมาก และเป็นสมาชิกที่มาจากผู้นำหลายกลุ่ม มีการจัดกิจกรรมเข้าค่ายภาคฤดูร้อนด้านคุณธรรมจริยธรรมให้ แก่เด็กๆ

ข้อพิจารณา/เสนอแนะ

ชุมชนมีการศึกษาน้อย ต้องสร้างกระบวนการความ เข้าใจในแนวทางการพัฒนา โดยด้านข้อมูลต้องมีความ แม่นยำตรงจุดเพื่อนำเสนอชุมชนให้รู้จริง ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความ กระตือรือร้น เอาใจใส่สังคมส่วนรวม

การพัฒนาทุกอย่างต้องอิงศาสนาทุกขั้นตอน ชุมชน จึงจะรับการเปลี่ยนแปลงได้ เมื่อองค์กรทางศาสนาไม่เข้มแข็ง ก็ไม่สามารถที่จะพึ่งตนเองได้

รัฐมุ่งพัฒนาเพียงแต่โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน สะพาน อ่างเก็บน้ำ ฯลฯ แต่ไม่ได้มีการส่งเสริมพัฒนาด้านจิตใจตาม ควรจะเป็น

ร่วมกันฟื้นฟูวิถีมุสลิม

: ชุมชนประวัติศาสตร์บ้านตะโละ

บ้านตะโละ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๕ ตำบลตะโละ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ห่างจากตัวจังหวัดปัตตานี ๒๕ กิโลเมตร มีประชากร ๑๑๒ ครัวเรือน ๘๒๕ คน เป็นชุมชนอยู่อย่างพอเพียง สันโดษ เป็นชุมชนทางประวัติศาสตร์เพราะเกี่ยวเนื่องกับพระราชายะหริ่ง (ตระกูลอับดุลบุตรและตระกูลพิพิธภัคดี)

ลักษณะทางภูมิศาสตร์โดยทั่วไปของชุมชนบ้านตะโละเป็นที่ราบลุ่ม มีน้ำอุดมสมบูรณ์ เป็นพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์ (โฉนด, นส. ๓ ก.) ภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน ๒ ฤดู ฤดูฝนระหว่างเดือนพฤษภาคม-มกราคม ส่วนฤดูร้อนระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน

คนในชุมชนประกอบอาชีพหลัก คือ การรับจ้างกรีดยางพารานอกชุมชน เพราะสภาพพื้นที่ในชุมชนเป็นที่ราบลุ่มไม่เหมาะสมกับการปลูกพืชประเภทนี้ ส่วนอาชีพรองลงมา คือ การทำนา รับจ้างทั่วไป ค้าขาย เลี้ยงสัตว์ ธุรกิจส่วนตัว รับราชการ

ครูสอนศาสนา ตามลำดับ ซึ่งรายได้โดยเฉลี่ยอยู่ในระหว่าง ๔,๐๐๑ - ๖,๐๐๐ บาท/เดือน ในส่วนอาชีพทำนาเป็นการประกอบอาชีพเพื่อเป็นอาหารเลี้ยงในครอบครัวตามระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง โดยใช้พันธุ์ข้าวท้องถิ่นดั้งเดิม เช่น ข้าวพันธุ์จอมมารอ จึงมีกินมีใช้ไม่อดอยาก ชีวิตไม่ดิ้นรนมากนัก

ในชุมชนมีมัสยิดดาร์ุลเราะห์หิมะ (ชุมชนเมตตาธรรม) อยู่ใจกลางชุมชน เป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการชุมชนในระบบศาสนา (สภาชุมชน) และเป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมศาสนาด้านพิธีกรรม (อีบาดะ) ซึ่งเป็นหน้าที่ของมัสยิดต่อสังคมในชุมชน ส่วนสถาบันปอเนาะชื่อ ปอเนาะอิสลามวิทยา เป็นสถาบันการศึกษาในชุมชน เป็นที่บ่มเพาะด้านคุณธรรมจริยธรรมของชุมชน

มัสยิดชุมชนตะโล๊ะ

“ตะโล๊ะ” ชุมชนแห่งที่ราบลุ่ม

ในอดีต มีหมู่บ้านชื่อ “ตนิยะ” ตั้งอยู่บนพื้นที่สูง มีลักษณะเป็นที่ดอน มีผู้คนอาศัยอยู่ ๕-๖ ครัวเรือน ห่างจากชุมชนตะโล๊ะประมาณ ๑ กิโลเมตร โดยพื้นที่แห่งนี้เป็นที่เล่ากันว่า ... เป็นพื้นที่ทางผ่านของขบวนช้าง พระราชาเยหริงที่จะเสด็จไปบ้านม่วงหวาน (บ้านปาโสะมานิส) ตำบลสาคอบน อำเภอมายอ

ในปัจจุบัน และเป็นพื้นที่
ที่ช้างของพระราชหฤ
ดิมน้ำ ซึ่งห่างจากเมือง
ยะหริ่ง ๑๒ กิโลเมตร โดย
ในรอบหนึ่งปี เจ้าเมือง
ยะหริ่งจะเดินทาง ๒ - ๓
ครั้ง ซึ่งในสมัยก่อน ใน
แต่ละชุมชนจะมีผู้รับใช้
เจ้าเมืองตลอดเส้นทางผ่าน

ปอเนาะชุมชนตะโล๊ะ

อาทิ ครอบครัวตระกูลโตะลูและตระกูลชีนา

ปัจจุบันพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นของเจ้าเมือง เช่น พื้นที่
บ้านตะโล๊ะมะเนนา อำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี ประมาณ
๑,๐๐๐ - ๒,๐๐๐ ไร่ เป็นสถานที่ที่เพาะเห็ดหลินจือ ปัจจุบันนี้
ครอบครองโดยนายทวีศักดิ์ อับดุลบุตรและตระกูลพิพิธภักดี
ซึ่งเป็นตระกูลพระราชานอติต เป็นต้น

“ตะโล๊ะ” เป็นคำมาจากภาษามลายู แปลว่า “อ่าว” เพราะ
ด้วยสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีน้ำขังตลอดปี และเป็นที่รวมของ
น้ำที่ไหลมาจากพื้นที่อื่น

แต่เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ทางราชการในอำเภอยะหริ่งได้
ร่วมกับชุมชนบ้านม่วงหวาน อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี จัดทำ
แผนพัฒนาชุมชน เช่น มีการบุกเบิกถนนระยะทาง ๑๔ กิโลเมตร
โดยผ่านชุมชนตะโล๊ะ ทำให้ชาวบ้านมีความสะดวกในการสัญจร
ไปมา และได้มีการพัฒนาชุดคลองระบายน้ำลงสู่อ่าวยะหริ่ง
ปัญหาน้ำขังก็หายไป

จากอดีตที่เป็นป่าพรุ บึงขนาดใหญ่ เมื่อน้ำแห้ง ชาวบ้านเริ่มอพยพมาจับจองที่ดินทำกินและเป็นที่อยู่อาศัย ตั้งเป็น “หมู่บ้านตะโล๊ะ” ซึ่งในปัจจุบันได้ยกฐานะเป็นตำบลตะโล๊ะ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี สำหรับหมู่บ้าน “ตนิยะ” ซึ่งเป็นพื้นที่ดอน ชาวบ้านได้ปลูกพืชพวกไม้ผลกลายเป็นสวนดูชน (พืชแบบผสมผสาน) สวนยางพารา ตามเส้นทางถนนซ้าย-ขวา และชาวบ้านได้อพยพมาสร้างบ้านเรือนตามริมถนน เกิดเป็นชุมชนใหม่ๆ ขึ้น เช่น บ้านสะนอ ชุมชนบ้านป่าศรี (ชุมชนชาวพุทธ) เป็นต้น

“ดับ” สภาชุมชนฟื้นฟูอิสลาม

โต๊ะชูร ผู้นำการขับเคลื่อนกระบวนการชুরอในอดีต

แรกเริ่มในอดีต ชุมชนตะโล๊ะเป็นชุมชนที่ใช้กระบวนการชুরอในการแก้ปัญหาชุมชนอยู่แล้ว (ตามประวัติ) เพราะมีผู้นำศาสนา (โต๊ะชูร) เป็นผู้ขับเคลื่อนกระบวนการชुरอของชุมชนในกรณีข้อพิพาทต่างๆ แต่เมื่อมีการเปลี่ยนการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ก่อกำหนดรูปแบบการปกครองตาม พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พุทธศักราช ๒๔๕๗ มาตรา ๒๗ บัญญัติให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย และเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

สถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่ ในการดูแลความสงบสุขของชุมชน เช่น การป้องกันการลักขโมยวัวควายของชาวบ้าน การรวมกลุ่มในการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อความอยู่รอด เมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวข้าวก็มีการลงแขก ฯลฯ

และในขณะนั้นก็ได้แจ้งเกิดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เพื่อการกระจายอำนาจการปกครองนั้น ยิ่งทำให้กระบวนการชুরอทยห่างออกไป เพราะกระบวนการชुरอเป็นการลดอำนาจ กำจัดผลประโยชน์ ยิ่งทำให้ฝ่ายการเมือง (ขบวนการเลือกตั้ง) ไม่พอใจ จึงไม่ได้รับความสนใจในแนวทางดังกล่าว แต่สิ่งที่เรามักเคยได้ยินคำว่า “ปากะ” หรือ “สุกมฟากะ” นั่นคือ รูปแบบชुरอในอดีตนั่นเอง

ฟื้นฟู “สภาชुरอ” อันศักดิ์สิทธิ์

ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ปีแห่งเบิกบาน เมื่อชุมชนตะโล๊ะได้เข้าร่วมกับโครงการพัฒนาชุมชนเป็นสุขที่ภาคใต้ : ตำบลบ้านดงเมืองเรียนรัฐอยู่ดีที่ปากใต้ ด้วยการฟื้นฟูกระบวนการชुरอเพื่อนำมาแก้ไขปัญหาในกรณีต่างๆ โดยการนำปัญหาของชุมชนมาปรึกษาหารือกับกลุ่มย่อยๆ ประมาณ ๔ - ๕ คน เป็นประจำบ่อยครั้ง แล้วมาบอกกล่าวกับผู้นำศาสนา

ในอดีตนั้นชุมชนแห่งนี้ใช้กระบวนการชुरอ เพราะเป็นชุมชนที่มีผู้นำศาสนาซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนทุกยุคทุกสมัย มีปัญหาขัดข้องใจ ขัดแย้งทางความคิด หรือขัดแย้งเรื่องส่วนตัว ทุกกลุ่มบุคคลในชุมชนมักจะมาปรึกษาหารือกับตัวแทน

(ผู้นำศาสนา) เป็นประจำ บ่อยครั้ง ซึ่งส่วนหมู่มิ
บทบาทสำคัญในการที่จะนำกระบวนการชี้ขาด
ในปัญหาต่างๆ โดยการใช้กระบวนการชูรอ โดย
เชื่อเชิญผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหามาหารือ
เพื่อหาทางออกในปัญหา โดยสร้างมาตรการทาง
ศาสนามาควบคุมการชี้ขาด เมื่อส่วนหมู่ออกจากไป
ก็มีการสืบทอดต่อกันมา

ผู้นำธรรมชาติ
ชุมชนตะไละ

ผู้นำศาสนาคนปัจจุบัน คือ นายโมฮัมมัดญามาอุดีน
สะมะแอ เป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เป็นคนหนุ่ม มีการ
ศึกษาดี โดยได้รับการศึกษา จากมหาวิทยาลัยอัล-อัซฮา ประเทศ
อียิปต์ และที่สำคัญเป็นบุตรของอดีตโต๊ะอุมมู (ส่วนหมู่อัจญ์เจะสนิ
สะมะแอหรือบาบอญี ปัจจุบันเสียชีวิต) ซึ่งชุมชนให้ความเคารพ
นับถือ และเป็นผู้นำวิธีการดังกล่าวมาใช้ในการแก้ปัญหาของ
ชุมชนในระดับหนึ่ง แต่อาจจะยุ่งยากไปบ้าง เนื่องจากสังคม
เปลี่ยนแปลงไปมาก แต่บทบัญญัติทางศาสนาไม่เปลี่ยนแปลง
สามารถที่จะนำมาใช้ได้เสมอ

เมื่อสมาชิกในชุมชนได้นำข้อมูลและปัญหาต่างๆ นั้นมา
พูดคุยกัน แล้วนำมารื้อกับผู้นำศาสนา (ที่ชุมชนให้การยอมรับ)
จนกระทั่งมีการประกาศข้อปัญหาต่างๆ ของชุมชนในมัสยิด
กลางชุมชน คือมัสยิดดารุลเราะหฺมะฮ์ (แปลว่า บ้านเมตตาธรรม)
และจะหาแนวทางการแก้ปัญหา โดยมีผู้คนมากมายเข้ามา
ประกอบพิธีศาสนกิจประจำวันศุกร์ ทั้งผู้นำทุกหน่วยงาน
ทุกประเภท รับฟังปัญหาของชุมชนด้วยความสนใจและตั้งใจ

พร้อมๆ กับร่วมกันสรุปว่า ปัญหาของชุมชนนั้นควรจะใช้กระบวนการทางศาสนาประกอบการพิจารณา คือ กระบวนการชูรอ

ในขณะเดียวกันนั้น มีการนัดหมายกับผู้นำทุกประเภทที่ชุมชนเชื่อถือและให้การยอมรับ เพื่อเป็นตัวแทนมาถกถึงปัญหาลงจุดจนแนวทางการแก้ปัญหา

อิหม่ามชุมชนตะไล๊ะ

หลังจากมีการประกาศในมัสยิดกลาง ในเรื่องปัญหา ความต้องการ และวิธีแก้ไขของชุมชน สมาชิกในชุมชนก็มีการพูดคุยตามร้านน้ำชา บนแคร่ มีทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย แต่ก็ดีกว่าไม่ได้ทำอะไรเลย ซึ่งก็นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนมากขึ้น

เมื่อถึงวันนัดหมายที่จะมาถกถึงปัญหาของชุมชน โดยตัวแทนของชุมชนตามความสามารถด้านต่างๆ

หรืออาจจะเรียกได้ว่า “สมาชิกชูรอ” ที่มีความสามารถ ความถนัดที่หลากหลาย จำนวน ๒๕ คน มีมัสยิดดารุลเราะห์หิมะเป็นสถานที่ประชุมชูรอ เพื่อมาหารือปัญหาสังคมตามสมัยนิยมหรืออาจจะกล่าวได้ว่า ทุกปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นได้ออกมาสู่การรับรู้รับทราบของสมาชิกชูรอ

โดยคณะกรรมการสภาชูรออันศักดิ์สิทธิ์ ประกอบด้วย ผู้นำศาสนา ผู้นำฝ่ายปกครอง ฝ่ายท้องถิ่น ตัวแทนผู้สูงอายุ ตัวแทนกลุ่มสตรี ตัวแทนกลุ่มเยาวชน ผู้แทนภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นผู้ที่ได้รับการไว้วางใจให้มีโอกาสเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมกัน

พิจารณาและตัดสินใจ มีความรับผิดชอบ ร่วมกันพิจารณาข้อเสนอจากสมาชิกชุมชน ความเห็นร่วมกันถือว่าเป็นมติ มอบหมายให้พระเจ้านำเอามติสู่การปฏิบัติ ซึ่งปัญหาทุกปัญหาจะถูกแก้ไขด้วยกระบวนการชุมชน โดยนำหลักการปฏิบัติที่นำสู่สุขภาวะ ชุมชนมุสลิมเกิดสุขภาวะอย่างยั่งยืน

ขบวนการสภาชุมชนนำสู่ชัยชนะปัญหา

จากข้อสรุปปัญหา แนวทางการแก้ปัญหา จึงเกิดกิจกรรมมากมาย เช่น

กิจกรรมการตัดเย็บเสื้อผ้าและหมวกกะปิเยาะ โดยกลุ่มเยาวชนที่ว่างงานและกลุ่มสตรีที่ว่างเว้นจากการทำนา โดยมีแม่บ้านที่มีประสบการณ์จากประเทศซาอุดีอาระเบียมาสอน และเป็นแกนนำ และมีการประสานงานกับหน่วยงาน/องค์กรของรัฐเพื่อขอการสนับสนุนการทำกิจกรรมของกลุ่ม หลังจากดำเนินการมา ๓ ปี ผลผลิตของกลุ่มสามารถไปจำหน่ายไปยังประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน และอินโดนีเซีย

กิจกรรมติดต้ายางพารา มีการจัดการฝึกอบรมการติดต้ายางพาราให้กับเยาวชน ซึ่งปัจจุบันนำความรู้ไปประกอบอาชีพในยามว่าง

ศูนย์การเรียนรู้บูรณาการในชุมชน เช่น **กิจกรรมมัสตুরอ** เป็นกิจกรรมส่งเสริมสตรีให้อยู่บนพื้นฐานของหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นแบบอย่าง

เรือนเพาะชำกล้าไม้

ผู้นำชุมชนตะไล๊ะ

ให้กับบุตรหลานและบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะการแต่งตัวมิดชิด กิจกรรมการสอนอัลกุรอาน หลักสูตรใหม่ๆ เช่น อีกรอก (การอ่านของฉัน) กิจกรรมการสอนอัลกุรอานแก่ผู้สูงอายุ

และเยาวชน เปิดสอนทุกวันศุกร์ ซึ่งมีผู้ร่วมประมาณ ๕๐ - ๖๐ คน โดยช่วงเวลา ๑๐.๐๐ - ๑๒.๐๐ น. สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ และช่วงเวลา ๑๗.๐๐ - ๒๒.๐๐ น. สำหรับเด็กและเยาวชน

ชุมชนร่วมกันร่าง “คุตบะห์” (เอกสารการบรรยายธรรมประจำวันศุกร์) โดยปกติเอกสารหรือหนังสือ คุตบะห์ที่มีการอ่านประจำวันศุกร์นั้นได้นำเอามาจากพื้นที่อื่นๆ เช่น คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดบ่าง นักศาสนาบ่าง นักเขียนบ่าง เป็นต้น ซึ่งบางครั้งไม่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ของชุมชนนั้นๆ ส่วนนี้เป็นส่วนที่สำคัญที่สุดสำหรับชุมชนตะไล๊ะ เพราะกระบวนการร่างนั้นได้อาศัยเหตุการณ์ปัจจุบันมาประยุกต์ใช้ในสังคม เช่น เกี่ยวกับยาเสพติด เกี่ยวกับการครองตน การประพฤติปฏิบัติในภาวะการณ์ปัจจุบัน เป็นต้น

ข้อพิจารณา/เสนอแนะ

ชุมชนให้การยอมรับผู้นำศาสนา ชุมชนประสงค์ให้กำหนดกระบวนการชুরอเป็นนโยบายในระดับรัฐบาลหรือท้องถิ่น ให้ชุมชนอื่นมองถึงคุณค่าและขยายผลสู่สาธารณชน โดยควรมีกลไกการดำเนินการในลักษณะความพึงประสงค์ของชุมชนที่หลากหลาย

เรื่องที่สอง

การศึกษาศาสนาบูรณาการและสามัญ

ส่วนที่หนึ่ง
“กระบวนทัศน์อิสลาม”
การศึกษาศาสนาบูรณาการและสามัญ

“กระบวนทัศน์อิสลาม”

การศึกษาศาสนาบูรณาการและสามัญ

ความสำคัญของ “กระบวนทัศน์อิสลาม”

ด้านการจัดการศึกษา

มุสลิม กับ วัฒนธรรมอิสลาม มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลามที่ปรากฏในอัลกุรอาน และแบบฉบับของศาสดา ทั้งนี้จะเลือกปฏิบัติเพียงบางประการตามอำเภอใจไม่ได้ ความแตกต่างในลักษณะภูมิศาสตร์ของดินแดนที่อยู่ก็ดี ค่านิยมของคนส่วนใหญ่ในแต่ละสังคมก็ดี หรืออาจจะด้วยเหตุผลอื่นๆ ก็ได้ มุสลิมจะดัดแปลงสิ่งที่เป็นข้อห้าม ข้อใช้ ในอิสลามไม่ได้ เพราะหากมุสลิมปฏิบัติเช่นนั้น ความเป็นเอกภาพของอิสลามจะไร้ความหมาย และอิสลามจะกลายเป็นวัฒนธรรมที่อ่อนแอ ที่จะถูกเปลี่ยนแปลงไปตามกิเลส หรือค่านิยมของคนในสังคม

จากที่ได้กล่าวถึงเรื่องวัฒนธรรมอิสลามข้างต้นนั้น เพราะเป็นการกล่าวถึงในเรื่องของการเข้าถึง การเข้าใจชุมชน และการยอมรับการเปลี่ยนแปลงในภาวะการณ์ปัจจุบัน **“การศึกษาจัดเป็นวิธีการและเป็นการสนองวัฒนธรรมได้ดี ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลไปสู่ในทิศทางที่ถูกต้อง”** โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การศึกษานูรณาการสามัญและศาสนา ในระดับประถมศึกษา เป็นที่ปรารถนาของชุมชนอย่างแรงกล้า เพราะต้องการให้บุตรหลานมีวัฒนธรรมที่สมบูรณ์แบบ ตามแนวทางของศาสนาอิสลาม และผลพวงที่ตามมาก็คือ จะนำไปสู่ความมั่นคงในพื้นที่ แต่สถานการณ์การศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ผ่านมา ยังเข้าไม่ถึงชุมชนอย่างแท้จริง จึงมีชุมชน ที่หาทางออกในเรื่องการศึกษาที่น่าสนใจ

การศึกษาที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การจัดการศึกษาโดยรัฐ และเอกชน

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพด.)

เป็นการจัดระบบการศึกษาก่อนวัยเรียน โดยรับเด็กเล็กอายุตั้งแต่ ๓ - ๕ ปี ส่วนใหญ่จัดในระดับชุมชนต่างๆ ทั่วทุกพื้นที่ การดูแลโดยพัฒนาชุมชน เทศบาล และ อบต. ซึ่งมีทั้งของรัฐ และของเอกชน

โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)

เป็นโรงเรียนที่กระจายอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ในชุมชน โดยจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ (บางแห่งขยายโอกาสถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น) โดยระบบการเรียนการสอนใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประเภทนี้เป็นโรงเรียนของรัฐบาลร้อยเปอร์เซ็นต์ มีบุคลากรทางการศึกษาเป็นข้าราชการครูอัตราจ้างสอน มีนักการภารโรง มีอาคารเรียนที่มาตรฐาน มีผู้บริหารสถานศึกษาตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน มีการจัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียนในการบริหารจัดการเพื่อทำหน้าที่กำหนดทิศทางการพัฒนาโรงเรียน ทั้งนี้ต้องให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นนั้นๆ แต่คณะกรรมการโรงเรียนดังกล่าว ยังมีบทบาทไม่มากนัก เพราะการได้มาซึ่งกรรมการนั้นเลือกเฉพาะตัวบุคคล ที่ไม่ได้มองถึงความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับด้านการศึกษา ดังนั้นการจัดการศึกษาในระดับนี้จึงไม่ค่อยโดดเด่น และยังมีปัญหาอีกมาก

อย่างไรก็ตาม ทางกระทรวงศึกษาธิการได้มีการปรับปรุงกฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ อาทิเช่น เรื่องการแต่งกายของเด็กนักเรียน โดยนักเรียนหญิงสวมใส่ผ้าคลุมฮิญาบ (คลุมผ้ามิดชิด) ส่วนนักเรียนชายใส่กางเกงขายาว สำหรับเรื่องการแต่งกายมีการต่อสู้กันมายาวนานพอสมควร อาจจะมองดูว่าเป็นปัญหาเล็กน้อยแต่ทำไมจึงทำได้ยาก สิ่งเหล่านี้เป็นความต้องการของชุมชนเพราะเป็นวิถีชีวิตชุมชน และเป็นไปตามแนวทางบทบัญญัติทางศาสนา ปัจจุบันมีหลักสูตรอิสลามศึกษาในโรงเรียนประเภทนี้เพียง

สัปดาห์ละ ๒ ชั่วโมง ซึ่งยังไม่สอดคล้องกับความต้องการ และ
วิถีชีวิตของชุมชนอย่างแท้จริง ดังนั้นการยอมรับจากประชาชน
โดยทั่วไปยังไม่ดีนัก

โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)

ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่พบเห็น คือ เขต
เทศบาล (เทศบาลเมือง เทศบาลนคร แต่เทศบาลตำบลยังไม่มี
การจัดการศึกษา และองค์การบริหารส่วนตำบล อปต.) เทศบาล
ที่มีการจัดการศึกษา เช่น โรงเรียนเทศบาล ๑ เทศบาลตำบล
สุโหงโกลก อำเภอสุโหงโกลก จังหวัดนราธิวาส ซึ่งตาม
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาตินั้น ให้โรงเรียนสังกัดองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดูแล โดยจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับ
อนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ใช้หลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐานเช่นเดียวกัน โดยในปัจจุบันนี้ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนใน
เขตเมือง เช่น โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครยะลา โรงเรียนเทศบาล
เมืองนราธิวาส โรงเรียนเทศบาลตำบลตะลุมปัน โรงเรียนเทศบาล
สุโหงโกลก เป็นต้น

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.)

เป็นองค์กรที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยใช้
หลักสูตรรวบรัด จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึง
ระดับมัธยมศึกษา เป็นสถาบันการศึกษาที่เป็นที่นิยมของผู้พลาด
โอกาสทางการศึกษา ซึ่งไม่ใช่เฉพาะแต่จัดการศึกษาสายสามัญ
เท่านั้น แต่มีการจัดการศึกษาในส่วนของอาชีพสำหรับพี่น้อง

ในท้องถิ่น ซึ่งสามารถสร้างคนให้เป็นผู้ที่มีความรู้อย่างรอบรู้ และสามารถยกระดับไปสู่การยอมรับในสังคมเป็นจำนวนมาก

โรงเรียนการศึกษาพิเศษ

โรงเรียนการศึกษาพิเศษ เป็นการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการในลักษณะต่างๆ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

วิทยาลัยอาชีวะ

เป็นสถาบันการจัดการศึกษาในส่วนของวิชาชีพ หรือ หลักการอาชีพประเภทต่างๆ มีอยู่ ๕ สถาบันหลักๆ ได้แก่ วิทยาลัยสารพัดช่าง วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยการอาชีพ วิทยาลัยพยาบาล วิทยาลัยเกษตร

ศูนย์ฝึกฝีมือแรงงาน

เป็นสถาบันการฝึกฝนในด้านอาชีพทุกสาขาอาชีพ ใช้หลักสูตรระยะสั้น เพื่อพัฒนาฝีมือให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมากขึ้น หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นศูนย์ฝึกฝนการอาชีพ เป็นขวัญใจนักฝีมือแรงงาน แต่ไม่ได้รับความนิยมจากพี่น้องมากนัก เป็นเพราะอยู่ห่างไกล

โรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักบริหารคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.)

เป็นโรงเรียนเอกชนที่สังกัดสำนักบริหารคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ตามพระราชบัญญัติโรงเรียน พุทธศักราช

๒๕๒๕ เป็นโรงเรียนที่บุคคลในชุมชนได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้นมาเพื่อการศึกษา มีทุกระดับตั้งแต่ระดับปฐมวัย อนุบาล ประถมศึกษา จนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีอยู่หลายประเภท เช่น โรงเรียนเอกชนสามัญ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งได้มีการพัฒนาศักยภาพยกระดับจากสถาบันปอเนาะเป็นโรงเรียนศาสนา เป็นโรงเรียนที่พี่น้องประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นิยมส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาเป็นจำนวนมากในแต่ละปี

มหาวิทยาลัยราชภัฏ

เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ผลิตบุคคลากรทางการศึกษา ด้านครูอาจารย์เป็นหลัก ควบคู่กับการพัฒนาสังคมในลักษณะการวิจัย เป็นสถาบันการศึกษาที่อยู่กับชุมชนเป็นเวลายาวนาน และเข้าถึงชุมชนในทุกระดับชั้น หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นสถาบันการศึกษาในระดับรากแก้ว เพราะในอดีตเป็นสถาบันที่ให้โอกาส

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ผลิตบุคคลากรทุกสาขาอาชีพ และเป็นแหล่งเพื่อการเรียนรู้ของชุมชนในท้องถิ่นทุกสาขา ซึ่งเป็นสถาบันในการขับเคลื่อนสังคมไปในแนวทางภาคประชาสังคม หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นคลังทางวิชาการทุกสาขาของชุมชนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลของระบบการจัดการศึกษาที่ผ่านมา

ด้วยระบบการจัดการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ชุมชนมีความกระตือรือร้น แต่ในทางกลับกันทำให้ชุมชนมีความหนักใจและท้อแท้ เพราะการให้ความรู้ด้านศาสนายังอ่อนมาก หรืออาจจะเป็นเพราะว่าในกระบวนการจัดการศึกษาของรัฐยังเข้าไม่ถึงประชาชนโดยแท้จริง

ชุมชนจึงพยายามหาทางออกในเรื่องการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมอิสลาม และของชุมชนท้องถิ่น ที่สำคัญคือ พยายามให้เด็กและเยาวชน ตลอดจนผู้ปกครองเกิดความสนใจและตระหนักในการศึกษาให้ทั่วถึง นั่นคือ “รูปแบบการจัดการศึกษาบูรณาการการศึกษาสามัญ กับการศึกษาศาสนา ระดับประถมศึกษาในโรงเรียนของรัฐ” เป็นการจัดการศึกษาที่ใช้หลักสูตรของชุมชนเอง

การจัดการศึกษาศาสนาอิสลามในปัจจุบัน

ชุมชนมุสลิมไทยโดยทั่วไป โดยเฉพาะในเขตจังหวัดภาคใต้ ได้ร่วมกันคิดค้นพัฒนาการศึกษาแก่เยาวชนไว้มากมายอย่างไม่น่าเชื่อ มีทั้งจัดทำเองโดยปัจเจกชน โดยชุมชน โดยเอกชน เจริญธุรกิจ ในความหลากหลายระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับก่อนวัยเรียน ระดับอนุบาล ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และหลากหลายรูปแบบ มีทั้งรูปแบบเราเดาะห์ กิรออาตี ตาติกา ปอเนาะ และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จนกระทั่งตามอัธยาศัยตลอดชีวิต

ซึ่งมีความสอดคล้องกับ “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ เขียนไว้อย่างชัดเจน เช่น “...ได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข...”

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ที่สหประชาชาติได้ประกาศไว้ เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ ที่มีข้อความระบุไว้ในมาตรา ๒๖ ว่า “คนทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษา... จะต้องไม่เสียค่าใช้จ่าย อย่างน้อยในระดับประถมศึกษาและขั้นพื้นฐาน การศึกษาระดับประถมศึกษา จักต้องเป็นภาคบังคับ... และจะต้องนำไปสู่การพัฒนาเต็มเต็มบุคลิกภาพแห่งความเป็นมนุษย์และเพื่อเสริมสร้างความเคารพในสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน การศึกษาจะต้องส่งเสริมความเข้าใจ ความอดกลั้น และมิตรภาพระหว่างประชาชาติ กลุ่มเชื้อชาติ และกลุ่มศาสนาทั้งปวง และสานต่อกิจกรรมของสหประชาชาติในการธำรงไว้ซึ่งสันติภาพ”

การจัดการศึกษาโดยปัจเจกชนผู้เสียสละอันยิ่งใหญ่

แกนนำชุมชน

ในส่วนนี้เป็นการจัดการศึกษาของชุมชนโดยบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ให้ชุมชนดำเนินการจัดการกันเอง โดยเฉพาะการเรียนการสอนอัลกุรอาน จัดการเรียนการสอนที่บ้านพักอาศัยของตนเอง ซึ่งชุมชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดน

ภาคใต้มีจำนวนมาก ในแต่ละชุมชนมีการจัดการเรียนการสอนลักษณะดังกล่าวถึง ๔ - ๑๐ ราย แต่ละรายมีเด็กเรียน ๒๐ - ๑๐๐ คน โดยใช้เวลาเรียน ๑๘.๐๐ - ๒๐.๓๐ น. รูปแบบการเรียนการสอนนั้นอยู่ที่ผู้สอนจะนำรูปแบบใดไปสอน แต่มีเป้าหมายหลักเหมือนกัน คือ ให้เด็กๆ สามารถอ่านออก อ่านได้ถูกต้องตามอักขระของอัลกุรอาน ตั้งแต่อัลกุรอานระดับพื้นฐานหรือภาษาท้องถิ่นอัลกุรอานเล่มเล็ก จนถึงเล่มใหญ่มี ๓๐ ยุซุซ

หลังเลิกเรียนอัลกุรอานบางแห่งได้ร่วมพิธีละหมาดร่วมกับผู้สอน พร้อมๆ บรรยายธรรมแก่เด็กๆ เกี่ยวกับวิถีชีวิตทั้งที่อยู่บนโลกนี้และโลกหน้า โดยเป็นการสั่งสอนและการป้องกันตลอดจนควบคุมพฤติกรรมที่จะนำไปสู่อบายมุข ที่เริ่มต้นตั้งแต่เด็กๆ ซึ่งผู้สอนได้นำประสบการณ์ต่างๆ มาเผยแพร่ให้กับเด็กๆ ตามแต่ความสามารถที่จะรับได้

ซึ่งการสั่งสอนนั้นสามารถที่จะนำไปใช้ในการดำรงชีวิตที่เป็นปกติสุข เป็นการเริ่มต้นของชีวิตมุสลิมในเรื่องการศึกษา ส่วนผู้สอนนั้นไม่ได้มีผลประโยชน์ใดๆ จากเด็ก เป็นบุคคลที่เสียสละอย่างยิ่งใหญ่ในทางศาสนา หรืออาจจะเรียกเป็นบุคคลที่เคร่งศาสนา เพราะศาสนาอิสลามถือว่ามุสลิมทั้งหญิงชายเป็นผู้สืบทอดในการเผยแพร่ แต่ผู้ปกครองของเด็กๆ ได้สนับสนุนในเรื่องค่าใช้จ่ายในบางครั้ง แต่ในปัจจุบันนี้ ทาง อบต.บางแห่งได้จัดสรรเงินอุดหนุนประจำปี เช่น วัสดุ อุปกรณ์ และอีกส่วนได้รับบริจาคชะกาตจากผู้ปกครองในแต่ละปีเท่านั้น ซึ่งก็มีไม่มาก

สำหรับวิธีการเรียนการสอนมีหลายๆ วิธีที่มีความถนัดของผู้สอนเอง เช่น **เราเตาะห์** คือ เป็นคำอาหรับแปลว่า ส่วน

หมายถึง nursery หรือบ้านเด็ก เช่นเดียวกับที่เยอรมันมี kindergarten บนฐานคิดที่เชื่อว่ามนุษย์มีหน่วยคุณธรรมความดีงาม (inate goodness พุทธะ ฯลฯ) อยู่ในตัวด้วยการเสริมสร้างโอกาส สภาพแวดล้อมที่เอื้อ เป็นเสมือนสถานรับดูแลเด็กก่อนวัยเรียน ต่อเนื่องถึงโรงเรียนอนุบาล บางกรณีอาจเรียก “ตาบีกา” ย่อมาจากคำมลายู taman bimbingan ka-nak ๒ แปลว่า สวน (taman) ประดับประดา (bimbingan) เด็กๆ (ka-anak anak)

รูปแบบ **กิริออาติ** คือ การสอนให้เยาวชนมุสลิมทั้งหลาย สามารถอ่านและเข้าใจพระคัมภีร์อัลกุรอานอันเป็นธรรมคำสอนหลักได้ด้วยตนเองที่ชุมชนถือเป็นเบื้องต้นของมุสลิม เพื่อเป็นมนุษย์-มุสลิมที่ดีได้ การเรียนการสอนกิริออาติจะเริ่มสอนตั้งแต่เด็กเล็กให้อ่านได้จนครบเล่มพระคัมภีร์ ส่วนความรู้ความเข้าใจนั้นจะค่อยๆ เรียนรู้เพิ่มเติมภายหลังผ่านรูปแบบการศึกษา

ปัจจัยสำคัญที่ชุมชนได้เล็งเห็นได้ว่าการศึกษานั้น เป็นการดำเนินการของชุมชนครอบครัว ตลอดจนสถาบันชุมชนต่างๆ จริงอยู่ที่มีศาสนบัญญัติชัดเจนสำหรับมุสลิม ที่เอื้อให้ผู้เฝ้านิสัยในธรรมได้มุ่งมั่นยืนหยัดจัดการศึกษาทางธรรมคู่เคียงกับการศึกษาทางโลกที่ทางการจัดให้ การศึกษาไทยที่ผ่านมาได้ส่งมอบให้รัฐ แต่ไม่ได้มอบในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม หลังจากการเรียนในระดับชุมชนตามบ้านพักอาศัยของผู้ที่มีความรู้ในระดับต้นๆ แล้วก็ได้มีการพัฒนาอีกระดับหนึ่ง คือ การเรียนในชุมชนขนาดใหญ่ที่ครอบคลุมหลายๆ หมู่บ้าน นั่นก็คือ “โรงเรียนตาดีกา”

“ตาดีกา” (TADIKA) สอนฝึกอบรมเด็ก ๆ ในชุมชน

ตาดีกา (TADIKA) เป็นชื่อย่อมาจากภาษามลายู คำว่า “ตา” หรือ “Ta” ย่อมาจากคำว่า Taman แปลว่า “สวน” คำว่า “ดี” หรือ “Di” มาจากคำว่า didikan แปลว่า “อบรม” คำว่า “กา” หรือ “Ka” มาจากคำว่า kanak ๒ แปลว่า “เด็ก ๆ” รวมตัวอักษร คือ สอนอบรมเด็ก ๆ หรือ ถ้าจะเป็นประโยคที่สมบูรณ์คือ “สวนการฝึกอบรมเด็ก ๆ ในชุมชน” เป็นสถานที่ที่ใช้ในการฝึกอบรมเด็ก ๆ ในชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกอบรมการศึกษาศาสนาในระดับพื้นฐานของการเป็นมุสลิม เป็นการสอนหลักศาสนาที่ค่อย ๆ ปรับเพื่อให้เป็นระบบสอดคล้องกับระบบสังคมที่เป็นอยู่จนถึง ๑๒ ชั้น สอดคล้องกับชั้นประถม (ชั้นอิติดาอ์) มัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมูตาวัสซึเตาะฮ์) และตอนปลาย (ชานาวี) โดยเริ่มที่คำสอนต่างๆ (อัลกุรอาน และอัลฮาดิษ) หลักศรัทธา หลักปฏิบัติ จริยธรรม ศาสนประวัติ แล้วเสริมความเข้มและลึกขึ้นไปตามลำดับโดยมุ่งให้เกิดทั้งความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนถือปฏิบัติเป็นมุสลิมที่ดีได้ ซึ่งชุมชนร่วมกันจัดตั้งขึ้นด้วยความต้องการของผู้ปกครอง เป็นลักษณะที่ถูบบังคับทางศาสนาทางอ้อมเพราะเป็นภราดรภาพของมุสลิม (ฟิรฎูฮิน) ศาสดามูฮัมหมัดได้กล่าวว่า “การแสวงหาความรู้เป็นหน้าที่จำเป็นแก่มุสลิมทั้งชายหญิง มีชกาต บัยฮากี และจงศึกษาตั้งแต่อยู่ (เปล) จนถึงหลุมฝังศพ (มุสลิม)” ซึ่งจะต้องจัดการเรียนการสอนให้ลูกหลานที่จำความได้ จนถึงบรรลุนิติภาวะเพื่อนำความรู้ไปปฏิบัติในการประกอบศาสนกิจในเรื่องต่างๆ

สำหรับที่ตั้งอาคารเรียนเป็นบริเวณมัสยิด หรือในรั้วมัสยิด
ทุกแห่งที่มีมัสยิดต้องมีโรงเรียนตาดีกา โดยมีการริเริ่มจาก
ผู้ปกครองในชุมชนและผู้นำศาสนา คณะกรรมการมัสยิดได้
ดำเนินการตั้งแต่การเริ่มวางแผนในเรื่องอาคารเรียน การหา
งบประมาณในการก่อสร้างอาคาร ซึ่งบางแห่งมีคณะกรรมการ
โรงเรียน ตาดีกาโดยเฉพาะ ระยะหลังๆ ได้มีการสร้างอาคาร
ถาวรประเภทคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ - ๓ ชั้น ที่มีมาตรฐานขึ้น
ในบริเวณมัสยิด โดยการระดมทุนจากพี่น้องมุสลิมในพื้นที่และ
นอกพื้นที่ในลักษณะต่างๆ เช่น การแจกซองเพื่อสมทบทุน กิน
น้ำชา การบริจาค การที่พบเห็นพี่น้องเยาวชนในเสื้อหมวกขาวๆ นุ่ง
โจร่ง ตระเวนในพื้นที่ต่างๆ และเมื่อพบผู้คน ได้กล่าวคำว่า อัลลาลา
มูอัลลาม (ขอความสันติสุขจงประสบแด่ท่าน) พร้อมบอก
กล่าวว่า “ขอบริจาคโรงเรียนตาดีกา...” ผู้ที่ถูกทักทายไม่ได้ถามว่า
“ที่ไหน...อย่างไร...” ก็ส่งเงินจำนวนหนึ่งใส่ซองที่เตรียมไว้ เพื่อ
สมทบทุนโรงเรียนตาดีกาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
เพราะมุสลิมถือว่า **การบริจาทรัพย์สินเป็นส่วนหนึ่งของศรัทธา**

จากการศึกษาข้อมูลโรงเรียนตาดีกาในพื้นที่จังหวัดปัตตานี
ยะลา นราธิวาส และสงขลา มีจำนวน ๑,๖๐๖ แห่ง มีนักเรียน
๑๖๓,๕๖๐ คน มีครู ๘,๔๙๓ คน (ข้อมูลจากศูนย์ประสานงาน
ตาดีกาชายแดนใต้ <perkasa> พ.ศ. ๒๕๕๕)

ครูผู้สอน (เจ๊ะฮู) ที่ทำหน้าที่การสอนนั้น เป็นเยาวชนใน
ชุมชนที่มีความรู้ความสามารถในระดับกลางๆ และเป็นเยาวชนที่
กำลังเรียนหนังสืออยู่ในปอเนาะหรือโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา
อิสลาม หรือนักเรียนที่จบแล้ว หรือเป็นผู้นำศาสนาเป็นผู้ดำเนินการ

สอนเอง โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่ได้จัดส่งมาสอนซึ่ง
อาจจะเป็นกิจกรรมของโรงเรียนเป็นครั้งคราว สำหรับค่าใช้จ่าย
ค่าจ้างผู้สอนนั้น บางแห่งได้เรียกเก็บจากผู้ปกครองในอัตรา
เดือนละ ๑๐ - ๒๐ บาทต่อคน บางแห่งมีกองทุนจากองค์กรต่างๆ
ให้การสนับสนุน ซึ่งในปัจจุบันนี้ทางภาครัฐให้การสนับสนุนใน
อัตราผู้สอนคนละ ๒,๕๐๐ บาท แต่ให้แห่งละ ๓ คน รวมเดือน
ละประมาณ ๗,๕๐๐ บาท ถ้าหากมีครูมากกว่า ๓ คน ทาง
โรงเรียนจะดำเนินการเฉลี่ยตามจำนวนเงินที่ได้มากับจำนวนครูที่
มีอยู่ อาทิ มีครู ๕ คน ก็นำมาเฉลี่ยคนละ ๑,๕๐๐ บาทต่อเดือน
ซึ่งถ้าจะสนับสนุนก็ควรให้การสนับสนุนทั้งระบบที่ไม่ใช่เฉพาะ
งบประมาณเพียงอย่างเดียว ควรสนับสนุนเรื่องอื่นๆ ด้วย เช่น
สนับสนุนในเรื่องการบริหารจัดการขององค์กร เรื่องการจัดทำสื่อ
และหลักสูตรมาตรฐานชุมชน เป็นต้น

ผู้เรียน มีอายุตั้งแต่ ๖ - ๑๕ ปี หรืออายุมากกว่านั้น
ผู้ปกครองได้ส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนในโรงเรียนตาดีกา เพราะ
ถือว่าเป็นสถาบันการศึกษาเริ่มแรกที่ศึกษาเล่าเรียนในเรื่องศาสนา
จากการที่ได้เรียนในชุมชนตามบ้านพักอาศัย ผู้ปกครองบางคน
มาติดตามดูแลลูกถึงโรงเรียน ว่ามาหรือไม่มา จะได้ตักเตือนลูก
หลาน

โรงเรียนตาดีกานั้นมีนักเรียนตั้งแต่ ๑๐๐ - ๑,๐๐๐ คน
ซึ่งในปัจจุบันนี้เป็นประเด็นด้านความมั่นคงของประเทศ เพราะ
รัฐไม่ได้เข้ามาดูแลหรือให้การสนับสนุนใดๆ ที่เป็นรูปธรรม ทั้งๆ
ที่เป็นวิถีชีวิตมุสลิมภาคใต้ที่แยกกันไม่ออก “การศึกษาเป็นส่วน
สำคัญที่นำไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันทั้งทางโลกและทาง
ธรรม”

ส่วนใหญ่จะดำเนินการเรียนการสอน เวลาตอนเย็น หลังกลับจากโรงเรียนประถมศึกษาและวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ แต่สำหรับบางพื้นที่จัดการเรียนการสอนเป็นระบบ มีระเบียบ มีข้อบังคับ และมีความเข้มข้นในกระบวนการเรียนการสอนเป็นที่พึงของชุมชน และที่น่าสนใจก็คือ ได้ถูกโอนให้กระทรวงศึกษาธิการดูแล ซึ่งในอดีตกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ดูแล (เป็นประเด็นตลกทางการเมือง) เพราะความไม่เข้าใจหรือแก้งไม่เข้าใจของผู้มีอำนาจ เนื้อหาวิชานั้นมี ๘ กลุ่มสาระที่ได้มีการพัฒนาอันเนื่องมาจากเหตุการณ์ไม่สงบในพื้นที่

ซึ่งมีเหตุการณ์หนึ่งที่น่าหดหู่และสลดใจของพี่น้องในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ทางราชการตั้งข้อหา “นายนักมุดดิน อูมา” อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนราธิวาส เขต ๓ ว่าเป็นกบฏของแผ่นดิน โดยตั้งข้อหา ๑๐ ข้อหา ด้วยมีมูลเหตุหรือตั้งข้อสงสัยจากการที่ “นายนักมุดดิน อูมา” ได้ร่วมก่อตั้งมูลนิธิศูนย์ตาดีกานราธิวาส (pusaka) ขึ้นมา โดยดำเนินกิจกรรมในเรื่องโรงเรียนตาดีกา ตั้งแต่เรื่องหลักสูตร ครูตาดีกา ตลอดจนการสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามกระบวนการของศาสนา และที่สำคัญเพื่อให้เป็นเอกภาพในกระบวนการเรียนการสอน แต่แล้ว... ดังที่ได้รับรู้รับทราบกัน ศาลยกฟ้องทุกข้อกล่าวหา แต่ถ้าหากเป็นคนธรรมดาไม่มีพรรคพวกอนาคตคงมีดมนไปตลอดกาล นี่คือปัญหาและโจทย์บางส่วนในดินแดนแห่งนี้

หลาย ๆ ชุมชนได้มีการรวมตัวเพื่อหาแนวทางในการจัดการศึกษา สำหรับ “วัยรุ่น” ที่จะสืบทอดในการที่จะเป็นผู้นำศาสนาคนต่อไป และสำหรับผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ ผู้ที่จะดำเนินรอยตามแนวศาสนาที่เปี่ยมไปด้วยความศรัทธาที่ถูกต้องและให้เข้มแข็งขึ้นก็ได้มีการจัดตั้งที่เรียกว่า “ปอเนาะ”

สถาบันปอเนาะแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

“ปอเนาะ” เป็นทั้งสถาบันการศึกษาและเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนด้านศาสนาเป็นหลัก หรืออาจจะกล่าวได้ว่า “ปอเนาะ” เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็ได้

วิธีการจัดการศึกษาโดยมีผู้รู้ทางศาสนาร่วมกับชุมชนเป็นผู้ดำเนินการจัดการศึกษา ที่มีการเรียนการสอนด้านศาสนาอย่างเดียว ไม่ใช้ระบบโรงเรียน ไม่มีห้องเรียน ไม่มีหลักสูตรที่ชัดเจน ไม่มีวุฒิการศึกษา ไม่จำกัด สถานที่ เนื้อที่ การก่อสร้างได้รับการบริจาค (วะกัฟ) จากชุมชนเป็นหลัก ตั้งแต่สร้างบ้านพักอาศัยของตัวนัซรุ บาบอ ตลอดจนบालาเซาะที่นั้งเรียนและที่ประกอบศาสนกิจ ส่วนที่พักอาศัยที่เรียกว่าปอเนาะของนักเรียนนั้น ผู้ปกครองมาดำเนินการสร้างให้เป็นรายๆ เมื่อบุตรหลานพอเพียงหรือได้เรียนจบที่ปอเนาะดังกล่าวแล้ว จากนั้นก็จะได้วะกัฟ (ยกให้เป็นสมบัติส่วนรวม) ให้คนรุ่นหลังต่อไป

ที่มาของสถาบันปอเนาะนั้นมาจากชุมชนโดยตรง โดยผู้นำชุมชนไม่ว่าจะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ เช่น ผู้นำศาสนาระดับกลาง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวโส ได้ร่วมกันกำหนดพื้นที่ จัดหา เพราะมีผู้มีความรู้ด้านศาสนาจากชุมชนหรือนอกชุมชนไปเรียนศาสนาในต่างประเทศ โดยส่วนใหญ่จาก

ประเทศซาอุดีอาระเบีย จนมีความพอเพียงประมาณ ๓๐ ปีขึ้นไป มีความประสงค์จะกลับบ้านมาตุภูมิ เพื่อทำการเผยแพร่ศาสนาต่อไป ท่านศาสตราจารย์กล่าวว่า “ผู้ที่มีตำแหน่งที่เลวที่สุดในทัศนะของอัลลอฮ์นั้น คือ ผู้ที่มีความรู้แต่ไม่ได้นำความรู้ออกมาใช้ประโยชน์” (รายงานโดย มุสลิม) ทางชุมชนได้ดำเนินการมาเป็นระยะเวลา ๒๐ - ๓๐ ปีมาแล้ว แต่ในปัจจุบันการเดินทางไปศึกษาในต่างประเทศของพี่น้องในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น เพื่อหาความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพ เพื่อความก้าวหน้า เพื่อความมั่นคง โดยมีวุฒิการศึกษา เช่น ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก

นักเรียนหรือผู้เรียนนั้นเป็นบุตรหลานของคนในชุมชนใกล้เคียง ส่งมาศึกษาหาความรู้ทางศาสนาอย่างเดียว ถ้าหากตัวน้องหรือบাবอ มีชื่อเสียงก็จะมีนักเรียนมากจากต่างถิ่น ต่างจังหวัด และต่างประเทศ มาอยู่ประจำเรียกว่า “ปอเนาะ” ซึ่งเป็นภาษาอาหรับ (PONDOK) แปลว่า “ที่พักอาศัย” โดยนักเรียนประกอบอาหารกันเอง

สถาบันลักษณะนี้ นับว่าเป็นที่พึงทางจิตใจของชุมชนอย่างมาก เพราะเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนตั้งแต่เกิดจนตาย คือ ตั้งแต่เชษฐาตัวน้อง หรือผู้นำศาสนา หรือเจ้าของปอเนาะ และลูกศิษย์มาทำพิธีเปิดปากบุตรหลาน (ต๋อญิกหรือซอลาวัต) จนกระทั่งเมื่อตายก็จะเชิญมาละหมาดศพ (ยานาเซห์) เป็นต้น ฉะนั้นสถาบันปอเนาะจึงเป็นสถานที่ที่มีการเรียนรู้ คุณคุณธรรมในระดับชุมชนที่สืบทอดกันมาชั่วอายุคน ซึ่งในปัจจุบันนี้เป็นที่รู้จักกันกว้างขวางมากขึ้น เพราะเป็นปัญหาใน

พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ทางฝ่ายรัฐได้พุ่งเป้าไปยังสถาบันดังกล่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การเรียนการสอนในปอเนาะนั้น มีการสอนกิตาบ (เป็นคำภาษาอาหรับแปลว่า ตำราเรียน) โดยมีรายวิชาหลักๆ ที่ดำเนินการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน ได้แก่ “วิชาเตาฮีด” ว่าด้วยเอกภาพ หลักการศรัทธาในพระเจ้า หรือหลักความเชื่อที่ว่าอัลลอฮ์เป็นพระเจ้าผู้มีอำนาจสูงสุดแต่เพียงพระองค์เดียว ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของหลักการอิสลาม มีสิ่งบอกเหตุหลายอย่างที่บ่งบอกถึงต้องมีผู้เหนือกว่า เช่น แผ่นฟ้า แผ่นโลก อยู่ระหว่างโลก ต้องมีผู้สร้าง ฯลฯ “วิชาฟิกีฮ์” วิชานิติศาสตร์อิสลาม ศาสนบัญญัติ (กฎหมายอิสลาม) ซึ่งแบ่งแยกออกมากมายในระดับต่างๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน ตั้งแต่เกิดจนตาย “วิชาตาฮ์วูฟ” ว่าด้วยจิตวิญญาณ คุณธรรม จริยธรรม ว่าด้วยการควบคุมจิตใจจากอบายมุขทั้งปวง นักเรียนนักศึกษาเข้ามาศึกษาในสถาบันปอเนาะมีทั้งคนไทยมุสลิมในสามจังหวัดภาคใต้ จากจังหวัดอื่นๆ ทั่วประเทศ และจากต่างประเทศ “วิชาอัลกุรอาน และอัล-ฮาดิษ” ซึ่งเป็นรากฐานของแหล่งทางวิชาการในศาสนาอิสลามหลากหลายสาขาวิชาในแขนงต่างๆ และคำสอนต่างๆ ของท่านศาสดามุฮัมมัด และ “วิชาหลักไวยากรณ์ทางภาษาอาหรับ” เป็นวิชาเกี่ยวกับด้านภาษาอาหรับ เพราะเนื้อหาของตำราเรียนมักจะเป็นอาหรับ ผู้เรียนจะต้องมีพื้นฐานทางภาษาอาหรับเป็นอย่างดี จึงจะเข้าใจในเนื้อหาวิชาในแต่ละสาขาโดยการแปลเนื้อหา

วิธีการเรียนการสอนโดยตัวนักรู้หรือบาบเป็นผู้ทำหน้าที่สอนบนบาหลีซาอะ (ที่พักของตัวนักรู้) ซึ่งการสอนโดยตัวนักรู้เป็นศูนย์กลาง คือ ลักษณะการอ่านเนื้อหาในกิตาบ (ตำราเรียน) นอกจากจะเป็นภาษาอาหรับแล้วการบรรยายคำอธิบายก็เป็นภาษามลายูอักษรยาวีอย่างละเอียดตามรอบฟาบ่าน ซึ่งผู้เรียนนั่งฟังอย่างมีความตั้งใจและมีสมาธิและก็มีการบันทึกคำอธิบายประกอบด้วย ใช้เวลาครึ่งละหรือวิชาละประมาณ ๑ - ๒ ชั่วโมง โดยแต่ละวิชากำหนดเวลาที่เหมาะสม เช่น หลังละหมาดมักริบ (เวลา ๑๙.๐๐ - ๒๐.๐๐ น.) หลังละหมาดอีซา (เวลา ๒๐.๓๐ - ๒๑.๔๕ น.) หลังละหมาดซุบฮีย์ (เวลา ๐๕.๐๐ - ๐๗.๐๐ น.) เป็นต้น ลักษณะการเรียนการสอนเป็นอย่างนี้โดยตลอดจน ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชานั้นอย่างลึกซึ้ง ศาสตราจารย์กล่าวว่า “ความวิบัติสองประการจะมีป็นอยู่ในประชาชาติของฉัน คือ การทอดทิ้งในการแสวงหาความรู้และ(หันมา) สะสมทรัพย์สมบัติ” (รายงานโดยบุคอรี) และอีกส่วนหนึ่งนักเรียนที่มีความอาวุโส ที่มีความเชี่ยวชาญในวิชาต่างๆ ก็สามารถบรรยายให้รุ่นน้องฟังตามที่พักอาศัย (ปอเนาะ) ทุกคำคืนในยามว่าง ศึกษาเช่นนี้จนพอเพียง ศาสตราจารย์กล่าวว่า “ผู้ใดไปเพื่อแสวงหาความรู้ หมายถึง เขาไปในทางของพระเจ้าเป็นเจ้า จนกระทั่งกลับ” (รายงานโดยดิรมีซี) “บุคคลใดออกเดินทางแสวงหาความรู้ อัลลอฮ์ ทรงให้ช่องทางเข้าสู่สวนสวรรค์อย่างง่ายดาย” (รายงานโดยมุสลิม) ซึ่งลักษณะเช่นนี้จะค่อยๆ จางหายไปเพราะการวิวัฒนาการ

ในอดีตการขออนุญาตจัดตั้งปอเนาะเป็นเรื่องยากมาก ผู้ก่อตั้งจึงไม่ไปขออนุญาต แต่เมื่อเหตุการณ์ไม่สงบเกิดขึ้นในพื้นที่

ทางการก็เปิดโอกาสให้ปอเนาะมาขึ้นทะเบียน เจ้าของปอเนาะก็ไปขึ้นทะเบียนและจดทะเบียนเป็นชื่อ “สถาบันปอเนาะ” ดังเดิม กิจกรรมในสถาบันปอเนาะนอกจากการเล่าเรียนในลักษณะดังกล่าวแล้ว ยังมีกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นสัจสัจของชุมชน คือ การเข้าร่วมกิจกรรมเมาลิดประจำหมู่บ้าน ขึ้นบ้านใหม่ การละหมาดยานาซะห์ (ละหมาดศพ) และกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา โดยมีเด็กๆ และผู้ใหญ่ สวมชุดขาวสะอาดๆ ใส่หมวกกะปิเยาะสีขาว มาร่วมกับผู้คนในชุมชน เป็นความสดใสให้กับชุมชนเป็นอย่างดี เกิดความศรัทธา เลื่อมใส สันติสุข ร่มเย็น บ่งบอกถึงความสมานฉันท์ ประองดองสามัคคีในชุมชน

ซึ่งโรงเรียนลักษณะนี้จะกระจายอยู่ทุกพื้นที่ของจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้หลักการที่ว่า ผู้รู้จะต้องบอกแก่ผู้ไม่รู้เป็นภราดรภาพ สำหรับผู้ที่มีความรู้ ศาสดามุฮัมมัดกล่าวว่า “ขอให้พวกที่อยู่ที่นี่ จงเผยแพร่วรรณกรรมไปยังผู้ที่มิได้อยู่ที่นี่” (บุคอรี) และ “ทานที่ประเสริฐสุด คือ การศึกษาหาความรู้แล้วบุคคลนั้นได้นำมาสั่งสอนต่อ” (อิบนุมาเยฮฺ) ดังนั้นในพื้นที่แห่งนี้จึงได้รับฉายาว่า ระเบียบนครมักกะ หมายถึง ดินแดนแห่งการเผยแพร่วรรณกรรมศาสนาสู่ชุมชนที่เข้มแข็งที่สุดในภูมิภาคนี้เพราะมีนักศาสนา (อุลามะ) เกิดในพื้นที่นี้จำนวนมาก มีอยู่ทุกมุมของโลกมุสลิม เช่น แซะห์ อะหมัด บินวันมุฮัมมัดซิน อัล-ฟาฏอนี แซะห์ดาอุด บินอัลดุลเลาะห์ อัล-ฟาฏอนี เต็งกูมูฮัมมัด บินเต็งกูมะหมุดซูห์ดี อัล-ฟาฏอนี ฮีจียะฮฺ อัล-ฟาฏอนี บทบาทของผู้รู้ศาสนาในอดีตที่เห็นได้ชัดจะเป็นบุคคลที่น่ายกย่อง มักจะปรากฏในบรรดาอุลามะห์ ซึ่งเป็นบุคคลที่เรียกได้ว่า มีความรู้ (Ilmuan) มีศรัทธา

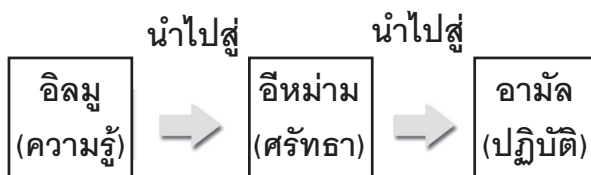
ต่อศาสนาสูง (Iman) มีความสำนึก (Ikhlas) และความรับผิดชอบ ต่อสังคม (Amanah) จนเป็นที่เชื่อถือยอมรับของประชาชน ลักษณะ ผู้นำมุสลิมก็คือ ผู้รอบรู้ปัญหาสังคมนั้นๆ ดี มีจิตใจกล้าหาญ ไม่ ขลาดกลัว ไม่สอพลออำนาจรัฐ พร้อมพูดความจริง ดังอัล-ฮาดีษ กล่าวไว้ว่า “การปฏิบัติที่ประเสริฐสุด คือ การพูดความจริงต่อผู้ ปกครองที่อธรรม” ซึ่งเป็นบุคคลที่สำคัญและดำรงเอกลักษณ์สืบไป

สำหรับผู้ที่ไม่เพียงพอกับการศึกษาลักษณะอย่างนี้ไม่มีการ ประเมินผล จบหรือไม่จบ แต่สามารถถ่ายทอดให้กับน้องรุ่นหลังๆ ได้ โดยทางฝ่ายตัวแทนชุมชนหรือบ่าวบอได้มอบหมายให้ทำการสอน รายวิชาพื้นฐานให้กับรุ่นน้องเป็นประจำ เป็นอันว่า ความรู้ที่ได้รับ มาจากตัวแทนชุมชนนั้นพอที่จะสามารถไปถ่ายทอดให้กับชุมชนของ ตนเองได้ ซึ่งจะเป็นผู้นำศาสนาในชุมชนต่อไป แต่สำหรับผู้ที่มีความ มุมานะ มีความอดทน มีความเพียรพยายามก็จะส่งไป เรียนต่ออย่างต่างประเทศ เช่น ที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย สายสุนหนี่ (แต่ไม่ใช่เป็นสถาบันทางราชการ) เรียนรู้จนถึงแก่นศาสนาที่ หลากหลายสาขาแล้วกลับมาเผยแพร่ความรู้เป็นทอดๆ เสมือน กับห่วงโซ่อาหาร แต่ถ้าหากถูกเพ่งเล็งจากทางการ ก็จะไม่กลับ มาสู่มาตุภูมิ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่บ่มเพาะปัญหาเรื่อยๆ ไม่รู้จักจบ

สถาบันปอเนาะมีกิจกรรมลักษณะอย่างนี้ชั่วอายุคน และ สร้างคนให้เป็นคนเป็นจำนวนมากมาย จนปัจจุบันได้มีการ พัฒนาโดยรัฐและแปรสภาพเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เป็นสถาบันขัดเกลาคิดใจเยาวชนอีกแขนงหนึ่ง หรืออาจจะเรียกว่า การศึกษาบูรณาการผนวกสายสามัญกับศาสนาในระดับ มัธยมศึกษา เป็นที่นิยมของผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษา

ต่อในระดับมัธยมศึกษา ดังจะเห็นวงจรชีวิตมุสลิมด้านการศึกษา ประชาชาติมุสลิมต้องศึกษาหาความรู้ตั้งแต่การฟัง การอ่าน การเขียน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการศรัทธา ความเชื่อ และนำความรู้ไปปฏิบัติเพื่อดำรงชีวิตประจำวัน ดังที่เห็นว่าทำไมสถาบันการศึกษาที่มีจำนวนมากมายในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (จากข้อมูลสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั้ง ๖ เขต ในปัตตานี ยะลา นราธิวาส)

สถาบันปอเนาะ ๓๑๔ แห่ง นักเรียน ๒๐,๑๒๓ คน ส่วนครูหรือบาบอ จำนวน ๙๘๑ คน (กำลังเป็นประเด็นของความมั่นคงของประเทศในขณะนี้) โดยมีวัตถุประสงค์หลักตามแนวทางของศาสนา ดังโครงสร้างวงจรการดำเนินชีวิต

วิวัฒนาการยกฐานะโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาเป็นสถาบันปอเนาะในอดีตที่มีการพัฒนา วิวัฒนาการ หรือแปรสภาพเป็นโรงเรียน โดยการพัฒนาควบคุมตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. ๒๕๒๕ ตามมาตรา ๑๕ (๑) และมาตรา ๑๕(๒) โดยรัฐบาลให้การอุดหนุนเป็นรายหัวเด็กในอัตราต่างๆ ตามกฎหมายและเงื่อนไขที่กำหนด เช่น รัฐบาลให้การอุดหนุน ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ซึ่งเป็นโรงเรียนที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล หมายถึง การบริหารในรูปของมูลนิธิ

มีคณะกรรมการอำนวยการโรงเรียน ประกอบด้วยผู้รับใบอนุญาต
ผู้จัดการ ครูใหญ่ อาทิ ในปีการศึกษา ๒๕๔๘ รัฐให้การ
อุดหนุนตามรายหัวเด็กในอัตราต่อปี โดยชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
รัฐให้การอุดหนุน ๑๐,๕๒๕ บาทต่อคน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
๑๑,๔๒๕ บาทต่อคน ซึ่งโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามใน
พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นโรงเรียนที่ได้รับความนิยม
จากผู้ปกครองเป็นอย่างมาก โดยมีตัวชี้วัด คือ จำนวนนักเรียน
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น-ตอนปลายเป็นจำนวนมากในแต่ละปี
ซึ่งในจังหวัดนราธิวาสมีโรงเรียนที่เด่นๆ อาทิ โรงเรียน
อัสตักียะห์อิสลามียะห์ที่ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองโรงเรียนดามัสซาลาม
ตั้งอยู่ในอำเภอระแงะ โรงเรียนแสงธรรมวิทยา ตั้งอยู่ในอำเภอ
สุไหงโก-ลก และโรงเรียนรอมานีเย ตั้งอยู่ในอำเภอแว้ง ซึ่ง
โรงเรียนทั้ง ๔ แห่งมีนักเรียนรวมแล้วประมาณ ๑๔,๐๐๐ คน
ในจังหวัดปัตตานี มีโรงเรียนที่เด่นๆ เช่น โรงเรียนสายบุรีอิสลาม
วิทยา โรงเรียนดรุณศาสตร์วิทยา ฯลฯ และในจังหวัดยะลา เช่น
โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ ฯลฯ ซึ่งทั้ง ๓ จังหวัด มีจำนวน
นักเรียนมากกว่า ๓,๐๐๐ คนต่อโรงเรียน

อาคารเรียนมีตึก ๑ - ๕ ชั้น มี ๑ - ๕ หลัง กระบวนการ
ทั้งหมดได้ปฏิบัติตามกฎหมายและ ระเบียบข้อบังคับของ
กระทรวงศึกษาธิการทุกประการ แม้กระทั่งหลักสูตรการเรียน
การสอน สถาบันการศึกษาประเภทนี้จึงไม่ค่อยมีปัญหาในเรื่อง
งบประมาณ เพราะทางรัฐได้จัดสรรงบประมาณในหมวดเงิน
อุดหนุนประจำปีของกระทรวงให้ตามจำนวนเด็กนักเรียนใน
แต่ละโรงเรียน โดยจะต้องรายงานไปยังกระทรวงศึกษาธิการก่อน

วันที่ ๑๐ มิถุนายนของทุกปี

สำหรับหลักสูตรที่ใช้กระบวนการเรียนการสอนนั้น ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งโรงเรียนประเภทนี้มีการเรียนการสอนแบ่งออกเป็น ๒ ภาค คือ

ภาคศาสนา ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ หรือ ๓ ช่วงชั้น

ช่วงชั้นที่ ๒ ชั้นปี ๑, ๒, ๓ หรือ ระดับอับตาดียะห์

ช่วงชั้นที่ ๓ ชั้นปี ๔, ๕, ๖ หรือ ระดับมูตาซิด

ช่วงชั้นที่ ๔ ชั้นปี ๗, ๘, ๙, ๑๐ หรือ ระดับซานาวียะห์

ภาคสามัญ ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานแบ่งออกเป็น ๒ ช่วงชั้น

ช่วงชั้นที่ ๓ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑, ๒, ๓

หรือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ช่วงชั้นที่ ๔ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔, ๕, ๖

หรือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีโรงเรียนประเภทนี้เป็นจำนวนมาก และกระจายอยู่ตามเมืองใหญ่ๆ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ที่ดำเนินการโดยเอกชน

ในส่วนของบุคลากรทางการศึกษานั้นมี ๒ ส่วน คือ ครูศาสนาและครูสามัญสำหรับการจัดการเรียนการสอนแบ่งออกเป็น

๒ ภาค ภาคเช้า ภาคศาสนา และภาคบ่าย ภาคสามัญ ดำรงสภาพเช่นนี้ตลอดไป แต่ก็มีปัญหาอุปสรรคบ้าง เช่น กรณีเหตุการณ์ไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่สมาพันธ์ครูฯ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาได้ประชุมพิจารณาปิดโรงเรียน แต่ในส่วนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจะไม่ปิด จึงเป็นที่พึงเล็งของเจ้าหน้าที่ ซึ่งหากปิดโรงเรียนจะถูกขอล่าว่าหาว่าเป็นการก่อกวนรัฐบาล แต่ถ้าเปิดเรียนตามปกติถูกตั้งข้อหาว่าเป็นพวกเดียวกับพวกที่ก่อความไม่สงบ ดังนั้นจึงเปิดเรียนตามปกติ ถือว่าเป็นการดูแลควบคุมเด็กนักเรียนไปด้วย ซึ่งเป็นวัยที่คิดคะนองที่อยู่ในช่วงอายุ ๑๓ - ๑๘ ปี และที่สำคัญผู้ปกครองขอร้องไม่ให้โรงเรียนปิด เพราะเกรงว่าเด็กๆ เหล่านั้นจะไปตามเพื่อนๆ ไปในทางที่ไม่ดีงาม

บุคลากรฝ่ายสามัญหรือครูสามัญ ซึ่งทำหน้าที่การสอนวิชาสามัญตามสาขาวิชาที่เรียนมา และทำหน้าที่ธุรการให้กับโรงเรียน ส่วนครูก็ทำหน้าที่การเรียนเป็นไปตามปกติของกระบวนการเรียนการสอน มีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยบางแห่งจัดการเรียนการสอนช่วงเวลา ๑๑.๒๐ - ๑๖.๒๕ น. เป็นช่วงเวลาการเรียนการสอนภาควิชาสามัญ แต่โรงเรียนบางแห่งได้บูรณาการวิชาทั้งสามัญและศาสนาเข้าด้วยกัน เช่น คาบแรกวิชาวิทยาศาสตร์ คาบที่สองวิชาอัล-กุรอาน และอัล-ฮาดิษ เป็นต้น ซึ่งการประเมินผลเป็นไปตามระเบียบข้อบังคับของกระทรวงศึกษาธิการทุกประการ

ส่วนบุคลากรฝ่ายศาสนาทำหน้าที่การสอนวิชาศาสนาโดยบุคลากรทั้ง ๒ ส่วนนี้จะต้องขออนุญาตเป็นครูและขออนุญาต

บรรจุก่อนที่จะทำหน้าที่การสอน ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย เมื่อเข้ามาทำหน้าที่การเรียนการสอนในโรงเรียนแล้วทางโรงเรียนจะต้องดำเนินการหักเงิน ๓ เปอร์เซ็นต์ของเงินเดือน เพื่อสมทบเข้ากองทุนสงเคราะห์ เพื่อเป็นสวัสดิการในโอกาสต่างๆ ต่อไป ส่วนค่าตอบแทนหรือเงินเดือนในส่วนครุภาคสามัญ ต้องปฏิบัติตามอัตราเงินเดือนของข้าราชการครูแต่ไม่มีขั้นเหมือนข้าราชการทั่วไป อัตราเงินเดือน ๗,๖๗๐ บาทต่อเดือน หากไม่มีการปรับก็เท่าเดิม ส่วนครูศาสนามีวุฒิปริญญาตรี ปริญญาโท หรือระดับมัธยมศึกษา ค่าตอบแทนตามอัตราค่าแรงขั้นต่ำ คือ ๔,๑๐๐ บาท สำหรับโรงเรียนบางแห่งได้พิจารณาองค์ประกอบหลายๆ อย่าง ไม่ได้มีกฎเกณฑ์เป็นที่ชัดเจน เพราะทั้งหลายเป็นดุลยพินิจของผู้บริหารโรงเรียนเท่านั้น

“กระบวนการบริหารจัดการเป็นไปตามอำนาจของเจ้าของโรงเรียนที่ก่อตั้งขึ้นมา ชุมชนเกือบจะไม่มีส่วนร่วมในการพิจารณา หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นดินแดนแห่งสนธิสัญญาในการศึกษาที่ว่าได้ตั้งแต่รัฐบาลให้การอุดหนุน ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ทำให้มีการแข่งขันในเชิงธุรกิจมากขึ้น”

ในส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษานั้น ก็ไม่ค่อยไปกว่าโรงเรียนของรัฐ เพราะมีการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนเป็นประจำสม่ำเสมอ พัฒนาบุคลากรทางการศึกษา พัฒนาสื่อการเรียนการสอน ยิ่งในระยะหลังมีองค์กรอิสระเข้ามาทำหน้าที่ในการประเมินตามกฎหมายของการประเมิน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นที่สำคัญเป็นความต้องการของชุมชนและผู้ปกครอง เพื่อหวังว่าบุตรหลานของตนเองจะมีหลักศาสนาประจำใจ เพราะในระดับ

มัธยมศึกษาตอนต้น-ตอนปลาย อายุ ๑๓ - ๑๘ ปี เป็นวัยที่ต้องดูแลเป็นพิเศษทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อเป็นมุสลิมที่ดีของสังคม และเป็นป่าวที่อ่อนน้อมถ่อมตนต่ออัลลอฮ์นั่นเอง

สถานฝึกฝนธรรมนุญแห่งวิถีชีวิตมุสลิม

“โรงเรียนตะสุฟีซซุลกุรอ่าน” หรือ “โรงเรียนฮาฟิซ” เป็นโรงเรียนที่ชุมชนกลุ่มหนึ่งร่วมกันจัดขึ้น ซึ่งไม่ค่อยคุ้นเคยนัก เพราะอยู่ในวงจำกัด คือกลุ่มดะวะห์ ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลในชุมชนที่เห็นพ้องต้องกันว่าการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาในลักษณะ **จริยธรรมสัจจะ** เป็นสิ่งที่สามารถควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ด้าน **อยุติธรรม** และ **ขจัดอบายมุข** ได้

จริยธรรมสัจจะ หมายถึง เป็นกิจกรรมของกลุ่มดะวะห์ที่จะต้องเดินทางออกไปจากบ้านพักอาศัยไปยังมัสยิดอื่นๆ ตามมติที่ประชุมใหญ่ เพื่อเป็นการสำรวจตนเอง ความสำนึก สำนวมนตนเอง ซึ่งนำไปสู่การปรับตัวในแนวทางของหลักศาสนาและตามแนวจริยวัตรของท่านศาสดามุฮัมมัด (ศ็อลลอลลอฮ์ฮุอ์ลัยฮิวาล็อลลัย <ศ.ล.>)

ลักษณะกิจกรรมของกลุ่มนี้ได้มีการรวมกันจัดตั้ง “ศูนย์ดะวะห์” (Markas) ขึ้น เช่น ใน ๑๔ จังหวัดภาคใต้ มีศูนย์ดะวะห์หรือเรียกตามภาษากลุ่ม Markas ตั้งอยู่ในตัวอำเภอเมืองจังหวัดยะลา ซึ่งเป็นศูนย์ขนาดใหญ่ควบคุมกิจกรรมดะวะห์ ๑๔ จังหวัดภาคใต้ ศูนย์นี้เป็นสถานที่นัดหมายของการพบปะบรรดา

สมาชิกตะวะห์ทั่วทุกแห่งทุกๆ ๔ เดือน โดยมีสมาชิกกลุ่มตะวะห์ มาร่วมประชุมและลงมติ เพื่อออกจริยธรรมสัญญาที่เราเรียกว่า “ออกตะวะห์” หรือ “ภาษาตะวะห์” (kluar) ซึ่งจะแบ่งออกเป็น กลุ่มๆ หรือยามาอะห์ละประมาณ ๑๐ - ๑๕ คน พร้อมๆ กับลง มติพื้นที่ในการออกตะวะห์ด้วยทุก ๔ เดือน สมาชิก ตะวะห์มา พบปะไม่น้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ คน แล้วแบ่งออกเป็นกลุ่ม (ยามาอะห์) ๕๐๐ กลุ่ม กลุ่มละ ๑๕ - ๒๐ คน ครอบคลุมพื้นที่ ๕๐๐ แห่งทั่วทั้ง ๑๔ จังหวัดภาคใต้ กิจกรรมที่สำคัญของสมาชิก ตะวะห์ที่ต้องปฏิบัติ คือ การออกจากบ้านพักอาศัย (kluar) โดยมี รายละเอียดกฎเกณฑ์ เช่น ระยะเวลา ๓ วัน ๔ วัน ๔ เดือน ๑ ปี ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และ ๑๐ วันสุดท้ายในเดือน ถือศีลอด (ปอซอ)

Markas หรือศูนย์ตะวะห์ นอกจากเป็นสถานที่ในการ พบปะบรรดาสมาชิกตะวะห์แล้ว ยังเป็นสถาบันการศึกษาทาง ศาสนาที่ใหญ่อีกประเภทหนึ่ง คือ เป็นสถาบันการศึกษาที่เน้น การเรียนการสอนการอ่านอัลกุรอ่าน โดยมีเป้าหมายจะต้องจำ อัล- กุรอ่าน ที่มี ๓๐ ยุซฮ์ (ภาค) มี ๑๑๔ ซูเราะห์ (บท) มี ๖,๖๖๖ อายะฮ์ (วรรค) มี ๗๗,๙๓๔ ก็อลลีมาะ (คำ) มี ๓๒๓,๖๗๑ ฮูรฟิ์ (อักษร) จะต้องจำและมีความแม่นยำในกระบวนการหลักไวยากรณ์ อักษระ ของอัลกุรอ่าน การอ่านต้องมีความเชี่ยวชาญ และความ ซำนานูการ

นอกจากเรียนอัลกุรอ่านแล้ว ยังมีการเรียนการสอน “กีตาบ” (ตำราเรียน) จะเน้นด้านภาษา การใช้หลักไวยากรณ์ ด้าน กฎหมายอิสลาม หลักสารีอะฮ์เบื้องต้นของการดำรงชีวิตประจำวัน

ด้านหลักการศรัทธา หลักการความเป็นมุสลิมที่เที่ยงธรรม ตลอดจนสร้างความเข้าใจในตำราเรียนเบื้องต้น สอนอัลกุรอาน หลักการเบื้องต้นตัวพยัญชนะภาษาอาหรับ ฝึกการอ่าน ท่องจำอัลกุรอาน ฝึกฝนการอ่านให้ครบ ๓๐ ยุซุฮ์ ซึ่งถ้าเพียงพอกับการเรียนในประเทศไทยก็จะไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ เช่น ประเทศปากีสถาน ประเทศอินเดีย ซึ่งในปัจจุบันมีนักศึกษาไทยไปเรียนต่างประเทศเป็นจำนวนมาก

ส่วนเงินทุนการดำเนินการนั้น ได้รับการบริจาคจากพี่น้องมุสลิมในรูปแบบชะกาตและการบริจาคทานทั่วไป ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่างประเทศในลักษณะการบริจาคชะกาตเช่นเดียวกัน และในส่วนที่สำคัญบรรดาสมาชิกคณะที่ได้ร่วมกันระดมทุนในลักษณะเป็นหน้าที่ของพี่น้องที่ศรัทธาในอิสลาม นักเรียนนักศึกษานั้นมาจากบุตรหลานของพี่น้องมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีอายุ ๗ ปีขึ้นไป หลักสูตรที่ใช้ในการอ่านมีหลักเกณฑ์เพื่อให้เกิดความจำและเข้าใจในอัลกุรอาน มีนักเรียนทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ระบบการจัดการสมาชิกในแต่ละพื้นที่จะมีศูนย์ (markas) เป็นสถานที่รวมสมาชิกซึ่งเรียกว่า “โยร์” เช่น ศูนย์ที่จังหวัดยะลา มีกำหนดการประชุมพบปะสมาชิก ๔ เดือนต่อ ๑ ครั้ง ในส่วนของหัวหน้ากลุ่ม (amair) หรืออามีร์เป็นการเลือกภายในกลุ่ม ซึ่งเป็นระบบชุรอที่จะออกจากบ้านโดยดำเนินการที่ศูนย์ เมื่อมีการพบปะที่ศูนย์ แล้วที่ประชุมจึงได้กำหนดพื้นที่เป้าหมาย ยามาอะฮฺ (jamaah) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ดำเนินกิจกรรมจริยธรรมสามัญ

ที่ปฏิบัติการกิจออกจากบ้านพักอาศัยไปยังพื้นที่เป้าหมายที่มีการกำหนดจากที่ประชุมประจำศูนย์หนึ่งยามาอะฮุ

ผลจากการศึกษาเล่าเรียนการท่องจำอัลกุรอาน ที่มีความมุ่งมั่น อุดหนุน อุทิศสละ และใช้ระยะเวลายาวนานพอสมควร อุซตาซ (ครูผู้สอน) ที่ทำหน้าที่การสอนถ้าได้พิจารณาแล้วเห็นว่า เด็กนักเรียนคนไหนมีคุณสมบัติสามารถที่จะเป็นผู้นำการละหมาดได้บ้าง ก็จะเปิดโอกาสให้มาเป็นผู้ดำเนินการละหมาดในสถานที่ต่างๆ และโอกาสต่างๆ เช่น ถูกเชิญจากผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน และบุคคลทั่วไปเข้าร่วมพิธีละหมาดศฟ (ยানাซะฮฺ) ซึ่งจะต้องติดต่อผ่านอุซตาซ แล้วอุซตาซก็จะนำนักเรียน นักศึกษาไปร่วมประกอบพิธีเป็นประจำสม่ำเสมอ

ชุมชนทั่วไปเป็นที่ประทับใจของนักเรียนนักศึกษาฮาฟิซจากโรงเรียนต่างๆ ที่ได้ร่วมกันดำเนินการ คือในช่วงเดือนบวชปอซอ (ถือศีลอด) สมาชิกในชุมชนต่างๆ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้เชื้อเชิญและจับจองทำข้อตกลงกับนักศึกษาฮาฟิซจากโรงเรียนแห่งต่างๆ ที่มีอยู่ในสามจังหวัด มาเป็นผู้ดำเนินการละหมาดหรืออีมามละหมาด (นมาซ) การละหมาดตารอวะห์ (พักผ่อนระหว่างสองละหมาด) ที่มีสยิดประจำชุมชน โดยให้เหตุผลว่า เพื่อให้มีการทบทวนด้านการฟังอัลกุรอานในเดือนที่สำคัญเช่นนี้ เพราะเดือนถือศีลอดเป็นเดือนที่อัลลอฮฺทรงประทานอัลกุรอาน ซึ่งเป็นธรรมนูญในการดำเนินชีวิต

การศึกษาสู่ภาวะสันติสุข (บริบทการศึกษาชุมชนมุสลิมไทย)

ชุมชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ **ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคน ซึ่งก็ได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติของธรรมนูญแห่งการดำเนินชีวิต และตามกรอบคำสอนของศาสนาที่ได้กำหนดและกำกับไว้ทุกขั้นตอน** ซึ่งการจัดการศึกษาเริ่มตั้งแต่ครอบครัว ปัจเจกชน ชุมชน เอกชนเชิงธุรกิจ จนถึงระดับมหาวิทยาลัย มีหลายรูปแบบ เช่น เราเดาะห์ กีรออาตี ตัดดีบุลกีรออะฮ์ ตั้งแต่ก่อนวัยเรียน ปอเนาะ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โรงเรียนท่องจำอัลกุรอาน ซึ่งสามารถการันตีหรือรับรองได้เลยว่ามีการตื่นตัวทางการศึกษาได้ดี

แต่มีคำถามว่า ทำไมชุมชนมุสลิมได้รับการศึกษาค่อนข้างน้อย หรืออาจจะสรุปได้ว่าการศึกษาน้อยกว่าที่ควรจะเป็น ทั้งๆ ที่ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการลงทุนทางการศึกษาให้กับบุตรหลาน

ด้วยเหตุผลที่ว่า ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีข้อจำกัดหลายๆ ประการที่เกี่ยวกับการพัฒนา โดยเฉพาะทางการศึกษา ประการแรก การจัดการศึกษาของรัฐไม่เอื้อต่อความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง หรือการศึกษายังเข้าไม่ถึงชุมชนอย่างแท้จริง ประการที่สอง ชุมชนมีความต้องการที่จะให้บุตรหลานศึกษาทางศาสนาตั้งแต่เด็กๆ หรือที่เรียกว่าการศึกษาฟิรฎูฮ์หรือการศึกษาศาสนาภาคบังคับแต่การศึกษาภาคบังคับ

ของทางการมีวิชาอิสลามศึกษาเพียง ๒ คาบต่อสัปดาห์ แต่กรณี
 ที่ชุมชนดาร์ลุณาอิม สามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอน
 ควบคู่กับสายสามัญ ๑๐ คาบต่อสัปดาห์ และฝึกฝนให้เยาวชน
 อยู่ในกรอบของศาสนาเป็นอย่างดี ส่วนการจัดการศึกษาของชุม
 ชนอื่นๆ จะเน้นในเรื่องการครองตน กำจัดกิเลส และการอยู่ร่วม
 กันในสังคมแห่งการแข่งขัน

ตารางแสดงการจัดการศึกษาของชุมชนมุสลิมไทย (โดยเฉพาะในภาคใต้

วัย	สายสามัญ จัดโดยรัฐ	บูรณา- การ	ศาสนา					หมายเหตุ
			จัดโดยเอกชน	จัดโดยชุมชน				
เด็กเล็ก	ศูนย์เด็กเล็ก ก่อนวัยเรียน		คาบีก้า (คำมอญ) เรเคาะห์ (คำอาหรับ) อาทิพย์ - พงษ์ส	ศูนย์เด็กเล็กประจำมัสยิด				เลือกอย่าง ใดอย่างหนึ่ง
อนุบาล อายุ ๓ - ๖ ปี	ระดับอนุบาล จันทร์ - ศุกร์		คาบีก้า (คำมอญ) เรเคาะห์ (คำอาหรับ) อาทิพย์ - พงษ์ส - ศูนย์เด็กปฐมวัย	ศูนย์เด็ก ประจำ มัสยิด	เตรียม คาบีก้า	สอนอัลกุรอาน / กริฮาดิ เจ้าครู / คอนฮัน ที่มีมัสยิด / ที่บ้านพักอาศัย หลักสูตรปกติ ๒ ปี ๖ เดือน		เรียน ต่อเนื่อง ทั้ง ๔ อย่าง ทั้งวัน ตลอด สัปดาห์
ประถม ศึกษา อายุ ๗ - ๑๒ ปี	ระดับ ประถมศึกษา ชั้น ป. ๑ - ๖ มีวิชาอิสลาม ศึกษาสัปดาห์ ละ ๒ คาบ จันทร์ - ศุกร์	กรณี ชุมชน ดาร์ลุ นาอิม	โรงเรียนเอกชนสอน ศาสนาอิสลาม (รอส.) เรียนสามัญ อาทิพย์ - พงษ์สบัติ หรือเจ้าและคาบีก้า เสาร์ - อาทิพย์	คาบีก้าชั้น ๑ - ๖ เสาร์ - อาทิพย์		สอนอัลกุรอาน / กริฮาดิ ที่บ้านพักอาศัย	โรงเรียน อาฟิส (การท่องจำ) อัล-กุรอาน กลุ่มละวะห์ จัดตั้งขึ้น	คาบีก้า ชั้น ป. ๖ เทียบเท่า ประถม ๖ แต่ยัง ไม่เปิด
มัธยม ศึกษา ตอนต้น อายุ ๑๓ - ๑๕ ปี	ระดับ มัธยมศึกษา ปี ๑ - ๓ มีวิชาอิสลาม ศึกษาสัปดาห์ ละ ๒ คาบ จันทร์ - ศุกร์	โรงเรียน บ้าน จะนะ	โรงเรียนเอกชนสอน ศาสนาอิสลาม (รอส.) เรียนสามัญ อาทิพย์ - พงษ์สบัติ หรือเจ้า และคาบีก้า เสาร์ - อาทิพย์	คาบีก้า ชั้น ป. ๗ - ๘ ชั้น อินดิลาอียะห์, มูดาวัซซิด เสาร์ - อาทิพย์	ปอนาะ ดั่งเดิม เรียนรู้คู่ ปฏิบัติ	สอนอัลกุรอาน / กริฮาดิ ที่บ้านพักอาศัย		มีการศึกษา นอก โรงเรียน (กชน.) สมทบบาง ปอนาะ บางกรณี
มัธยม ศึกษา ตอนปลาย อายุ ๑๖ - ๑๘ ปี	มัธยมศึกษา ๔ - ๖ มีวิชาอิสลาม ศึกษาสัปดาห์ ละ ๒ คาบ จันทร์ - ศุกร์	-	โรงเรียนเอกชนสอน ศาสนาอิสลาม (รอส.) เรียนสามัญ อาทิพย์ - พงษ์สบัติ หรือเจ้า และคาบีก้า เสาร์ - อาทิพย์	คาบีก้า ชั้น ป.๑๐-๑๒ ชั้นฆานาวี เสาร์ - อาทิพย์		สอนอัลกุรอาน / กริฮาดิ ที่บ้านพักอาศัย		
อาชีวะ	อาชีวศึกษา		ประกาศนียบัตร		จน พอเพียง		จน พอเพียง	
อุดม ศึกษา	อุดมศึกษา ศาสนาหลัก ศาสนา ประยุกต์		วิทยาลัยอิสลามอะลา ศาสนาประยุกต์		ศึกษา (พิธกูอิน) สอนหลัก ศาสนาแก่ ผู้ใหญ่ สัปดาห์ ละครั้ง ที่มีมัสยิด			ศึกษากัน แหล่งต่างๆ ที่เปิดสอน สำหรับ ผู้ใหญ่
หลังอุดม ศึกษา								

ส่วนที่สอง
การจัดการศึกษาตามแนวทางศาสนา
โดยชุมชน

ห้องเรียนวิถีอิสลาม ที่คารุลนาอิม

“ชุมชนคารุลนาอิม” แปลว่า ชุมชนถูกประทาน ชุมชนคารุลนาอิมอยู่ใน “หมู่บ้านบือแนซีโป” ใช้ชื่อเป็นทางการว่า “บ้านจะแนะ” หมู่ที่ ๒ ตำบลจะแนะ อำเภอจะแนะ จังหวัดนราธิวาส ตั้งอยู่ริมถนนสายหลักระหว่างตันหยงมัสกับที่ว่าการอำเภอจะแนะ เป็นชุมชนขนาดเล็กมีประชากรประมาณ ๖๖ ครัวเรือน จำนวน ๒๗๖ คน เป็นพื้นที่เนินเรียงรายอยู่ริมถนนทางหลวงสายดุซงญอ-จะแนะ ซึ่งที่ทำการกลุ่มคารุลนาอิมก็ตั้งอยู่บริเวณนี้เช่นกัน ชุมชนคารุลนาอิมห้อมล้อมด้วยที่ราบและหุบเขาที่อุดมสมบูรณ์ ลักษณะของดินเป็นดินร่วนปนทรายเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชทุกชนิด ประชากรมีอาชีพทำสวนยางพาราเป็นอาชีพหลัก และทำสวนผลไม้ ทำนา เลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพรอง

คนในชุมชนมีเชื้อชาติไทย สัญชาติไทย นับถือศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธ ประเพณีและวัฒนธรรมได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาอิสลาม ภาษาที่ใช้มี ๒ ภาษา คือ ภาษาไทย และภาษาท้องถิ่น (มลายู) ซึ่งเป็นภาษาสื่อสารกันในหมู่บ้าน

ในอดีตคนในชุมชนไม่ชอบเรียนหนังสือ ได้รับการศึกษาในระบบค่อนข้างน้อย เนื่องจากชุมชนอยู่ห่างไกลตัวเมือง และขาดการพัฒนาที่ต่อเนื่อง โดยเฉพาะขาดผู้นำทางความคิดที่จะเข้ามาช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ อีกทั้งการประสานเชื่อมโยงกับภายนอกมีไม่มากนัก ความร่วมมือเพื่อการพัฒนามีน้อย พึงพาผู้นำเชิงอำนาจอิทธิพล นิยมพิธีกรรมต่างๆ ที่มีความโน้มเอียงไปทางภูตผี และไสยศาสตร์

ในช่วงประมาณ ๕ - ๑๐ ปีมานี้ มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ชุมชนเกิดความสนใจการศึกษา สนใจการเมืองการปกครอง มีการร่วมมือเพื่อการพัฒนา และมีการประสานงานกันมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงเชิงวัตถุและนำแนวคิดตะวันตกเข้ามา มีการเคลื่อนย้ายไปศึกษาและทำงานต่างถิ่น กิจกรรมเชิงไสยศาสตร์ลดลง

บ้านจะนะ มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต ๒ จำนวน ๑ โรง มีโรงเรียนตาดีกา ๑ แห่ง มีมัสยิดกลางประจำหมู่บ้าน ๑ แห่ง และสถานที่ประกอบศาสนกิจย่อยในหมู่บ้าน ๔ แห่ง (เรียกว่า บาลาเซาะห์ หรือมุศอลลา) มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ ๔ แห่ง มีโรงพยาบาลประจำอำเภอจำนวน ๑๐ เตียง (ใกล้กับที่ทำการกลุ่มดารุลนาอีม) มีประปาหมู่บ้านจำนวน ๒ แห่ง มีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน และมีส่วนราชการที่ส่งเสริมการอาชีพ

ก่อกลุ่ม ก่อการดีที่ดาร์ุลอาอิม

“กลุ่มดาร์ุลอาอิม” เป็นองค์กรประชาชนที่ก่อตั้งโดยบุคคลในพื้นที่ นับถือศาสนาอิสลาม มีอาชีพเกษตรกรรม เป็นนักพัฒนา และมีประสบการณ์จากการทำงานร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) มาก่อน มีความเป็นผู้นำ มีความตั้งใจสูง มีความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น นายมาหะมะรานี กายอ หรือที่เรียกกันว่า “ปะดอ” เป็นผู้นำชุมชนและผู้นำศาสนา นายยูโซ๊ะ มะลี เป็นผู้อาวุโสในชุมชน นายฮามิ หะยีสา เป็นนุรุษไปรษณีย์ นายดอเลาะ เติ้ง ชาวบ้านในชุมชน และนาย अबดุลอาซิ บาโด เป็นที่ปรึกษาของกลุ่ม

กลุ่มดาร์ุลอาอิม เริ่มต้นดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๖ โดยคณะบุคคลดังกล่าวข้างต้น ได้ร่วมกันคิดค้นเพื่อหาทางออก จากสภาพมูลเหตุ ที่เด็กๆ และเยาวชนในชุมชนแห่งนี้ มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หลายประการ เช่น พฤติกรรมเสียด้านยาเสพติด อย่างรุนแรง มั่วสุม ก้าวร้าว ไม่เคารพผู้ใหญ่ และที่สำคัญยังไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรใดเข้ามาช่วยเหลือดูแลกลุ่มเด็กๆ และเยาวชนเหล่านี้ ถ้าหากปล่อยปละละเลยไปนานๆ จะเป็นปัญหาต่อสังคมในลักษณะต่างๆ ไม่รู้จักจบสิ้น...

เมื่อมาร่วมกันคิดได้ข้อสรุปว่า ต้องริเริ่มในเรื่องการศึกษา นำทางชีวิต และการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้วยประสบการณ์ตรง ตามแนวทางที่ว่า “การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางบวก” ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ และเน้นการสร้างจริยธรรมที่

หลายๆ คนเรียกหา ซึ่งอาจจะหมายถึงลักษณะทางสังคมหลายลักษณะ อันรวมถึงการกระทำของมนุษย์ด้วย ได้แก่ เน้นในลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนอื่นเป็นสำคัญ เป็นลักษณะที่สังคมต้องการ ส่วนอีกลักษณะหนึ่งของจริยธรรม คือ การหลีกเลี่ยงงานที่จะกระทำการอันให้เกิดโทษต่อตนเองและผู้อื่น ตัวอย่างคนที่มีจริยธรรมสูง เป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีระเบียบวินัย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเน้นการเรียนรู้ด้านศาสนา เพื่อขัดเกลาจิตใจให้มีความชัดเจน ต่อเนื่อง และยืนหยัด

ทางกลุ่มได้เริ่มต้นจาก “กิจกรรมการเรียนรู้เฉพาะกลุ่ม” โดยเริ่มการสอนกีตาบ (ตำราเรียนในประเด็นต่างๆ) ซึ่ง ป๊ะดอ (นายมาหะมะรานิ กายอ) เป็นผู้เสียสละทำหน้าที่ในการสอนให้กับสมาชิกกลุ่มและครอบครัวของกลุ่มบุคคลดังกล่าวข้างต้น เมื่อนานๆ เข้าก็ได้ขยายผลไปยังกลุ่มบุคคลอื่นๆ ในชุมชนอย่างกว้างขวางจนสามารถจัดหาทุนในการสร้างสุเหร่าขึ้น ซึ่งที่ดินจำนวนหนึ่งที่ตั้งสุเหร่านั้นได้รับการบริจาคจากครอบครัวของ ป๊ะดอเอง

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ คณะผู้ก่อการดีนำโดยป๊ะดอ ผู้นำชุมชนและผู้นำศาสนา นายยูโซ๊ะ มะลิ ผู้อาวุโสในชุมชน นายฮามิ หะยีส่า บุรุษไปรษณีย์ นายมานาเชร์ เจ๊ะแน เจ้าหน้าทีโรงพยาบาลจะนะ นายสือมาอุง มะดีเยาะ ประธานกลุ่มดารุลนาอีม นายดอเลาะ เซ็ง นายอาแว เปาะเยาะ และนายมะลาดี แยนา เป็นชาวบ้านในชุมชน ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญ ความก้าวหน้า ตลอดจนความมั่นคงของกลุ่ม ได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มตั้งชื่อว่า “กลุ่มดารุลนาอีม” ขึ้นมา ได้มีการประชุมปรึกษาหารือภายในกลุ่มเป็นประจำสม่ำเสมอและต่อเนื่องอย่างเคร่งเครียดทั้งนี้

ก็เพื่อร่วมกันระดมความคิดและค้นหาวิธี เพื่อหาแนวทางในการ
แก้ปัญหาเด็กและเยาวชนให้เป็นระบบและระเบียบ ในขณะที่
เดียวกันก็ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่มดารุลนาอีม เพื่อเข้า
มาดูแลในกิจกรรมต่างๆ ที่ร่วมกันคิดขึ้นมา เช่น กิจกรรมด้าน
การศึกษา กิจกรรมด้านสังคมสงเคราะห์ กิจกรรมด้านอียาอะห์
(พิธีกรรมทางศาสนา) และกิจกรรมด้านการส่งเสริมอาชีพ

เริ่มต้นด้วยการศึกษานำทางชีวิต

กิจกรรมด้านการศึกษา เป็นกิจกรรมเริ่มแรกของกลุ่ม
ดารุลนาอีม เป็นการเรียนการสอนการปฏิบัติคุณธรรม

การดำเนินการเรียนการสอนก็ตาบ (ตำราเรียนระดับ
พื้นฐาน) สำหรับกลุ่มผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุในชุมชน เกี่ยวกับการ
ปฏิบัติศาสนกิจประจำวัน หรือหลักการศรัทธาในศาสนา
อิสลามเบื้องต้นเป็นประจำทุกคืน เช่น การละหมาด หรือ
นมัสการวันละ ๕ เวลา ในคัมภีร์อัล-กุรอาน กล่าวว่า “แท้จริงการ
ละหมาดนั้นยับยั้ง (ผู้ปฏิบัติด้วยบริสุทธิ์ใจและนอบน้อมให้พ้น) จาก
การลามกและความชั่วช้า” และศาสนาดามูฮัมมัด กล่าวว่า “ถ้า
บุคคลใดมีธารน้ำบริสุทธิ์ไหลผ่านถึงประตูบ้านของเขาและเขา
ชำระล้างตัวเองวันละ ๕ เวลาแล้วก็จะไม่มีสิ่งแปดเปื้อนใดๆ มา
ใกล้กายเขา จำไว้การละหมาดก็คือ สายธารน้ำนั้นเอง”

เพื่อให้มีความถูกต้องเพียงธรรมในการอยู่ร่วมกันใน
สังคมในฐานะมุสลิมพร้อมๆ กับการฝึกปฏิบัติตามกระบวนการ
ศาสนา ตลอดจนมีการส่งเสริมกิจกรรมทางสังคม ให้มี
ความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งได้มีการปฏิบัติศาสนากิจร่วมกันมา

ตลอด และได้มีความคิดต่อไปว่า การศึกษาหยุดไม่ได้แล้ว จะต้องขยายผลไปยังลูกๆ หลานๆ ในชุมชนให้ทั่วถึง จึงเกิดกิจกรรมด้านการศึกษาอื่นๆ ต่อไป

การเรียนการสอน อัลกุรอาน สำหรับเด็กและเยาวชน
โดยใช้ระบบตัดรีบลูกีรออะฮ์ การจัดการเรียนการสอนด้านศาสนาโดยเฉพาะพระคัมภีร์อัลกุรอาน เพราะเป็นธรรมนูญแห่งการดำเนินชีวิตของมุสลิม เพราะอัลกุรอานและศาสนामุฮัมมัด ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง อัลกุรอานได้กล่าวในอิสลาม และให้ความสำคัญที่สุดเป็นเบื้องต้นแรก คือ “การศึกษา” ทั้งนี้พิจารณาได้จากใจความในพระคัมภีร์อัล-กุรอาน ในบทแรกที่เอกอัลลอฮ์ประทานให้แก่มนุษยชาติ โดยผ่านศาสนามุฮัมมัดมีใจความว่า

“จงอ่านด้วยพระนามแห่งพระเจ้า ผู้ทรงบังเกิดสรรพสิ่งทั้งมวล ผู้ทรงสร้างมนุษย์จากก้อนเลือด” “จงอ่านเถิด และพระเจ้าของผู้ทรงพระมหากรุณาธิคุณ” “ผู้ทรงสอนด้วยปากกา (ให้มนุษย์รู้จักขีดเขียน)” “ผู้ทรงสอนมนุษย์ให้รู้ในสิ่งที่เขาไม่รู้” และ “พวกท่านจงอ่านอัล-กุรอาน เพราะในวันกียามัต (วันสิ้นโลก) อัล-กุรอานจะช่วยผู้ที่เคยอ่านมัน (ในคุนยาโลก)” (บันทึกโดยมุสลิม)

ชุมชนได้ดำเนินการตามแนวคิดดังกล่าว โดยจัดกิจกรรมการสอนอัลกุรอานให้เยาวชนชื่อว่า “ตัดรีบลูกีรออะฮ์” แปลว่าการฝึกการอ่าน ซึ่งเป็นกิจกรรมถัดมาที่ชุมชนดำเนินการเพราะชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนที่ยังเข้าไปไม่ถึงในเรื่องศาสนามากนักยังมีความเชื่อภูตผี ผู้นำได้มีการคิดเพื่อจะจัดการศึกษาโดยจะต้องริเริ่มในเรื่องอัล-กุรอานก่อน เริ่มตั้งแต่เวลา ๑๖.๔๕ - ๑๘.๐๐ น.

ทุกวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งเรื่องของเวลานั้น ทางชุมชนมองว่าเป็นเวลาที่เหมาะสมที่สุดเพราะหลังกลับจากเรียนสามัญแล้วเด็กๆ ไม่มีกิจกรรมอะไรที่เป็นประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปกครองให้ความร่วมมือเอาใจใส่บุตรหลานของตัวเองมากยิ่งขึ้น และได้ขยายไปสู่ชุมชนอื่นๆ อย่างรวดเร็ว โดยสังเกตจากการมาส่ง-มารับของผู้ปกครองที่โรงเรียนด้วยตัวเองเป็นจำนวนมาก

การอบรมภาคฤดูร้อน จัดการศึกษาช่วงปิดภาคเรียนระหว่างเดือนเมษายน - พฤษภาคมของทุกปี กิจกรรมนี้ได้รับความนิยมจากประชาชนในชุมชนเป็นจำนวนมาก ดูจากสถิติประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๙ มีเด็กนักเรียนพร้อมกับผู้ปกครองที่เดินทางมาสมัครเรียนจำนวน ๑๐๐ - ๑๕๐ คนต่อปี อีกทั้งการเพิ่มจำนวนของผู้มารับบริการส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนภาคฤดูร้อนส่วนรูปแบบการเรียนการสอนใช้หลักสูตรและหนังสือที่สร้างขึ้นเองเช่นหนังสือฝึกอ่านพื้นฐานภาษาอาหรับ และรายวิชากลุ่มต่างๆ โดยเน้นการอ่านอัลกุรอาน และการอบรมจรรยาบรรณการอยู่ร่วมกันในสังคมและการเรียนการสอนในรูปแบบตาดีกานั้นเอง

การอบรมภาคฤดูร้อน

สังฆคุณธรรม จริยธรรมนำสู่สังคมสุขภาวะ

กิจกรรมด้านสังคัม (เพื่อคุณธรรม จริยธรรม) เป็นกิจกรรมที่สมาชิกในชุมชนร่วมกันจัดขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และเพื่อให้มีการร่วมคิดค้นเกี่ยวกับการที่จะหาความสุขของชุมชน คนมีสุขภาวะ และอารยะธรรมสังคัม ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทำความดีในแนวทางศาสนา เพื่อจรรโลงคุณธรรมอาทิเช่น

“การเอื้อะติกาฬ” เป็นเสียงภาษาอาหรับ หมายถึง การพำนักในมัสยิดโดยมีเจตนาปฏิบัติศาสนกิจต่ออัลลอฮ์เจ้า เพื่อปลดปล่อยตัวเองให้หลุดพ้นจากความวุ่นวายในสังคัม เป็นการขัดเกลาจิตใจให้บริสุทธิ์ หรือเป็นกิจกรรมฝึกสมาธิประจำปีของพี่น้องมุสลิม โดยเริ่มจากเดือนรอมฎอนหรือเดือนถือศีลอด ซึ่งเป็นการสำรวจตนเองในรอบปีที่ผ่านมาว่าได้ประพฤติตนในข้อห้ามศาสนาอย่างไรบ้าง เพื่อจะปฏิบัติตนให้ดีขึ้นและเป็นการสำนึกบาปบุญคุณโทษของการเป็นบ่าวของอัลลอฮ์นั่นเอง ซึ่งวิธีปฏิบัติเป็นการไปรวมตัวที่มัสยิดอ่านอัลกุรอาน ละหมาดซุนนะห์ และการพักผ่อน โดยส่วนใหญ่พี่น้องจะไปรวมกันที่มัสยิดในระยะ ๑๐ วันสุดท้ายของเดือนรอมฎอนก่อนถึงวันฮารีรายอ เป็นกิจกรรมที่ชุมชนมุสลิมดำเนินการลักษณะเช่นนี้พร้อมๆ กันทั่วโลก เช่นเดียวกับที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มัสยิดเกือบทุกแห่งมีจำนวนผู้คนเดินทางเข้าไปร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมากในแต่ละปี ซึ่งมัสยิดที่มีชีวิตชีวา ได้แก่ ที่มัสยิดอันนัวร์ จังหวัดยะลา (ศูนย์ตะวะห์) และมัสยิดอียาดุลเราะห์มาน จังหวัดปัตตานี (โรงเรียนบำรุงอิสลามยะรัง)

“ขอตั้มอัลกุรอาน” หมายถึง การจบหนึ่งจบของการอ่านอัลกุรอาน จำนวน ๓๐ ยุซฺฮ์ ของแต่ละคน ซึ่งทุกครั้งที่มีการริเริ่มอ่านอัลกุรอาน ถ้าหากจบหนึ่งจบแล้วจะร่วมกันสรรเสริญในลักษณะเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล หรืออาจจะเรียกว่าการฉลองความสำเร็จในการอ่านอัล-กุรอาน นั่นเอง

“กิจกรรมวันฮารีรายอ” เป็นการเฉลิมฉลองวันตรุษฯ ซึ่งมุสลิมมีวันเฉลิมฉลองปีละ ๒ ครั้ง คือ “วันตรุษอีดิลฟิตรี” (รายอปอซอ หรือหลังถือศีลอด) และวันตรุษอีดิลอัฎฮา หรือรายอกูรบาน สำหรับกิจกรรมในตอนเช้ามีการร่วมการละหมาดวันตรุษอีดิลฟิตรีที่มัสยิด เสร็จพิธีละหมาดก็ฟังการบรรยายธรรม (คุตบะห์) และร่วมกันขออภัยซึ่งกันและกันโดยสาলামซึ่งกันและกัน พร้อมๆ กับกล่าวคำว่าขออภัยทุกท่านที่ผิดพลาดทางใจและทางกายแล้วไปเยี่ยมเยียนผู้เป็นญาติผู้เฒ่า พี่ๆ น้องๆ กินอาหารที่โปรดปรานร่วมกัน ฯลฯ ส่วน “วันตรุษอีดิลอัฎฮา” มีความแตกต่างจาก “วันตรุษอีดิลฟิตรี” คือ หลังจากร่วมพิธีละหมาดร่วมกันเสร็จแล้วก็ฟังการบรรยายธรรม (คุตบะห์) แล้วต่างคนต่างแยกย้ายกันไปจัดการเชือดสัตว์เลี้ยง (กูรบาน) ตามแต่ความสามารถของบุคคล แล้วมีการแจกจ่ายเนื้อสัตว์จากการกูรบานให้พี่น้องที่สมควรได้รับ โดยเฉพาะผู้ที่ลำบากยากไร้ อนาคตา กำพร้า พิการ ฯลฯ

“พิธีแจกจ่ายชะกาต” ปะดอ และคณะทำงานในฐานะเป็นผู้รวบรวมชะกาต จัดทำพิธีแจกจ่าย ผู้ที่มีสิทธิรับชะกาต มี ๘ ประเภท แต่โดยส่วนใหญ่ในประเทศไทยเรา ผู้ที่มีสิทธิรับชะกาต มี ๒ ประเภท คือ ผู้ยากจน กับผู้อนาถา

ผลพวงจากการดำเนินการในเรื่องการศึกษาของชุมชน ดารุลนาอีม เป็นที่พอใจของชุมชนอย่างมาก ซึ่งในปัจจุบันได้ ขยายผลไปสู่ชุมชนอื่นๆ อีกจำนวนมาก จนกระทั่ง “โครงการ พัฒนาชุมชนเป็นที่ภาคใต้ : ดับบ้านดับเมือง เรียนรู้ยู่ดีที่ ปากใต้” เข้ามาทำให้เกิดมิติใหม่ในวงการศึกษาระดับหนึ่ง คือ ได้ขยายแนวคิดไปยังโรงเรียนระดับประถมของรัฐเพื่อสอดแทรก เรื่องคุณธรรม จริยธรรม หรืออาจจะเรียกได้ว่า “ความรู้สู่ คุณธรรม”

จุดประกายการศึกษาเพื่อสันติสุข

หนุนแนวคิดการบูรณาการการศึกษาสามัญกับศาสนา

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๗ โครงการพัฒนาชุมชนเป็นสุขที่ภาคใต้ :ดับบ้านดับเมือง เรียนรู้ยู่ดีที่ปากใต้ โดยเครือข่ายชุมชนมุสลิม เข้ามาดำเนินการในชุมชนดารุลนาอีม เพื่อเข้ามาเสริมแรงหรือ หนุนเสริมสนับสนุนให้บรรลุผล ตามแนวคิดเรื่องการศึกษา บูรณาการสามัญกับศาสนา

โดยเริ่มแรกนั้นผู้นำทางความคิดเรื่องการศึกษาบูรณาการ สามัญและศาสนา นำโดย นายมาหะมะรานิ กายอ (ปะดอ) และ คณะทำงานของกลุ่มดารุลนาอีม ที่ได้ร่วมกันคิดค้นรูปแบบการ เรียนการสอนบูรณาการระหว่างการศึกษามัธยมศึกษาสามัญกับศาสนาเข้า ด้วยกันในระดับประถมศึกษาในโรงเรียนของรัฐ ซึ่งในขณะ เดียวกันได้มองเห็นว่า กลุ่มไม่สามารถที่จะสนองแนวคิดตาม

ล้าพั้งได้ เพราะยังขาดปัจจัย องค์ประกอบหลายอย่าง เช่น ในเรื่องงบประมาณ บุคลากรฝ่ายสามัญ และเทคนิคต่างๆ

คณะกรรมการกลุ่มดารุลนาอิม จึงได้เชิญบุคคลมาเป็นคณะที่ปรึกษากลุ่ม ๓ ท่าน ประกอบด้วย **นายอับดุลอาซิบาโด** คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส **นายแพทย์อะฮ์หมัดมุซุลิม เปาะจิ** ผู้อำนวยการโรงพยาบาลอำเภอจะแนะ และ **นายอาไชน่า อับดุลเลาะ** ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านจะแนะ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ และเป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ เพื่อเป็นที่ปรึกษาในการจัดการศึกษาในลักษณะ **การบูรณาการการศึกษาสามัญกับศาสนาในระดับประถมศึกษา** ในทางกฎหมายจะสามารถจัดหรือดำเนินการได้ตามแนวคิดหรือไม่ ซึ่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านจะแนะ กล่าวว่า...

“สำหรับทางกฎหมายไม่ผิดแน่ เพราะพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ เขียนไว้อย่างชัดเจน เช่น ได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

กฎหมายมาตราที่ ๑๘ (๓) “ศูนย์การเรียนรู้” ได้แก่ สถานที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัด” โดยที่ปรึกษาทั้ง ๓ ท่าน เห็นด้วยกับแนวทางของกลุ่มดารุลนาอิม ที่ได้ร่วมกันคิดค้น

ต่อมาได้มีการมอบหมายให้ “ปะดอ” เป็น ผู้ดำเนินการ “บูรณาการการศึกษาสามัญกับศาสนาในระดับประถมศึกษา” ตามขั้นตอนต่างๆ โดยเครือข่ายชุมชนมุสลิมได้เข้ามา จัดกระบวนการและหนุนเสริมให้เกิดการเรียนรู้

บันได ๓ ขั้นสร้างความเข้าใจเชิงรุก

ในส่วนของวิธีการเพื่อโน้มน้าวความคิดของชุมชนที่ยังไม่พร้อมนั้น โดยการเสริมสร้างความเข้าใจให้กับชุมชนและคณะทำงานกลุ่มดารุลนาอีม เพื่อเป็นการสื่อสารสัมพันธ์และกระตุ้นให้มีความตระหนักในการศึกษา เพื่อให้เกิดความยั่งยืน มั่นคงในด้านการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น **วิถีวัฒนธรรม** หรือ **ห้องเรียนวิถีอิสลาม** ซึ่งที่ผ่านมาวิธีการหรือรูปแบบดังกล่าวยังไม่มีใครได้ดำเนินการ

ผู้นำความคิดเรื่องการศึกษาบูรณาการ

ปฏิบัติโดยทางปะดอมีวิธีการ และขั้นตอนในการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

บันไดขั้นแรก ของการดำเนินการ คือ การตระเวนเดิน ทางสำรวจพร้อมๆ กับขยาย แนวความคิดเกี่ยวกับการศึกษา ในบริเวณใกล้เคียงรอบๆ ชุมชน โดยแวะพูดคุยแต่ละบ้านจำนวน ๒๘ ครอบครัว เพื่ออธิบาย ความสำคัญของการศึกษาโดย

เฉพาะด้านศาสนาและสามัญ (จากข้อเท็จจริงการเรียนสามัญสูงๆ ทำให้เสียศาสนา) พร้อมๆ กับคัดรายชื่อเด็กนักเรียนตามเกณฑ์ภาคบังคับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในช่วงอายุย่างเข้า ๘ ปีที่กำลังเข้าเรียนอยู่ในระดับอนุบาลในโรงเรียนบ้านจะนะ อีกทั้งยังได้บอกเล่าแนวทาง และวิธีการดำเนินการเรียนการสอนคร่าวๆ ให้แก่บรรดาผู้ปกครอง ซึ่งผู้ปกครองเห็นด้วยกับความคิดดังกล่าว และได้ให้การสนับสนุนในเบื้องต้น

บันไดขั้นที่สอง ช่วงปิดภาคเรียนในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้ดำเนินการจัดประชุมกับผู้ปกครองที่ได้ไปสำรวจไว้ ที่ทำการกลุ่มดารุลนาอีม เพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจในเรื่อง **“การศึกษารูปแบบบูรณาการสามัญ : ศาสนา (ห้องเรียนวิถีอิสลาม)”** โดยละเอียด ทั้งวิธีการและกระบวนการเรียนการสอน โดยจะมีการเพิ่มวิชาศาสนาเข้าไปหลายชั่วโมง พร้อมๆ กับวิธีการและเทคนิคการฝึกอบรม เรียนรู้แล้วปฏิบัติ โดยบูรณาการวิชาที่เกี่ยวข้องกันระหว่างวิชาศาสนากับวิชาสามัญ เช่น วิชาศีลธรรม คุณธรรม หน้าที่พลเมือง ควบคู่กับสภาพความเป็นจริงในชุมชนของตนเอง อาทิเช่น การพูดภาษาไทยในโรงเรียน ซึ่งทางศาสนาไม่ได้ห้ามท่านศาสดามุฮัมมัด ได้กล่าวไว้ว่า **“จงไปแสวงหาความรู้ แม้แต่จะต้องไปไกลถึงเมืองจีน”** (รายงานโดยบัยอากี) ซึ่งหมายถึงความสำคัญในการเดินทางไปศึกษาหาความรู้ และหมายถึงในเรื่องของภาษาการพูด จากที่ผู้ปกครอง ได้เข้าร่วมประชุมทำให้เกิดความสนใจ และให้ความร่วมมือที่จะส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนปรากฏว่ามี ผู้ประสงค์จะเข้ามาเรียนจำนวน ๓๑ คน ซึ่งเป็นการนำร่อง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๗

และ **บันไดขั้นที่สาม** เมื่อใกล้จะเปิดภาคเรียน “ปะดอ” ได้นำรายชื่อเด็กนักเรียนตามเกณฑ์จากการสำรวจในชุมชน ไปขอคำปรึกษากับผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านจะแนะทันที พร้อมอธิบายรายละเอียดวิธีการและขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนตลอดจนเรื่องหลักสูตรที่จะบูรณาการ หรือเรียกว่า “ห้องเรียนวิถีอิสลาม” ซึ่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านจะแนะก็เห็นด้วย และได้อนุมัติให้เด็กนักเรียนจำนวน ๑ ห้องเรียน จำนวน ๓๑ คน พร้อมกับให้อัศรานุสสอนจำนวนหนึ่งมาทำหน้าที่การสอนในวิชาสามัญ โดยใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการเรียนการสอนที่ทำการกลุ่มดาร์ุลนาอีม ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๔๗ ในระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ครูที่มาทำหน้าที่ในการสอนเดินทางมาสอนที่กลุ่มดาร์ุลนาอีม แทนที่จะไปโรงเรียนปกติเป็นประจำทุกวัน อาจารย์ที่ทำหน้าที่สอนคนแรก คือ **นางสาวจุฑามาศ แก้วพยศ** เป็นข้าราชการครู (เดิมเป็นชาวพัทลุง อยู่บ้านเลขที่ ๑๒๓ หมู่ที่ ๗ ตำบลหารเทา อำเภอบางสะพาน จังหวัดพัทลุง) ครูจุฑามาศ แก้วพยศ ได้กล่าวว่า

“การเรียนการสอนในชุมชน ที่ไม่ใช่โรงเรียน เป็นเรื่องแปลก แต่ก็ดี ปะดอ ดูแลเสมือนเป็นญาติ อีกทั้งผู้ปกครองเองก็ให้ความร่วมมือเอาใจใส่ บรรยากาศการเรียนการสอนสนุกสนาน แต่ด้านภาษาไทยจะต้องใช้เทคนิคอย่างมาก เพราะเด็กๆ ไม่อยากจะพูดภาษาไทย หรืออาจจะเป็นเรื่องใหม่ที่มีการเรียนการสอนเกิดขึ้นในหมู่บ้านที่มีความใกล้ชิดกับผู้ปกครอง สำหรับกระบวนการเรียน

นั่นดีมาก นอกจากมีการเรียนรู้แล้ว นำไปปฏิบัติทันที โดยเฉพาะในเรื่องกิริยามารยาทที่ดี และการเคารพผู้ใหญ่”

ห้องเรียนวิถีอิสลาม...

บูรณาการการศึกษาสามัญและศาสนา

กระบวนการเรียนการสอนใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในส่วนภาคสามัญ จำนวน ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ เริ่มแรกเปิดการเรียนการสอนภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๔๗ มีจำนวนเด็กนักเรียน ๓๑ คน ดำเนินการเรียนการสอนค่อนข้างยากลำบาก เนื่องจากขาดปัจจัยด้านงบประมาณ ซึ่งทางชุมชนดาร์ุลนาอีมได้รวบรวมเงินทุนเพื่อเป็นอาหารกลางวันสำหรับเด็ก และได้เก็บเงินจากเด็กนักเรียนวันละ ๒ บาท แต่ทางผู้ปกครองของเด็กได้บริจาคเพิ่มเกินจำนวนที่ต้องการ

ภาคเรียนแรกมีปัญหาอุปสรรคนานาประการเพราะเป็นการดำเนินการในลักษณะที่ลองผิดลองถูก ซึ่งทางชุมชนได้ช่วยกันแก้ไข ในที่สุดปัญหาก็สามารถแก้ไขไปได้จนบรรลุผลสำเร็จอย่างราบรื่น ในขณะเดียวกันนั้น ทางผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านจะนะะ ฝ่ายต้นสังกัดเดิมได้มีการประเมินตามกระบวนการประเมินผลวัดผลใน ๓ มาตรการ ซึ่งผ่านการประเมินทั้ง ๓ มาตรการ

ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๔๗ ทางโรงเรียนบ้านจะนะะ โดยผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านจะนะะได้ให้การช่วยเหลือด้านงบประมาณอาหารกลางวัน เพราะประเมินผลสัมฤทธิ์ผล

การเรียนรู้ได้เป็นที่น่าพอใจ ซึ่งขณะนี้นักเรียนได้เลื่อนขึ้น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ปีการศึกษา ๒๕๔๙ ปัจจุบันมีนักเรียน
จำนวน ๙๐ คน ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๓ ลักษณะการเรียน
การสอนใช้เวทีสำหรับเด็ก ทั้งเรียน ทั้งเล่น ปนเนื้อหาวิชาการ
และหลักปฏิบัติศาสนาไปพร้อมๆ กับการฝึกฝน

หลักสูตรการศึกษาทางโลกสู่ทางธรรม

การศึกษาทางศาสนานั้น ปะติด กับทีมงานร่วมกันจัดทำ
หลักสูตรแบบฉบับพึ่งตนเอง ผสมกับการศึกษาสามัญ หลักสูตร
การศึกษานูรณาการที่ดาร์ุลนาอีม และโรงเรียนบ้านจะนะ
มีนโยบายของการ นูรณาการในหลายมุม ทั้งเนื้อหาการเรียนการสอน
ทั้งผู้ให้การเรียนรู้ ทั้งตัวเด็กผู้เรียน ทั้งในชุมชนและครอบครัวผู้
ปกครองเอง เด็กไม่ต้องเรียนหลากหลายที่ หลายแห่ง หลาย
เงื่อนไข โดยทุกการเรียนรู้ได้นำมาอยู่ด้วยกันเพื่อเด็กไว้พร้อมแล้ว

หลักสูตรเนื้อหาการ
เรียนการสอนได้นำมา
ประกอบเข้าไว้เป็นหลักสูตรรวม
นูรณาการรายวิชาที่เกี่ยวข้อง
กัน เช่น สังคมศึกษา วัฒนธรรม
(สังคมไทยพุทธ-ไทยมุสลิม
วัฒนธรรมไทยพุทธ-ไทยมุสลิม)
ซึ่งสามารถแยกแยะได้ตาม

สภากาญจนา ด้านภาษา (ภาษาไทย ภาษามลายู <อักษรยาวี ภูมิ> ภาษาอาหรับ ภาษาอังกฤษ) ในส่วนของหลักสูตรทางศาสนา คุณธรรม (อัล-กุรอาน อัล-ฮะดีษ ศาสนบัญญัติ หลักศรัทธา ศาสนประวัติ) โดยการเรียนรู้ด้านศาสนาตาดีกาได้นำมาบูรณาการอยู่ด้วยกัน

บรรทัดฐานของหลักสูตรที่นอกเหนือจากการสนองความต้องการของชุมชนที่ต้องการให้จัดการศึกษาที่เน้น “ความรู้คู่คุณธรรม” แล้ว หลักสูตรได้วางหลักสำคัญไว้ว่า “เป็นการมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้และความเข้าใจในหลักการบังคับ (ฟัรฎูฮีน) ของศาสนาอิสลาม เป็นการศึกษาเพื่อปฏิบัติศาสนกิจ ยึดมั่นในหลักการศาสนาในการประกอบศาสนกิจ และการดำรงชีวิตประจำวัน” ซึ่งเป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น เป็นการศึกษาพื้นฐานที่สามารถต่อในระดับที่สูงขึ้น เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์ได้ อีกทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตบนความตระหนักในหลักการศรัทธา และปฏิบัติศาสนกิจที่ศาสนากำหนด มีความรู้ ความเข้าใจ หลักการขั้นพื้นฐานของศาสนาอิสลาม มีความสามารถในการอ่านและการเขียน มีนิสัยรักการอ่าน ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ เป็นมุสลิมที่ดี เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว สังคม และประเทศชาติ สามารถนำหลักคำสอนของศาสนาไปใช้ในชีวิตรประจำวัน

การจัดการศึกษาแบ่งเป็น ๓ ช่วงชั้น ประกอบด้วยสาระการเรียนรู้ ๘ รายวิชา โดยกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เฉพาะที่จำเป็น สำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนให้สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้

ช่วงชั้น การศึกษาศาสนา

ช่วงชั้นที่ ๑ ประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๓

ช่วงชั้นที่ ๒ ประถมศึกษาปีที่ ๔ - ๖

ช่วงชั้นที่ ๓ มัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓

ตารางหลักสูตรอิสลามศึกษาสู่คุณธรรมจรรยาบรรณ

สาระการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้	ชั้นเรียน
อัลกุรอาน	- เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักการอ่านอัลกุรอาน สามารถท่องจำและอรรถธิบายอัลกุรอานเพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิต - ยึดมั่นในหลักคำสอน อัลกุรอาน และนำมาปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข	ประถมปีที่ ๑ - ๓ ปีละ ๑๒๐ ชั่วโมง ประถมปีที่ ๔ - ๖ ปีละ ๑๐๐ ชั่วโมง
อัล-ฮะดีษ	- เข้าใจความหมาย ความสำคัญ สามารถท่องจำอัล-ฮะดีษและนำไปใช้ในการดำรงชีวิต - ยึดมั่นหลักคำสอน อัล-ฮะดีษและนำไปปฏิบัติตามในการดำเนินชีวิต	ประถมปีที่ ๔ - ๖ ปีละ ๒๐ ชั่วโมง

สาระการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้	ชั้นเรียน
หลักศรัทธา	- เข้าใจความหมาย ความสำคัญ หลักฐานของหลักศรัทธา และโทษของการตั้งภาคีต่ออัลลอฮ์ การลี้ภัยจากการเป็นมุสลิมเพื่อเป็นบ่าวที่ยำเกรงและภักดีต่ออัลลอฮ์ - ยึดมั่นในหลักศรัทธา นำมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และสามารถแก้ปัญหาสังคม และสิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข	ประถมปีที่ ๑ - ๓ ปีละ ๔๐ ชั่วโมง ประถมปีที่ ๔ - ๖ ปีละ ๔๐ ชั่วโมง
ศาสนบัญญัติ	- เข้าใจกฎ หลักการ และบทบัญญัติอิสลามเกี่ยวกับอิบาดะฮ์(พิธีกรรมทางศาสนา) มุอามาละฮ์ (ธุรกรรมตามหลักอิสลาม) และอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติศาสนกิจ และดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข - เห็นคุณค่า ปฏิบัติตามบทบัญญัติอิสลาม และสามารถนำมาวิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานของเหตุผล	ประถมปีที่ ๑ - ๓ ปีละ ๔๐ ชั่วโมง ประถมปีที่ ๔ - ๖ ปีละ ๔๐ ชั่วโมง
ศาสนประวัติ	- เข้าใจความหมาย ความสำคัญของประวัติศาสตร์อิสลามในแต่ละยุคสมัยท่านนบีและคอลีฟะฮ์อัครอ์ซิดีน - มีความภาคภูมิใจในการมีวิถีชีวิตตามแนวทางของศาสดา	ประถมปีที่ ๑ - ๓ ปีละ ๔๐ ชั่วโมง ประถมปีที่ ๔ - ๖ ปีละ ๔๐ ชั่วโมง

สาระการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้	ชั้นเรียน
จริยธรรม	- เข้าใจจริยธรรมอิสลาม สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัว สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข - ยึดมั่นและปฏิบัติตามจริยธรรมอิสลามในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้อง	ประถมปีที่ ๑ - ๓ ปีละ ๔๐ ชั่วโมง ประถมปีที่ ๔ - ๖ ปีละ ๔๐ ชั่วโมง
ภาษาอาหรับ	- เข้าใจกระบวนการฟัง ดู พูด อ่าน และเขียน เห็นคุณค่าและมีทักษะในการใช้ภาษาอาหรับเพื่อการเรียนรู้ ค้นคว้า ตีความ บทบัญญัติอิสลาม และสื่อความหมาย	ประถมปีที่ ๑ - ๓ ปีละ ๒๐ ชั่วโมง ประถมปีที่ ๔ - ๖ ปีละ ๒๐ ชั่วโมง
ภาษามลายู	- เข้าใจกระบวนการฟัง ดู พูด อ่าน เขียน เห็นคุณค่าและมีทักษะในการใช้ภาษามลายูเพื่อการเรียนรู้ สื่อความหมายและค้นคว้าความรู้จากแหล่งวิทยาการเกี่ยวกับศาสนาอิสลามอย่างสร้างสรรค์ และมีประสิทธิภาพ	ประถมปีที่ ๑ - ๓ ปีละ ๑๐๐ ชั่วโมง ประถมปีที่ ๔ - ๖ ปีละ ๘๐ ชั่วโมง

“การบูรณาการการศึกษาสายสามัญและศาสนา ที่ชุมชน ดารุลนาอีม” นอกจากการบูรณาการหลักสูตรและตารางเรียนเข้าด้วยกันแล้ว ในช่วงเช้าเด็กจะเรียนกลุ่มสาระสายสามัญ ส่วน ศาสนาศึกษา เรียนในช่วงบ่ายกับบางวิชา เช่น พละศึกษา ศิลปะ ดนตรี การงานอาชีพ ยังมีลักษณะการบูรณาการในอีกหลากหลายมิติ ที่สำคัญเด็กนักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรนี้ไม่ต้องเรียน กีรออาตีและตาดีกาในตอนเย็นและวันหยุดเสาร์-อาทิตย์อีก ซึ่ง เป็นการบูรณาการโดยยึดเด็กเป็นตัวตั้งอย่างแท้จริง ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านจะแนะ เล่าว่า

“ถือได้ว่าเป็นผลที่น่าพอใจ ผมส่งครูวิชาการประเมินผลสัมฤทธิ์ และคุณธรรมจริยธรรมไปสอน เด็กกลุ่มนี้ พบว่าได้ผลดี ทั้ง ๒ ด้าน เด่นชัดมาก ทั้งทางด้านคุณธรรมจริยธรรม การสละสลวย การละหมาด เมื่อเทียบกับเด็กอีก ๒ ห้องที่เรียนตามหลักสูตรเดิม โดยมี ป๊ะดอ กับครูพี่เลี้ยง อูสตาซ ช่วยได้มาก และ สำหรับปีนี้ (พ.ศ. ๒๕๕๙) ที่โรงเรียนจะแนะใช้หลักสูตรบูรณาการ กับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๓ ห้อง ห้องหนึ่ง เรียนที่ชุมชนดารุลนาอีม ส่วนอีก ๒ ห้อง เรียนที่โรงเรียนจะแนะ จะค่อยๆ เลื่อนชั้นไล่ขึ้นไปจนครบ ซึ่งชาวบ้านกำลังเรียกร้องให้ ทำอย่างนี้ขยายจนถึง ม.๔ - ม.๖ ด้วย”

“ส่วนสายสามัญก็ได้ด้อยลง เพราะไม่ได้ลดคาบการเรียน แต่มีคาบเรียนด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนลดลงเล็กน้อย เช่น วิชาพละ วิชาศิลปะ โดยรวมเด็กจะเพิ่มการเรียนอีก ๑ คาบเรียน จาก ๕ คาบ เป็น ๖ คาบต่อวัน ซึ่งได้ลดความซ้ำซ้อนที่จะต้องเรียนกีรออาตี และตาดีกาหลงได้ เด็กขยันมาโรงเรียนมากขึ้น

ผู้ปกครองก็ชอบที่มีพหุอื่นเป็นภาคบังคับอยู่ในตัว”

“ส่วนเรื่องความมั่นคงก็คงน่าจะดีขึ้น ชุมชนก็รักโรงเรียน เพราะเป็นที่สอนศาสนาพหุอื่นให้ลูกหลาน เด็กๆ ได้เติบโตอยู่ ภายใต้การดูแลและจัดการศึกษาของชุมชน ของพ่อแม่ผู้ปกครองเอง ผมว่าเรื่องการศึกษานี้เป็นหัวใจสำคัญ หากจัดการได้ดีเชื่อว่าจะหลายอย่างจะดีขึ้น”

สำหรับผู้ให้เรียนนั้น การบูรณาการเป็นไปทั้งในระดับผู้สอนและผู้จัดการเรียนการสอน กล่าวคือ ขณะที่ครูเป็นผู้รับผิดชอบการเรียนการสอนรายวิชาสามัญ อุตสาหกรรมหรือวิทยาการพิเศษ สอนศาสนาของชุมชนเป็นผู้สอนรายวิชาด้านศาสนาและคุณธรรม ร่วมในสถานศึกษาด้วยกัน ในขณะที่การเรียนการสอนทั้งโรงเรียนบ้านจะแนะและที่ชุมชนดารุลนาอีมก็ได้ประสานอำนวยความสะดวกการเรียนการสอนของหลักสูตรร่วมกัน

ส่วนชุมชน ครอบครัว ผู้ปกครองนั้น นอกจากในฐานะผู้ปกครอง ผู้ร่วมประเมินผลการศึกษาของลูกหลานแล้ว ยังมีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมกำหนด ร่วมจัดการกระบวนการเรียนการสอน และรับผิดชอบในโรงเรียนด้วย

**ตารางแสดงโครงสร้างหลักสูตรบูรณาการ
ของโรงเรียนบ้านจะนะและชุมชนดารุลนาอิม อำเภอจะนะ จังหวัดราวีวาส**

กลุ่มสาระ การเรียนรู้	สัดส่วนเวลาเรียน											
	ระดับประถมศึกษา								ระดับมัธยมศึกษา			
	ช่วงชั้นที่ ๑ (ป. ๑ – ๓)				ช่วงชั้นที่ ๒ (ป. ๔ – ๖)				ช่วงชั้นที่ ๓ (ม. ๑ – ๓)			
	ป.๑	ป.๒	ป.๓	รวม	ป.๔	ป.๕	ป.๖	รวม	ม.๑	ม.๒	ม.๓	รวม
สายสามัญ												
๑. ภาษาไทย	๒๐๐	๒๐๐	๒๐๐	๖๐๐	๒๐๐	๒๐๐	๒๐๐	๖๐๐	๑๖๐	๑๖๐	๑๖๐	๔๘๐
๒. คณิตศาสตร์	๒๐๐	๒๐๐	๒๐๐	๖๐๐	๑๖๐	๑๖๐	๑๖๐	๔๘๐	๑๖๐	๑๖๐	๑๖๐	๔๘๐
๓. วิทยาศาสตร์	๘๐	๘๐	๘๐	๒๔๐	๑๒๐	๑๒๐	๑๒๐	๓๖๐	๑๒๐	๑๒๐	๑๒๐	๓๖๐
๔. สังคมศึกษา วัฒนธรรม	๔๐	๔๐	๔๐	๑๒๐	๘๐	๘๐	๘๐	๒๔๐	๘๐	๘๐	๘๐	๒๔๐
๕. สุขศึกษา พลศึกษา	๔๐	๔๐	๔๐	๑๒๐	๘๐	๘๐	๘๐	๒๔๐	๘๐	๘๐	๘๐	๒๔๐
๖. ศิลปะ	๔๐	๔๐	๔๐	๑๒๐	๔๐	๔๐	๔๐	๑๒๐	๔๐	๔๐	๔๐	๑๒๐
๗. การงานอาชีพ และเทคโนโลยี	๔๐	๔๐	๔๐	๑๒๐	๘๐	๘๐	๘๐	๒๔๐	๘๐	๘๐	๘๐	๒๔๐
๘. ภาษาต่าง ประเทศ	๘๐	๘๐	๘๐	๒๔๐	๑๖๐	๑๖๐	๑๖๐	๔๘๐	๑๖๐	๑๖๐	๑๖๐	๔๘๐
๙. กิจกรรม พัฒนาผู้เรียน	๘๐	๘๐	๘๐	๒๔๐	๘๐	๘๐	๘๐	๒๔๐	๑๒๐	๑๒๐	๑๒๐	๓๖๐

กลุ่มสาระ การเรียนรู้	สัดส่วนเวลาเรียน											
	ระดับประถมศึกษา								ระดับมัธยมศึกษา			
	ช่วงชั้นที่ ๑ (ป. ๑ – ๓)				ช่วงชั้นที่ ๒ (ป. ๔ – ๖)				ช่วงชั้นที่ ๓ (ม. ๑ – ๓)			
	ป.๑	ป.๒	ป.๓	รวม	ป.๔	ป.๕	ป.๖	รวม	ม.๑	ม.๒	ม.๓	รวม
ศาสนศึกษาบูรณาการ												
๑. อักขรอ่าน	๑๒๐	๑๒๐	๑๒๐	๓๖๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๓๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๓๐๐
๒. อัล-ฮะดีษ	-	-	-	-	๒๐	๒๐	๒๐	๖๐	๒๐	๒๐	๒๐	๖๐
๓. ศาสนบัญญัติ	๔๐	๔๐	๔๐	๑๒๐	๔๐	๔๐	๔๐	๑๒๐	๔๐	๔๐	๔๐	๑๒๐
๔. หลักการ ศรัทธา	๔๐	๔๐	๔๐	๑๒๐	๔๐	๔๐	๔๐	๑๒๐	๔๐	๔๐	๔๐	๑๒๐
๕. ศาสนประวัติ	๔๐	๔๐	๔๐	๑๒๐	๔๐	๔๐	๔๐	๑๒๐	๔๐	๔๐	๔๐	๑๒๐
๖. จริยธรรม	๔๐	๔๐	๔๐	๑๒๐	๔๐	๔๐	๔๐	๑๒๐	๔๐	๔๐	๔๐	๑๒๐
๗. ภาษาอาหรับ	๒๐	๒๐	๒๐	๖๐	๔๐	๔๐	๔๐	๑๒๐	๔๐	๔๐	๔๐	๑๒๐
๘. ภาษามลายู	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๓๐๐	๘๐	๘๐	๘๐	๒๔๐	๘๐	๘๐	๘๐	๒๔๐
รวม	๑,๒๐๐	๑,๒๐๐	๑,๒๐๐	๓,๖๐๐	๑,๔๐๐	๑,๔๐๐	๑,๔๐๐	๔,๒๐๐	๑,๔๐๐	๑,๔๐๐	๑,๔๐๐	๔,๒๐๐

บรรยากาศห้องเรียนวิถีอิสลาม...บ่มเพาะกล้าคุณธรรม

การจัดตกแต่งห้องเรียนตามกระบวนการเรียนการสอน นั้นมีหลากหลายมิติ โดยมีห้องเรียนขนาดปกติอาคารเรียน คอนกรีตเสริมเหล็กชั้นเดียวได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหาร ส่วนตำบลจะนะ มีสื่อการเรียนการสอนทั้งศาสนาและสามัญ ผสมผสานกันเป็นไปตามเนื้อหาของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรศาสนาที่ชุมชนคิดขึ้น รูปแบบการเรียนการสอนนั้น บูรณาการทั้งเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำ ศาสนามาเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความสนใจ มีการเปรียบเทียบ ความสอดคล้องของเนื้อหาวิชา ที่สำคัญเพื่อให้สอดคล้องกับวิถี ชีวิตจริงในชุมชน

กิจกรรมการเรียนการสอนด้านภาษา ใช้ภาษาไทย ภาษา ยาวี ภาษาอาหรับ และภาษาอังกฤษ ตามความเหมาะสมของ เนื้อหาวิชา โดยใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลัก เช่น กิจกรรมเสริม ด้านภาษา ตอนเช้าหลังร้องเพลงชาติเสร็จ มีกิจกรรม กล่าวคำ ปฏิญาณตน, ขอพร, คำศัพท์วันละ ๑ คำ (ทั้ง ๔ ภาษา คือ มลายู ไทย อาหรับ และภาษาอังกฤษ) โดยใช้เทคนิคให้รุ่นพี่กล่าวนำที่ หน้าเสาธง ตัวอย่าง e-l-e-p-h-a-n-t ภาษาอังกฤษ แปลว่า ช้าง ภาษา อาหรับ ฟี-ลน เมื่อรุ่นพี่กล่าวนำเสร็จ ชี้ไปยังรุ่นน้องให้กล่าวนำต่อๆ ไป วันละ ๖ - ๗ คน ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้านภาษาได้อย่าง ต่อเนื่อง และเป็นการฝึกความกล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง ปรากฏ ว่าเด็กๆ เหล่านั้นมีความกล้าแสดงออก ด้านภาษาไทยมีความ ชัดเจนมากขึ้น และที่สำคัญเกิดความสนใจ (ตามหลักจิตวิทยา

ความสนใจของเด็กอายุ ๗ - ๑๐ ปี มีความสนใจแค่ ๒๐ นาที) ดังนั้นเทคนิคและวิธีการสามารถดึงดูดความสนใจของเด็กได้เป็นอย่างดี

กระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียน ใช้กระบวนการบูรณาการ คือ สลับรายวิชาที่มีความเกี่ยวเนื่อง เช่น วิชาด้านภาษา ครูทำหน้าที่การสอน ๒ คน ด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ความสำนึกในความรักชาติบ้านเมืองหรือหน้าที่พลเมือง ดำเนินการเรียนการสอนเป็นทีมทั้งสามัญและศาสนา ที่สำคัญรายวิชาที่ขัดกับหลักศาสนา เป็นต้นว่า รายวิชาวิทยาศาสตร์ที่มีทฤษฎีที่ขัดแย้งกับบทบัญญัติทางศาสนา เช่น การเกิดของมนุษย์มีการพัฒนาการมาจากลิง ทุกสรรพสิ่งต้องมีผู้สร้าง ฯลฯ ต้องมีการกล่าวถึงและอ้างอิงตามหลักการอัลกุรอานโดยให้ใช้พื้นฐาน ๓ มิติ ได้แก่ **ฮับลุน มินันลอฮฺ** คือ มิติด้านความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า (อัลลอฮฺ) ด้านการศรัทธา **ฮับลุน มินันอาลามิน** คือ มิติด้านความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และ **ฮับลุน มินันนัษ** คือ มิติด้านความสัมพันธ์ที่ดีของมนุษย์กับมนุษย์

สำหรับหลักสูตรทางศาสนาที่บูรณาการกับสามัญ ทางชุมชนได้ร่วมกันคิดออกแบบเอง พิมพ์เอง และใช้เอง มีกระบวนการประเมินสม่ำเสมอ เพื่อหาข้อบกพร่อง การปรับปรุงพัฒนาตลอดทั้งปี นำไปสู่การแก้ไขในส่วนที่บกพร่อง ซึ่งเป็นลักษณะการพึ่งตนเอง เช่น หนังสืออิสลามศึกษาเบื้องต้น สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ เนื้อหาวิชาประกอบด้วย หลักการศรัทธา

หลักการปฏิบัติ มารยาท และดูอา ศาสนประวัติ โดยใช้ภาษาไทย
ยาวีและอาหรับ (อัลกุรอาน) หนังสือแบบฝึกเสริมทักษะการเขียน
ภาษายาวี อักษรยาวี และรูมี ฯลฯ

ขยายผลสู่ชุมชนอื่น

การนำเรื่องการศึกษาบูรณาการไปใช้กับชุมชนอื่น จะใช้
บรรทัดฐานเดียวกันกับของชุมชนดารุลนาอีม และโรงเรียนบ้าน
จะแนะซึ่งจะต้องจัดกระบวนการสร้างความเข้าใจระดับผู้นำชุมชน
(ผู้นำศาสนา ผู้นำอบต. ผู้นำหมู่บ้าน และผู้รู้) ตลอดจนพี่น้องใน
ชุมชนให้เข้าใจในแนวทาง วิธีการ และสร้างความเข้าใจกับพี่น้อง
ชาวศาสนิกอื่นๆ (ถ้ามี) สร้างความเข้าใจกับส่วนที่เกี่ยวข้องกับ
การศึกษา เช่น คณะกรรมการศึกษาโรงเรียนสามัญ ผู้บริหาร
โรงเรียน ครูศาสนาวิทยากร ครูฝ่ายสามัญ ศึกษาดูงานเพื่อเพิ่ม
ประสิทธิภาพให้เกิดความชัดเจนในแนวทางการดำเนินการ โดย
เฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของหลักสูตรศาสนาและการบริหารจัดการ
ขณะนี้ทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและจังหวัดนราธิวาสได้
เห็นและให้ความสำคัญ โดยการขยายให้จัดการศึกษานำร่องไป
แล้ว ๑๐๐ โรงเรียน ใน ๗ เขตพื้นที่การศึกษา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส
และสงขลา มีคณะครู ผู้บริหารโรงเรียน และกลุ่มบุคคลอื่นๆ ที่
สนใจมาศึกษาดูงาน ทั้งที่โรงเรียนบ้านจะแนะ และที่ชุมชน
ดารุลนาอีม เป็นจำนวนมาก

ทางจังหวัดนราธิวาสได้จัดงบประมาณมาสมทบตอบแทน
อุस्ताซ ช่วยสอนคนละ ๔,๕๐๐ บาทต่อเดือน แต่หัวใจสำคัญ
อยู่ที่ชุมชนเอง ที่มีทั้งคนนำ คนทำ คนช่วยทำ และผู้ปกครองก็
สนับสนุนให้เด็กมาเรียน ที่สำเร็จได้ก็เพราะปีะดอกับหมอและ
กรรมการอิสลามเอจาริงเอจาจัง มีอุस्ताซมาช่วยสอนโดยเริ่มจาก
ชาวบ้านกลุ่มแรกที่ดาร์ลนาอิม ที่อยู่บริเวณรอบๆ บ้านของปีะดอ
ได้ตกลงให้ลูกๆ เข้าเรียนในหลักสูตรนาร่องนี้ มิเช่นนั้นไม่มีทาง
เป็นไปได้

การบูรณาการกับชุมชนและในตัวเด็กนักเรียนของ
กระบวนการหลักสูตรนี้ น่าจะนับเป็นปัจจัยสำคัญของความ
สำเร็จข้างต้น กล่าวคือทำให้ผู้นำนักและคุณค่าของตัวเด็ก
ทั้งด้านการให้ความรู้และศีลธรรมจรรยาสามารถไปด้วยกัน
บนฐานความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน โดยมีชุมชน
เป็นกลไกหลักในการจัดการต่างๆ ดังเช่นในส่วนของจัดการ
ชุมชนเป็นผู้รับภาระหลักสูตรนี้แทบทั้งสิ้น โดยขณะนี้ที่ชุมชน
ดาร์ลนาอิม มีนักเรียนรวม ๔๐๐ กว่าคน โดยมีคณาครู อุस्ताซ
๑๕ คน ช่วยกันสอน และผู้ปกครองร่วมสมทบครอบครัวละ ๑๒๐
บาทต่อเดือน โดยทางฝ่ายจัดการขอหักค่าไฟฟ้า ๑๐ บาท อีก ๑๑๐
บาท มอบแก่ครูคนละประมาณ ๑,๒๐๐ บาท/เดือน นอกจากนั้น
ก็จัดหาสมทบตามจังหวัดต่างๆ เช่น อบต. สมทบปีละ ๑๐,๐๐๐
บาท สำหรับจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอนต่างๆ กับบางคนมา
เยี่ยมกับบริจาคเล็กๆ น้อยๆ และจากชะกาตประจำปีมาสมทบ
บ้างแต่ไม่มากนัก

การขยายสู่การศึกษาบูรณาการสามัญและศาสนาของชุมชนดารุลนาอีมและโรงเรียนบ้านจะแนะนั้นนับเป็นสิ่งสำคัญเนื่องจากที่ผ่านมาระบบการศึกษายังไม่มี ความลงตัว จนเกิดความสับสน เข้าใจคลาดเคลื่อน และเป็นปัญหาอยู่เนืองๆ ในขณะที่ระบบการศึกษาของรัฐก็มุ่งสอนแต่วิชาความรู้เพื่อการประกอบอาชีพการงาน โดยชุมชนมุสลิมนั้นมุ่งการศึกษาให้เป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นบ่าวที่ได้รับ ความโปรดปรานจากอัลลอฮ์พร้อมทั้งเป็นคนดีของครอบครัวและสังคม

อุปสรรคนานากับการจัดการศึกษาบูรณาการ

ปัญหาที่พบจากการดำเนินการในลักษณะดังกล่าว คือ ความเสียสละของบุคลากรทางการศึกษาเพราะเป็นการเพิ่มภาระหน้าที่ เวลา สถานที่ การยอมรับจากหน่วยงานทางการศึกษาโดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนตลอดจนเขตพื้นที่การศึกษา เงินงบประมาณการดำเนินการในเรื่องสื่อ ตำราเรียน ค่าตอบแทนผู้นำชาดจิตสำนึก และความแตกต่างของปัจจัยที่เอื้อให้เกิดขึ้นของแต่ละชุมชน

ที่ชุมชนดารุลนาอีม มีผู้นำที่ให้ความสำคัญในการศึกษา มาก่อน โดยเริ่มจัดกิจกรรมทางการศึกษามาแล้ว เช่น กิจกรรมการเรียนการสอนอัลกุรอาน ซึ่งเป็นแนวทางและจุดประกายให้ กับชุมชน อีกทั้งชุมชนมีความเชื่อถือและเชื่อใจ ชุมชนมีความพร้อมในด้านต่างๆ เช่น มีจิตสาธารณะ มีวิสัยทัศน์ และมีผู้นำที่

มีความกระตือรือร้นในการจัดการศึกษา ต่อสภาพสิ่งแวดล้อม
ของชุมชน องค์กรภาคต่างๆ ให้การสนับสนุน เช่น ภาครัฐ ภาค
เอกชน ภาคประชาชน

ข้อควรพิจารณา และข้อเสนอแนะ

ด้วยสภาพบริบทของชุมชนที่แตกต่างกันในการจัดการ
ศึกษาลักษณะดังกล่าวข้างต้น อาจจะมีปัญหาที่ไม่อาจจะรู้ได้
ด้วยรายละเอียดการจัดการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้ว เช่น โรงเรียน
ตาดีกาต้องทำความเข้าใจรายละเอียดในการดำเนินการทุกขั้นตอน
ถ้าหากจะมีการดำเนินการในรูปแบบดังกล่าว ควรมาจากความ
ต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ที่ไม่ใช่ประสงค์สิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น
ถ้าระบบราชการ หวังถึงผลงานและงบประมาณที่จะตามมา แต่
ชุมชนดำเนินการโดยไม่ได้หวังถึงสิ่งนั้น เมื่อเกิดความสำเร็จชุมชน
เกิดความพอใจ นั่นคือสิ่งที่ปรารถนา และที่สำคัญได้ปฏิบัติตาม
บทบัญญัติของอัลลอฮ์อย่างสมบูรณ์ในฐานะเป็นมุสลิม ระบบ
จัดการเรียนการสอนเรื่องหลักสูตรทางศาสนาที่ชุมชนจัดขึ้น ต้อง
สามารถต่อและเชื่อมโยงกับสถาบันการศึกษาในระดับสูงขึ้น
พยายามสร้างให้เป็นเอกภาพของบุคลากรทางการศึกษาระบบ
บูรณาการสามัญและศาสนาในโรงเรียนประถมศึกษาคงจะจัด
ตั้งหน่วยงานดูแลเฉพาะ เช่น ฝ่ายส่งเสริมการศึกษา และความ
พร้อมของบุคลากร

เรียนอัลกุรอ่านสร้างสุข ที่ชุมชนกาเม็ง

“ชุมชนกาเม็ง” ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑ ตำบลอาซอง อำเภอรามัน จังหวัดยะลา มีประชากรจำนวน ๑๘๐ หลังคาเรือน จำนวน ๙๑๗ คน ชาย ๔๔๑ คน หญิง ๔๗๕ คน

สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ผู้คนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทางการเกษตรโดยพื้นที่ทางการเกษตร ๔,๓๔๒ ไร่ เช่น ทำสวนยางพารา สวนผลไม้ ในอดีตลักษณะการดำเนินชีวิตจะอยู่บนพื้นฐานเศรษฐกิจการเกษตรแบบผสมผสาน คือ ลักษณะ “สวนคู่ซัง” เป็นสวนที่มีต้นไม้หลากหลายชนิดทั้งที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ และจากการปลูกพืชเพิ่มเติมซ่อมแซมของเจ้าของสวน มีพืชผสมผสานหลากหลายชนิดทั้งต้นเล็กใหญ่ ในหนึ่งแปลงมีประมาณ ๑๐-๒๐ ไร่ ประกอบด้วย สวนไม้ผล ทุเรียนพื้นเมือง ลางสาด ลองกอง ลูกเงาะ มังคุด ละไม ฯลฯ พืชสมุนไพร พืชตระกูลถั่ว ซึ่งบ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของดิน และ

เป็นที่พักอาศัยของสัตว์ป่า เห็นได้จากอายุของต้นไม้ที่มีอายุเก่าแก่ถึง ๑๐๐ ปีขึ้นไป นอกจากนั้นเป็นพื้นที่ราบ พื้นที่นา ซึ่งตรงกับคำพูดในอดีตที่ว่าในน้ำมีปลาในนามีข้าว

ทุนทางสังคมได้แก่มัสยิด สุเหร่า สถานีนามัยบ้อมตำรวจ จุดตรวจ โรงเรียนบ้านกาเม็ง ส่วนด้านทรัพยากรธรรมชาติ เป็นพื้นดินเป็นสวนดง (พืชผสมผสาน) ที่ราชพัสดุ ทุ่งหญ้าขนาดใหญ่ บึงโตะแนวใช้เป็นพื้นที่สำหรับทำนาและเป็นที่เลี้ยงสัตว์ มีแหล่งน้ำธรรมชาติไหลตลอดทั้งปี ภูเขาสะโต หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “วังปลา” มีความลึกมาก ซึ่งเป็นแหล่งปลาน้ำจืดมากมายหลายชนิด ชุมชนได้ร่วมกันอนุรักษ์ไม่อนุญาตจับปลา กับเครื่องมือประเภทยื่นๆ นอกจากใช้เบ็ดตก มีเนื้อที่ประมาณ ๗,๐๐๐ ตารางเมตร ซึ่งพื้นที่บริเวณนี้เป็นของโตะกอเม็ง ปัจจุบันนี้ตกเป็นทรัพย์สินของครอบครัวตระกูล ดอรอนิง แบรอสะนิง อดีตเป็นผู้ใหญ่บ้านเมื่อประมาณ ๑๔๙ ปีที่ผ่านมา

ความเป็นมาของชุมชนกาเม็ง

จากการสอบถามและพูดคุยกับผู้อาวุโสหลายๆ ท่านในชุมชน เล่าให้ฟังว่า บ้านกาเม็ง เดิมชื่อ “กิมบ้ง” ซึ่งแปลว่า เบ่งบาน คือ การเบ่งบานของดอกไม้ โดยในอดีตชุมชนแห่งนี้ มีพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับหลากหลายชนิด อาทิเช่น ดอกชบา ดอกจำปา ดอกจำปี ดอกกระดังงา ดอกพิกุลทอง ดอกมะลิ เป็นต้น ซึ่งได้เบ่งบานในยามเช้าและตามฤดูกาลธรรมชาติทำให้มีกลิ่นหอม

ในระยะหลังๆ ได้เพี้ยนจากคำว่า “กิมบัง” ตามภาษาไทยและภาษาพื้นเมืองยังติดปากเรียกว่าบ้านกาเม็ง จนถึงปัจจุบันแต่ผู้คนโดยทั่วไปเข้าใจว่า กาเม็งนั้นเป็นชื่อสัตว์เลื้อยที่นิยมของมุสลิม คือ แพะ เป็นเรื่องที่เหนือความคาดหมายของผู้คนโดยทั่วไป มีประวัติจากการบอกเล่าของผู้อาวุโสในชุมชน โดยเล่าให้ฟังว่า ชุมชนบ้านกาเม็งนั้นอยู่ในเขตการปกครองของเมืองรามันในอดีตเมื่อปี ๒๓๕๓ หรือ ๑๙๖ ปีมาแล้ว โดยมีต่วนโตะนิ โตะและห์ เป็นวงศ์ญาติห่างๆ ของเจ้าพระยาตานี และได้ให้ความไว้น้ำเชื้อใจ จึงได้แต่งตั้งจากเจ้าเมืองปัตตานีให้เป็นเจ้าเมืองรามัน และมีช่วงหนึ่งได้เกิดขัดแย้งข้อกับเจ้าเมืองปัตตานี โดยตั้งตัวเองเป็นเจ้าเมืองรามันที่ไม่ขึ้นกับเจ้าพระยาตานี ทางฝ่ายเจ้าพระยาตานี เห็นท่าไม่ดีก็ได้ส่งทหารเข้ามาปราบปรามหลายครั้งหลายคราแต่ไม่สำเร็จ เพราะเจ้าเมืองรามันได้ระดมกองกำลังเพื่อเตรียมความพร้อมจากการบุกหรือรุกรานจากเจ้าพระยาตานี ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้มีการสู้รบกันมา และมีการปะทะกับกำลังทหารทั้งสองฝ่ายบ่อยครั้ง จนทำให้เกิดการสูญเสียทั้งสองฝ่าย เรียกว่า “ศึกช้าง ศึกม้า” ที่มีการเล่าขานกันมาจนถึงปัจจุบัน

ในชุมชนกาเม็งนั้น มีกลุ่มหมู่บ้านหนึ่งที่ชื่อว่า **“บ้านบาโงจือปากอ หรือโคกจำปา”** จนกระทั่งมีเหตุการณ์หนึ่งเจ้าเมืองรามันได้แจ้งให้ทราบว่าครอบครัวของ “โตะกือแม็ง” ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ดูแลบ้านบาโงจือปากอมาก่อนนั้น ได้แต่งตั้งและเลื่อนยศให้เป็นหัวหน้าหมู่บ้านบาโงจือปากอ เพราะเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีดอกไม้ นานาชนิด และที่สำคัญน้ำไม่ท่วม

จากการบอกเล่าต่อๆ กันมาประวัติของ **โต๊ะกือแม็ง** นั้น
ว่าเป็นสตรีที่ความเฉลียวฉลาด มีมนุษยสัมพันธ์ดี พุดจาสุภาพ
อ่อนโยน สวยงาม มีผมหยักศก มีความสามารถในการใช้อาวุธ
และทางไสยศาสตร์ ต่อมาได้ย้ายถิ่นฐานจากบ้านบาโงจือปากอ
มาอาศัยที่บริเวณริมแม่น้ำสายบุรีซึ่งเป็นเขตป่าสวนดง เพราะ
ได้มองเห็นเรื่องแหล่งทำมาหากินและมีแหล่งน้ำธรรมชาติ มีความ
สะดวกในการทำมาหากิน และได้มีการจัดการปลูกป่าลักษณะ
สวนดงขึ้น เป็นพื้นที่นากว้างใหญ่ไพศาล ปัจจุบันได้กลายเป็น
สวนยางพารา

จากการเล่าต่อกันว่า **โต๊ะแนแว** เป็นหมอประจำช้าง
สมัยกรุงศรีอยุธยาที่ตามหาช้างเผือกได้เสียชีวิตที่หมู่บ้านบาโง
จือปากอ บ้านกาแม็ง โดยศพของท่านได้ฝังไว้บริเวณริมบึงโต๊ะ
แนแว ซึ่งได้มีการเรียกบึงนี้ว่า บึงโต๊ะแนแว จนถึงปัจจุบัน

บ้านกือแม็ง หรือ บ้านกาแม็ง เป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มี
ความผูกพันกับเจ้าเมืองโกตาบารูหรือเจ้าเมืองรามัน โดย
ประเพณีที่สืบทอดกันในด้านวัฒนธรรม เช่น รำซึละ (ปัญจซึละ)
แข่งวาว แข่งเรือ วัวชน ไก่ชน ซึ่งเจ้าเมืองรามันชื่อว่า **ต่วนลือเบะห์
ลงวายา (รายอमुตอ)** เคยถูกทางการกรุงเทพจับกุมตัวเพื่อเป็น
ตัวประกันมิให้เจ้าเมืองรามันคนก่อนคิดการกบฏ หากคิดการกบฏ
ต่วนลือเบะห์จะถูกประหารชีวิตทันที และได้มีการปล่อยตัวเป็น
อิสระในที่สุด ต่วนลือเบะห์ เคยมาพักอาศัยที่บ้านกือแม็ง เพราะ
ได้มีคนรับใช้หลายครอบครัว เช่น ครอบครัวโต๊ะเมาะนิ ซึ่งทำ
หน้าที่ดูแลเรื่องอาหารการกิน และครอบครัวแซทำหน้าที่ดูแล
เรื่องช้าง ม้า ครอบครัวโต๊ะลูทำหน้าที่ดูแลเรื่องไก่อปา (ปัจจุบัน

อาศัยบริเวณริมลุ่มน้ำโขงจนถึงปัจจุบัน) ครอบครัวโตะมัส ทำหน้าที่ดูแลเครื่องประดับทอง ครอบครัวแซะและแซะโวะ ทำหน้าที่ดูแลการเล่นมหรสพ อาทิ ซี่ละ ครอบครัวตระกูลเจ๊ะมุดทำหน้าที่ดูแลเรื่องมโหรีสพ อาทิ “มะโยง” ซึ่งญาติพี่น้องที่สืบเชื้อสายตระกูลกลุ่มบุคคลดังกล่าวนี้ยังมีอยู่และอาศัยในบริเวณชุมชนแห่งนี้ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีเชื้อสายมลายู และมีความสัมพันธ์กับประเทศมาเลเซีย เช่น รัฐกลันตัน รัฐเคดาห์

ในพื้นที่บ้านกาเม็งมีเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้น ซึ่งชาวบ้านได้เล่าสู่กันฟังเป็นประจำ เพราะเป็นเหตุการณ์การต่อสู้ระหว่างรัฐกับชาวบ้านกรณีการบุกรุกที่ดินของรัฐ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๐ หรือ ๑๔๙ ปีมาแล้ว นายสุหลง บิรอสะนิง ผู้ใหญ่บ้านไม่ยินยอมมอบที่ดินให้รัฐ ทำให้เกิดมีการต่อต้านรัฐขึ้น โดยมีชาวบ้านรวมตัวเพื่อป้องกันตนเองโดยตัดโค่นต้นไม้ นำไม้ไผ่มาปักเป็นกับดักที่กลางทุ่งนา เพื่อป้องกันไม่ให้เครื่องบินลงจอด ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ ทำให้นายอำเภोजेरูญ โกตาบารู ทราบเรื่องจึงส่งตัวแทนไปเจรจากับผู้ใหญ่บ้านและกลุ่มชาวบ้าน โดยตัวแทนนายอำเภอ คือ นายวาละ (ไม่ทราบนามสกุล) ให้ไปเจรจากับผู้ใหญ่บ้านสุหลง ให้ออกจากความเป็นผู้ใหญ่บ้านเสีย และให้มอบที่ดินดังกล่าวคืนให้กับรัฐ ในขณะที่ตัวแทนนายอำเภोजेरูญไปเจรจากับผู้ใหญ่บ้านสุหลงกำลังเก็บน้ำตาลหวานอยู่บนต้นตาลโตนด เพื่อจะไปแปรรูปเป็นน้ำตาลแว่น เมื่อผู้ใหญ่มายาพูดคุยกับตัวแทนนายอำเภอ ผู้ใหญ่บ้านเห็นท่าไม่ดีจึงลาออกจากผู้ใหญ่บ้านทันที พร้อมกับได้มอบที่ดินให้ ซึ่งที่ดินดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นที่ดินราชพัสดุจนถึงปัจจุบันนี้

เรื่องศาสนาอิสลามของชุมชนชาวกาเม็งในอดีตนั้น ยังไม่ได้รับเผยแพร่ว่างขวางนัก ทำให้ชุมชนไม่เคร่งในศาสนาอิสลาม หรือศาสนาอิสลามอาจจะยังเข้าไม่ถึง ดังนั้น ชุมชนแห่งนี้ยังมีความเชื่อตามตายายบรรพบุรุษ ซึ่งมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ มีการละเล่นมหรสพ ฯลฯ และเชื่อว่าชุมชนชาวบ้านกาเม็งมีความรู้ด้านศาสนาอิสลามน้อยหรืออาจจะไม่รู้เลยก็ได้ จากการบอกเล่าว่าเป็นคนมลายูชวามลายูอินดู มีการนับถือบรรพบุรุษ ความเชื่อเรื่องภูตผี วิญญาณ ดังจะเห็นในเรื่องวัฒนธรรมเก่า เช่น มะโย่ง ตีอรี โรงครู เป็นต้น

รายชื่อผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่ ๑๔๙ ปีมาจนถึงปัจจุบัน (ปี พ.ศ. ๒๕๔๙) ได้แก่ นายสุหลง บิรอสะนิง นายโต๊ะปอ นามะ นายเลาะแมะ มิมอง นายซ้อบูลา หมิดอเลาะ นายเจ๊ะส้อนิก บิรอสะนิง นายวาเลาะ ดาระฟูฟี นายมานิต อาตา

กิจกรรมพัฒนาชุมชนเป็นสุขเสริมทัพ... เกิดการเปลี่ยนแปลง

โครงการพัฒนาชุมชนเป็นสุขที่ภาคใต้หรือที่พวกเรารู้จักคำว่า “ดับบ้านดับเมือง” ร่วมหนุนเสริมชุมชนแห่งนี้ โดยมีผู้นำชุมชนมีนามว่า “อาจารย์อาแซ มะเริะ” ซึ่งเป็นคณะทำงานเครือข่ายชุมชนมุสลิมและที่สำคัญบุรุษผู้นี้เป็นลูกหลานต้นตระกูลดั้งเดิมของชุมชนที่ชื่อว่า “กิมบัง” หรือ “กาเม็ง” โดยมีพฤติกรรมที่น่าเคารพ มีความสงบเยือกเย็น มีเหตุผล ตรงไปตรง

มาเป็นตัวจักรกลในการขับเคลื่อนชุมชนไปสู่ทิศทางการที่วางไว้ และเข้ามาหนุนเสริมเติมเต็มส่วนที่ขาดหาย โดยดำเนินการร่วมกับชุมชน ซึ่งใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การจัดเวทีประชุม แสดงความคิดเห็น ประชุมร่วมกับเหล่าบรรดาผู้นำชุมชน ฝ่ายศาสนา ฝ่ายทางการ ฝ่ายการเมือง และฝ่ายผู้นำตามธรรมชาติ โดยใช้เป็นศูนย์กลางมัสยิดประจำชุมชนเป็นสถานที่ในการประชุมพบปะ เพื่อที่จะหาข้อสรุปในเรื่องความต้องการให้เกิดในชุมชน ซึ่งเกิดกิจกรรมมากมาย เช่น กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้กิตาบ ในมัสยิด “กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมประจำเดือน กิจกรรมพัฒนาการอ่านกุรอานสำหรับเด็ก ส่งเสริมการปลูกผักสวนครัวปลอดสารพิษ กิจกรรมเข้าค่ายพักรูฮินห่างไกลยาเสพติด” เป็นต้น

กิจกรรมที่ได้กล่าวมานั้น เกิดจากความต้องการของชุมชนโดยผ่านกระบวนการจัดเวทีปรึกษาหารือกับแกนนำในชุมชนหรือกระบวนการชูรอ ที่เป็นความใฝ่ฝันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางบวก เป็นที่น่าสังเกตว่าล้วนมีความต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยหลักศาสนาเป็นตัวกำหนดแนวทางหรือทิศทาง ซึ่งในแนวทางของศาสนานั้น ผู้ปกครองจำเป็นจะต้องสอนบุตร แต่ถ้าผู้ปกครองสอนไม่ได้จะต้องส่งให้ผู้ที่มีความรู้สอนให้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้อัลกุรอาน

การศึกษาในชุมชนเพาะเมล็ดพันธุ์คุณธรรม

ชุมชนบ้านกาเม็งเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยมีความสนใจในการศึกษามากขึ้น เพราะหลักศาสนาอิสลามได้เข้าเผยแพร่อย่างรวดเร็ว ได้มีการยกคำสอนอัล-กุรอานซึ่งเป็นธรรมนูญแห่งการดำเนินชีวิตของมุสลิม บทแรกของอัลกุรอานกล่าว “จงอ่าน” คำอ่านคำนี้จึงถือว่าให้มุสลิมจงศึกษาหาความรู้เป็นเรื่องสำคัญแห่งชีวิตทีเดียว ชาวบ้านได้ให้เหตุผลว่า “ไม่ว่าเราจะศึกษาภาคสามัญหรือศาสนาก็ตาม เราจะต้องศึกษาควบคู่กันไปทั้งสองทาง ถ้าหากเราเน้นด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้นจะถือว่าเป็นบุคคลที่ขาดทุนของการเป็นบ่าวของอัลลอฮ์” และท่านอิหม่ามซาฟิอี (รต.) กล่าวว่า “ผู้ใดใครก็ตามที่ประสงค์จะมีชีวิตอยู่ในโลกดุนยานี้เขาก็ต้องศึกษา และถ้าผู้ใดประสงค์จะมีชีวิตอยู่ในโลกหน้าเขาก็ต้องศึกษา และถ้าผู้ใดประสงค์ทั้งสองอย่างพอ ๆ กันทั้งโลกนี้และโลกหน้าเขาก็ต้องศึกษา” ซึ่งคำกล่าวข้างต้นได้มองเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของโลกและเป็นการส่งเสริมให้ทุกคนศึกษาหาความรู้ทั้งสองด้านควบคู่กันไป เพื่อความสงบสุขของชีวิตในการประกอบสัมมาอาชีพ

ศาสดามูฮัมมัด กล่าวไว้ว่า “การศึกษาหาความรู้เป็นภาระหน้าที่ของมุสลิมไม่ว่าชายหรือหญิง” จากคำสอนนี้ชี้ให้เห็นว่าหน้าที่ของมุสลิมทุกคน คือ การศึกษาหาความรู้

กิจกรรมพัฒนาการอ่านอัลกุรอาน โดยริเริ่มการฝึกอบรมเด็กและเยาวชนในชุมชนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อัลกุรอานระยะเริ่มแรกจำนวน ๖๐ คน ต่อมาได้ขยายเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็น

จำนวน ๒๔๐ คน ดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่มีสยิด เพราะชุมชนเริ่มมองเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนอัลกุรอานขึ้น ซึ่งก่อนที่จะดำเนินการนั้น เครือข่ายร่วมกับชุมชนไปศึกษา ดูงานในพื้นที่ที่มีการจัดการเรียนการสอนที่มีระบบ คือ “ระบบอิกรอก” (จงอ่านเถิด) กลุ่มเป้าหมายเป็นเยาวชนอายุ ๔-๑๓ ปี เรียนในวันเสาร์-วันพุธ เวลา ๑๗.๓๐- ๒๑.๐๐ น. ชุมชนแห่งนี้เริ่มมีการพัฒนาการเรียนการสอนอัลกุรอาน โดยใช้ระบบที่ให้เด็ก เกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว ในเบื้องต้นจะพัฒนาครูผู้สอน โดยใช้กระบวนการฝึกอบรมหลักการเรียนการสอนที่เป็นรูปแบบใหม่ๆ เช่น อิกรอก (การอ่าน) ตัตรีบูลกีรออะฮฺ (ฝึกการอ่าน) การศึกษา ดูงานในพื้นที่ชุมชนอื่นๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้สอน การพัฒนาวิธีการสอนโดยการจัดทำสื่อการเรียนการสอนให้เข้าใจแก่ผู้เรียน กระบวนการดังกล่าว ทำให้ชุมชนมีความสนใจในวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เป็นรูปแบบใหม่ ทำให้มีการส่งบุตรหลานมาเรียนเป็นจำนวนมากจนถึงปัจจุบัน

แนวทางหรือรูปแบบการเรียนการสอนอัล-กุรอานในชุมชน โดยยึดหลักการสอนที่สมบูรณ์แบบ โดยเฉพาะตามหลักอักขระของการอ่านอัล-กุรอาน อาทิเช่น มัดร็อก (ฐานที่เกิดเสียงของอักขระภาษาอาหรับทั้ง ๒๘ ตัว) ซีฟาด (คุณลักษณะของอักขระภาษาอาหรับทั้ง ๒๘ ตัว) ฮารอกาต (สระทั้งหมดมี ๑๑ สระ)

อะฮฺกาม (หรือกฎเกณฑ์ต่างๆ) ซึ่งมีเป็นจำนวนมาก เช่น กฎเกณฑ์ที่ชื่อว่าอิซฮาร คือ การอ่านออกเสียงให้ชัดที่อักขระนูนตายเมื่อพบกับอักขระทั้ง ๖ ตัวไม่หน่วงเสียง อิกลาบ (การอ่านเปลี่ยนอักขระนูนตายให้เป็นอักขระมีมพร้อมกับหน่วงเสียงมีอยู่ ๑ ตัว)

อิศฟาห์ (การอ่านให้กลมกลืนกันในระหว่างอิศฮารกับอิฆอม พร้อมกับหน่วงเสียง ๑๕ ตัว) กฎเกณฑ์ในการฝึกการอ่านอัลกุรอาน นั้น มีเป็นจำนวนมากซึ่งจะไม่กล่าวให้หมด ณ ที่นี้ เพียงแต่ ยกตัวอย่างที่ชุมชนดำเนินการเท่านั้น

วิชาตัจวีด (วิชาว่าด้วยหลักอักขระการอ่านอัลกุรอาน) เป็น วิชาแขนงหนึ่งที่มีทั้งศิลปะและศาสตร์อยู่ในตัวมันเอง โดยไม่ต้อง อาศัยอะไรมาประกอบ ซึ่งเป็นวิชาที่ไม่ยาก และไม่ยาวจนเกินไป แต่ต้องอาศัยประสบการณ์ความเคยชิน ความชำนาญ และความทรงจำของผู้อ่าน แต่ถ้าผู้ใดอ่านอัลกุรอานไม่ยึดหลักวิชา ตัจวีด จะได้รับการสาปแช่ง (ละหฺนัต) เพราะอัลลอฮ์ได้กล่าวว่า ในวรรค ๔ บทอัลซุหมัล (อายะห์ที่ ๔ ซูเราะห์อัลซุหมัล) “ผู้เจ้า จงอ่าน ให้สวยงาม ให้ถูกต้อง (คือการอ่านให้ถูกต้องในการออก เสียง สำเนียง ฐานที่เกิดเสียงต่าง ๆ สระต่าง ๆ และตลอดจน กฎเกณฑ์ต่างๆ)” และท่านศาสดามุฮัมมัดยังได้กล่าวว่า “ส่วน ผู้ที่อ่านอัลกุรอาน อัล-กุรอานจะละหฺนัตเขา (คือสาปแช่งให้ห่าง ไกลจากเราะห์มัดหรือความผาสุก สันติสุข) ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ เนื่องจากเขาอ่านอัลกุรอานไม่ถูกต้องหรืออ่านแล้วไม่ปฏิบัติตาม บทบัญญัติที่อัลกุรอานได้บ่งบอกไว้”

ดังนั้น ในการอ่านอัลกุรอาน จะอ่านตามใจชอบ หรือการ อ่านด้วยตัวเองไม่ได้ จำเป็นต้องมีครูอาจารย์ที่มีประสบการณ์ มีความชำนาญ เชี่ยวชาญในการอ่านมาสอนหรือผู้ที่มีความรู้ใน หลักวิชาตัจวีดมาทำการสอน มาแนะนำ และให้การฝึกฝน หรือ ฝึกฝนจากการบันทึกเทปหรือซีดีของผู้นักอ่านชายหญิงที่เรียกว่า “กอรีหรือกอรีอะห์” ในการอ่านอัลกุรอาน ศาสดามุฮัมมัดยังได้

กล่าวอีกว่า “การอ่านอัลกุรอาน โดยไม่มีอุสตาซ (ครูผู้สอนที่มี
ประสบการณ์ เชี่ยวชาญ ชำนาญการในการอ่านอัลกุรอานโดย
เฉพาะ) มาทำการสอนและควบคุมนั้น การอ่านอัลกุรอานอาจจะ
ไม่ให้คุณประโยชน์ หรือคุณค่าอะไรเลยในความเป็นอยู่ของผู้นั้น
และเมื่อเขาผู้นั้นถึงแก่กรรมลงไปแล้วก็อาจจะได้รับโทษทรมาน
ไม่น้อยเลยทีเดียว” ผู้อ่านอัลกุรอานไม่ถูกต้อง ไม่ชัดถ้อยชัดคำ
ต้องได้รับบาปกรรมเพราะถือว่าเขาประมาทเลินเล่อ(ละทิ้งการอ่าน
ตามหลักการตัจวีด) ก็เท่ากับโกหกมดเท็จต่อคำสั่งสอนโองการ
ของอัลลอฮ์และศาสนามุฮัมมัด ซึ่งกลุ่มชนพวกนี้เมื่อคืนชีพขึ้นมา
ในวันกิยามัต (วันสิ้นโลก) ดวงหน้าของพวกเขาจะมีสีดำเกรียม...
ดังอิหม่าม มุฮัมมัด อัลยุซรี ได้พิตวา (วินิจฉัย) ให้คำปรึกษา
แนะแนวทางไว้ว่า “ถ้าบุคคลใดได้จ้างชายคนหนึ่งให้อ่าน
อัล-กุรอาน แล้วชายคนนั้นก็อ่านอัลกุรอานจนจบหนึ่งจบ แต่
ปรากฏว่าในการอ่านนั้นไม่ถูกต้องตามหลักการของวิชาตัจวีด
ผู้นั้นก็ไม่สมควรที่จะได้รับค่าจ้างในการรับจ้างอ่านนั้น”

บรรยากาศชุมชนแห่งความสงบ... บนหน้าแผ่นดิน

อัลกุรอาน ถือว่าเป็นคัมภีร์ของชาวมุสลิมทุกคนทั่วโลก ที่
อัลลอฮ์ประทานกับมนุษยชาติถือเป็นหลักคำสอนในการดำรงชีวิต
ซึ่งมุสลิมนั้นมีการตาะวาห์ คือ การละหมาด ๕ เวลา จะต้องอ่าน
อัล-กุรอานไปชั่วชีวิต ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่มวลมุสลิมทุกเพศ
ทุกวัยจะต้องได้รับการฝึกฝนในการอ่านอัลกุรอาน ให้ทั่วถึง
ทุกชุมชนบนหน้าแผ่นดินนี้

บรรยากาศเกิดการเปลี่ยนแปลง ในกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนแห่งนี้ หลังจากที่ได้ “โครงการพัฒนาชุมชนเป็นสุขที่ภาคใต้” เข้ามามีส่วนร่วม คือ ในช่วงเวลา ๑๖.๐๐ น. เป็นต้นไปมีเด็ก ๆ จำนวนมากที่ทยอยเดินทางมายังศูนย์การเรียนการสอนของชุมชนที่บริเวณมัสยิด ทั้งที่เดินเป็นกลุ่ม ๆ หรือคนเดียว และที่ผู้ปกครองมาส่ง อาจจะเปรียบเสมือนกับนกกระยางขาวที่กำลังบินกลับรังในยามเย็น สีขาวของตัวนกกระทบกับแสงอาทิตย์สีนวล บ่งบอกถึงความสงบ เรียบร้อย ความสมานฉันท์ ซึ่งเด็กผู้หญิงแต่งชุดสีดำ ขาว เหลือง หลากหลายสี กลุ่มผมสีดำ ขาว แดง ส่วนเด็กผู้ชายใส่เสื้อคลุมสีขาว ใส่หมวกสีขาว ทยอยเดินทางมีการหยอกล้อ มีเสียงหัวเราะใส ๆ ตามประสาเด็ก สักพักหนึ่งเด็ก ๆ เหล่านั้นได้หายเข้าไปในบริเวณมัสยิด เริ่มมีเสียงการเรียนการสอน อัล-กุรอาน ในระดับต่างๆ ขึ้น ปะปนกับเสียงใหญ่ ๆ ซึ่งผู้สอนดำเนินการลักษณะเช่นนี้ตลอดที่มีการเรียนการสอน

ช่วงเวลา ๑๘.๐๐ นาฬิกาเศษๆ ของทุกๆ วัน
ผู้ปกครอง ก็ได้ทยอยเดินทางเพื่อมาประกอบศาสนกิจละหมาดมักริบที่มัสยิดเช่นเดียวกันและพร้อมๆ ที่จะมารับบุตรหลานกลับบ้าน ซึ่งในขณะที่รอคอยการละหมาदनั้น ได้นั่งพูดคุยบนแคร่หน้าบ้านประมาณ ๕-๑๐ คน ได้มีการพูดคุยถึงเรื่องการศึกษา อัล-กุรอานของ บุตรหลาน และได้พูดคุยถึงตนเองบ้างว่า “ถ้าได้มีโอกาสก็อยากเรียนเหมือนกัน แต่ก็นั่นแหละ....” ก็ได้เหลือบเห็นหนังสือที่เสียบบนเพดานแคร่ก็ได้หยิบมาดูพร้อมด้วยเสียงหัวเราะอืๆๆ เหมือนกับ “หนูมองแทบเหล็ก” หมายถึง แทะก็ไม่ได้..ได้แต่มอง เราก็ได้แต่มอง อ่านไม่เป็นทำให้เกิดอยากที่จะเรียนรู้

จึงได้ก่อเกิดการฝึกการอ่านอัลกุรอานสำหรับผู้ใหญ่ หรือผู้สูงอายุ ในชุมชนขึ้น ซึ่งลักษณะการเรียนการสอนของผู้ใหญ่แตกต่างไปจากเด็ก ตรงที่เป็นการฝึกอ่านให้ถูกต้องตามอักขระสูง-ต่ำของการอ่านเท่านั้น อ่านทวนไปทวนมาให้ถูกต้องเพื่อใช้ประโยชน์ในการประกอบศาสนกิจการละหมาด ๕ เวลา บรรยากาศก็สนุกสนานตามประสาผู้ใหญ่

กิจกรรมการเรียนการสอนที่ตาบในชุมชน (ตำราเรียน) โดยดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มัสยิดในชุมชนมีผู้อาวุโส ในชุมชนเข้าร่วมเป็นประจำทุกคืนประมาณ ๕๐ - ๖๐ คน กระบวนการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคกำหนดเป็นประเด็นที่ทันต่อเหตุการณ์ ที่เกี่ยวกับในชุมชน เช่น เรื่องยาเสพติด เรื่องชะกาด เรื่องการพัฒนาชุมชน ที่มีความสัมพันธ์ของศาสนา ซึ่งครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในสาขาวิชาต่างๆ ที่ได้เชิญมาจากบุคคลภายนอกชุมชน สำหรับรายวิชานั้นเป็นวิชาศาสนาขั้นพื้นฐาน อาทิ วิชาที่เกี่ยวกับการครองตนเองวิชาจริยธรรม เพราะในสภาวะสังคมปัจจุบันจะต้องเน้นเรื่องศาสนาเป็นหลัก หลักกฎหมายศาสนาอิสลาม หลักการศรัทธา เป็นต้น ซึ่งได้ชุมชนแห่งนี้ชุมชนแห่งการเรียนรู้

กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมประจำเดือน เป็นกิจกรรมบรรยายธรรมในวันสำคัญทางศาสนาอิสลาม เช่น วันขึ้นปีใหม่ในอิสลาม วันอิสเราะจเมะเราะจ วันเมาลิด วันอาชูรอ การส่งเสริมการบริจาคเพื่อสร้างกองทุนการศึกษาสำหรับเด็กๆ

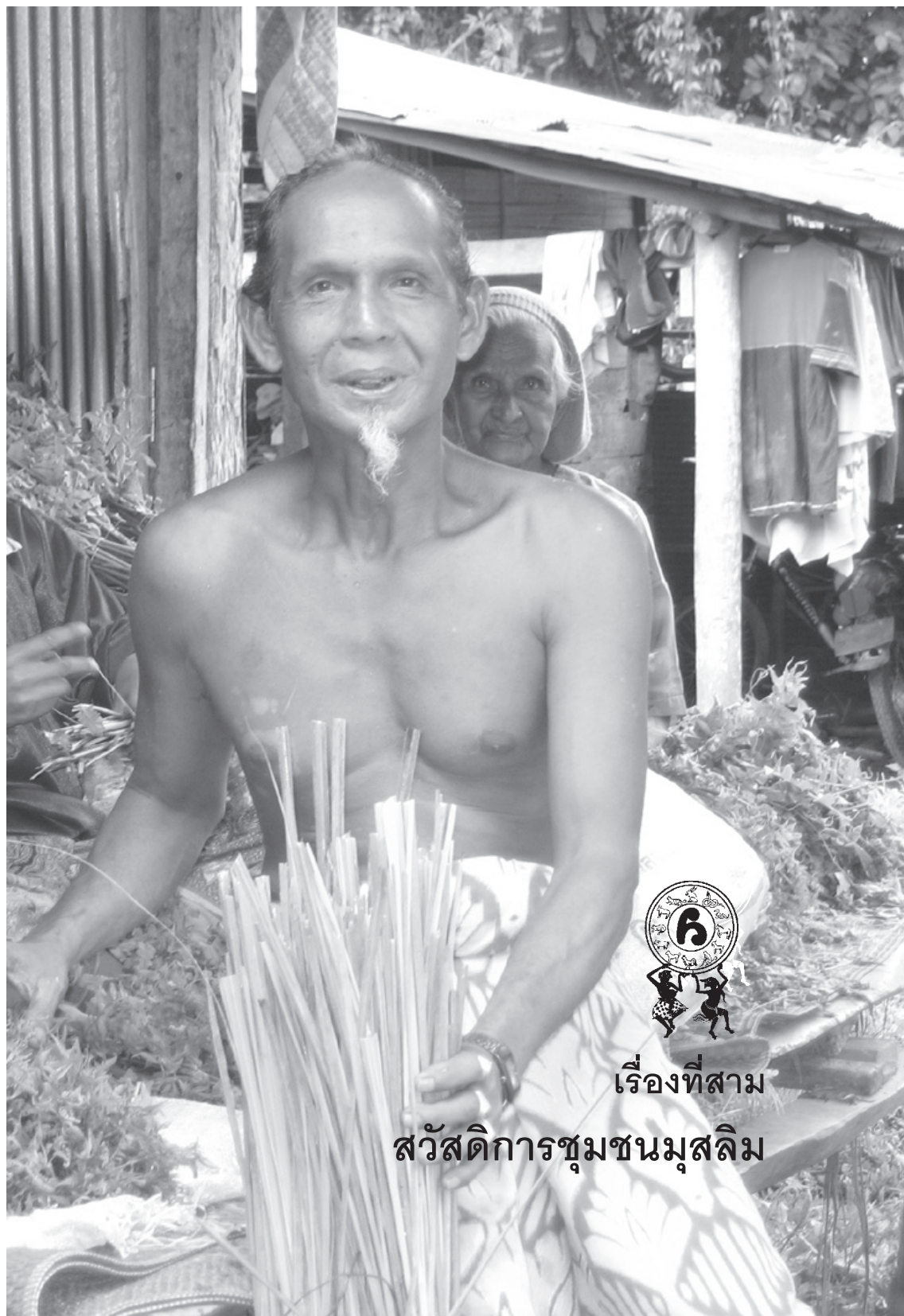
กิจกรรมหนุนเสริมเพื่อให้เกิดความร่วมมือ เช่น การปลูกพืชปลอดสารพิษ การปลูกผักสวนครัว การทำปุ๋ยชีวภาพ การฝึกอบรมภาคฤดูร้อนทางไกลยาเสพติด การฝึกอบรมกฎหมายประชาชนควรรู้ กฎจราจร

ข้อควรพิจารณา และข้อเสนอแนะ

ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและแนวความคิดจากแบบเดิมๆ เกิดกระบวนการคิดที่มีเหตุผลมีหลักการเพราะเกิดการมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชนจำนวนมากขึ้นโดยเริ่มมองเห็นความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต เกิดหน้าที่รับผิดชอบในสังคมในชุมชนขึ้นนำไปสู่การอยู่ร่วมกันในสังคม สามีคือปรองดอง ภูมิใจ มีความร่วมมือให้กับชุมชน เยาวชนห่างไกลยาเสพติด เช่น การร่วมกลุ่มจัดตั้งการเปิดร้านสหกรณ์ เยาวชนในชุมชนสามารถอ่านอัล-กุรอ่านเพิ่มจำนวนมากขึ้น และการอ่านมีความคล่องตัวและรวดเร็ว ได้มองเห็นคุณค่าในการอ่าน (ขาดผู้นำที่อุทิศเวลาเสียสละ เพราะเกิดการแข่งขันในระบบ เช่น ระบบการเมืองสูง) เกิดกิจกรรมการอ่านอัลกุรอ่าน (บทยาซีน) บริเวณในชุมชนโดยรอบและสับเปลี่ยนการอ่านอัลกุรอ่านไปทั่วครัวเรือน อย่างไรก็ตามก็ยังมีปัญหาอยู่ เช่น มีการแบ่งพรรคพวกเพราะการแข่งขันในรูปแบบของการเมือง ในระดับชุมชนไม่ควรที่จะให้เกิดกระบวนการเลือกตั้งโดยเฉพาะผู้นำศาสนา

เรื่องที่สาม

สวัสดิการชุมชนมุสลิม

ชุมชนพึ่งตนเอง

บนหนทางสวัสดิการวิถีมุสลิม :

ชุมชนสระปือรัง

ชุมชนบ้านสระปือรัง ตั้งอยู่หมู่ที่ ๓ ตำบลโละจุด อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส ห่างจากเขตแดนไทย-มาเลเซีย ๒ กิโลเมตร เป็นชุมชน ๑ ใน ๕ ที่อยู่ในเขตการปกครองส่วนท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบูเกะตา มีประชากร จำนวน ๒๗๓ คน นับถือศาสนาอิสลาม ๑๐๐% สำเนียงภาษาพูดออกไปทางมาเลย์สุภาพอ่อนโยน

ในการเดินทางเข้าสู่ชุมชนนั้น เริ่มต้นการเดินทางจากตัวอำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส แล้วมุ่งหน้าสู่เขตแดนไทย - มาเลเซียราว ๑๓ กิโลเมตร พอถึงกลางตลาดเทศบาลตำบลบูเกะตา ตำบลโละจุด จากนั้นก็เลี้ยวขวาเข้าไปอีก ๑.๕ กิโลเมตร ตามเส้นทางไปน้ำตกสิรินธรของป่าบาลาฮาลาหรือที่ชาวบ้านแถบนี้เรียกว่า “ลาตอ” โดยตลอดสองข้างทางซ้ายขวานั้น จะมีบ้านเรือนราษฎรออาศัยอยู่ และเต็มไปด้วยพืชพันธุ์ไม้นานาชนิดโดยเฉพาะประเภทไม้ผล ซึ่งพอถึงหัวสะพานแรกจะมีป้ายบอก “ยินดีต้อนรับบ้านสระปือรัง จก. ๓๕” นั่นละ “ชุมชนบ้านสระปือรัง”

สะปือรัง : ชุมชนชายแดนไทย-มาเลย์

ที่บ้านสะปือรัง...ชุมชนเครือญาติ

“ชุมชนบ้านสะปือรัง” เกิดขึ้นเมื่อประมาณ ๑๕๐ - ๒๐๐ ปีที่ผ่านมา โดยในยุคแรกมีพี่น้อง ๔ คน เข้ามาบุกเบิกที่ทำกิน และอยู่อาศัย แต่ก็ไม่ทราบแน่ชัดว่าอพยพมาจากไหน มีนามว่า โต๊ะดาแฮ, โต๊ะซีแล, โต๊ะเจ๊ะโห๊ะ และโต๊ะโต (เป็นพี่น้องตามลำดับ) โต๊ะดาแฮ มีบุตร ๒ คน คือ นางมือแยกกับนายสะแลแม ซึ่งก็ได้ขยายวงศ์ชาคนาญาติในบริเวณชุมชนแห่งนี้ และในจำนวนบุตรของโต๊ะดาแฮคนที่ ๒ ซึ่งมีศักดิ์เป็นหลานคือ นางมะเยาะ สะแลแม อายุ ๘๐ ปี(๒๕๔๙) ได้ให้ข้อมูลด้านประวัติชุมชนบางส่วน

โต๊ะซีแล มีบุตร ๑ คน ซึ่งก็ได้ขยายวงศ์ชาคนาญาติพื้นที่ใกล้เคียงคือ บ้านตาเปาะ ซึ่งอยู่ถัดไปอีกชุมชนหนึ่ง โดยหลานของโต๊ะซีแลชื่อ นางเจ๊ะมีเนาะหรือนางมะดอปีเดาะ ผู้ให้ข้อมูลชุมชน ปัจจุบันมีอายุ ๘๗ ปี (๒๕๔๙) เป็นผู้อาวุโสคนสุดท้ายในชุมชนแห่งนี้ และนายสตอปา (เปาะสูงสตอปา) ซึ่งเป็นน้องชายต่างบิดาได้ให้ข้อมูลบางส่วนในประวัติต่างๆ ไปของการพัฒนาจนถึงปัจจุบัน โต๊ะเจ๊ะโห๊ะ มีบุตร ๕ คน ก็ขยายญาติพี่น้องไปอีกชุมชนหนึ่ง และสุดท้ายคือ โต๊ะโต ถือว่าเป็นบุตรสุดท้ายของตระกูลนี้ โต๊ะโต มีบุตร ๕ คน ในจำนวนนี้มีชื่อนางดีเมาะ ซึ่งเป็นมารดาของอดีตกำนันบ้านบูเกตา (นายเจ๊ะปอ ลอดิง) และเป็นบิดาของกำนันสุรเชษฐ์ ลอดิง ที่ถูกลอบสังหารเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๓

นางมะดอปีเดาะ เล่าให้ฟังว่า “...ตนได้ตั้งข้อสังเกตว่า ชุมชนแห่งนี้มีอายุประมาณ ๑๕๐ - ๒๐๐ ปีนั้น ตนเองว่าเกิดมา อายุ ๗ ปี จำความได้ ได้เห็นต้นมะพร้าวสูงมากแล้วคือ สูงประมาณ ๑๐ วา (๒๐ เมตร) ซึ่งก็ต้องใช้ระยะเวลาไม่น้อยกว่า ๓๐ ปี กว่า จะเจริญเติบโต ซึ่งในขณะนั้นมีบ้านพักอาศัยของชุมชนอยู่ ๔ หลังคาเรือน มีผู้อาศัยอยู่จำนวนมากเป็นลักษณะครอบครัวใหญ่ มีลูก มีลูกสะใภ้ มีลูกเขย มีหลาน มีเหลน อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน หรืออาจจะเรียกได้ว่า กล้วยหนึ่งหลาย ประกอบด้วยหลายหัว...”

นางมะดอปีเดาะ เล่าให้ฟังต่อว่า “สาเหตุที่ชุมชนแห่งนี้ชื่อ ‘สะบือรัง’ อันเนื่องมาจากชุมชนแห่งนี้อยู่ลึกเข้าไปกลางป่าลึก และมีแม่น้ำสายหนึ่งที่ไหลจากเทือกเขาบูโดซึ่งคดเคี้ยวไปมา ทำให้ในการเดินทางออกไปไหนมาไหนต้องใช้ระยะเวลานานและมีความลำบาก ต้องข้ามแม่น้ำไปมาหลายครั้ง ทำให้คำว่า ‘ไปสะบือรัง’ ซึ่งแปลว่า ‘ไปฝั่งโน้น’ ติดปากชาวบ้าน จนเรียกชื่อบ้านสะบือรังจนถึงปัจจุบัน...

...โดยสภาพวิถีชีวิตก็มีชีวิตอยู่เพื่อให้มีชีวิตอยู่ไปวันๆ กล่าวคือ มีอาหารการกิน มีการหาของป่า ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอด กรรมวิธีในการหา คือ การหาของป่าจำพวกผลไม้บางชนิด โดยตั้งข้อสังเกตว่าถ้าหากว่าลิงกินได้ คนก็กินได้...”

โดยในปัจจุบันรายละเอียดที่บ่งบอกถึงอดีตได้หายสาบสูญกับการเวลา คนรุ่นใหม่ไม่สามารถรับรู้ได้เลยว่าเป็นชุมชนดั้งเดิม

บริบทพื้นที่โดยทั่วไป

ชุมชนบ้านสะปือรัง ตั้งอยู่ในที่ราบลุ่มตามแนวเทือกเขา ดินจึงมีคุณภาพมีความอุดมสมบูรณ์ และมีลักษณะเป็นดินเหนียวปนทรายที่เหมาะสมแก่การปลูกพืชทุกชนิด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์ครอบครองถูกต้องตามกฎหมาย แต่มีบางส่วนเป็นที่ดินจากการบุกรุกเพื่อทำหาหิน อาทิ บริเวณเชิงเขา บาลาฮาลาซึ่งได้กลายมาเป็นพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจในเวลาต่อมา

ชุมชนสะปือรังมีลำน้ำขนาดเล็ก ๑ สาย ไหลจากเทือกเขาบาลาฮาลาผ่านชุมชนลงสู่แม่น้ำสุโหง-โกลกยาวประมาณ ๗ กิโลเมตร เป็นแหล่งอาศัยของพันธุ์ปลาน้ำจืด มีพันธุ์ไม้นานาชนิด และเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์ป่า เพราะอยู่ในเขตอุทยานรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดยเฉพาะสัตว์เลื้อยคลาน สัตว์ปีก และสัตว์อื่นๆ

สะปือรังมีถนนสายหลักสำคัญ ๒ สายคือ ถนนสายที่ ๑ จากตลาดบ้านนูกะตา (ถนนสุขาภิบาล ๑๑) ผ่านบ้านชุมชนสู่แก่งก่อนเข้าชุมชนบ้านสะปือรัง และเลยไปบ้านกำปงนูกะ ซึ่งปัจจุบันเป็นถนนลาดยางกว้าง ๘ เมตร ทางยาวประมาณ ๕ กิโลเมตร ถนนสายนี้บุกเบิกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๒ เป็นถนนทางประวัติศาสตร์ใช้ยุทธศาสตร์ในการปราบปรามโจรจีนคอมมิวนิสต์มลายา (จคม.) และถนนสายที่ ๒ เชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้านเจ๊ะแดง-สะปือรัง-เจ๊ะยอ เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก สร้างโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ก็มีโทรศัพท์สาธารณะ (ใช้การไม่ได้หลายปีแล้ว) น้ำประปาภูเขาโครงการพระราชดำริ และสุเหร่า

ตามแนวริมถนนสายหลักจะมีบ้านเรือนตั้งอยู่ทั้งสองข้าง มีการผสมผสานแบบบ้านสมัยเก่าและสมัยใหม่ ลักษณะครอบครัวมีทั้งแบบครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวใหญ่หรือระบบเครือญาติ แต่ถ้ามีอะไรก็จะช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นสังคมเกษตรกรรมและสังคมศาสนา โดยใช้ศาสนาเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของคนผู้คนในสังคม

ชาวบ้านในชุมชนแห่งนี้ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาจากโรงเรียนในชุมชนเองเช่นโรงเรียนบ้านบุเกตา โรงเรียนบ้านเจียยอ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เช่นโรงเรียนรอมานีเย โดยโรงเรียนนั้นห่างจากชุมชน ๑๕ กิโลเมตร

นายสตอปา ยะแนสะแม โต๊ะอิหม่ามประจำมัสยิดดารุลอุม്മิตียะห์ กล่าวว่า “ที่นิยมศึกษาระดับมัธยมศึกษาเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามโดยให้เหตุผลว่า เพราะมีวิชาศาสนาที่เข้มข้นและเรียนรู้ถึงการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ และที่จะหวังพึ่งในอนาคตได้”

ซึ่งในปัจจุบันนี้ประชาชนได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาเพิ่มมากขึ้น โดยมีการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในระดับสูงขึ้น เช่นระดับอุดมศึกษาที่ศึกษาอยู่ ๘ คน และที่จบแล้ว ๕ คน เป็นต้น จากที่เยาวชนไม่ได้รับการศึกษาหรือได้รับการศึกษาค่อนข้างน้อยนั้น อันเนื่องมาจากการขาดปัจจัยค่าครองชีพหรือรายได้ต่ำกว่ารายจ่าย ประชาชนโดยทั่วไปศึกษาทางศาสนาเป็นปกติ โดยลักษณะเรียนรู้คู่ปฏิบัติศาสนากิจ โดยเดินทางไปศึกษานอกสถานที่ในลักษณะการบรรยายธรรมภาคปกติ

ส่วนทุนทางสังคมที่เป็นสัญลักษณ์ทางสังคมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ทั้งที่เป็นเรื่องกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม จารีต ประเพณีท้องถิ่น เช่น งานเปิดปากบุตร (ต๋ฮีนิก/ซอลาวัต) พิธีงานศพ (ละหมาดศพยานาซะห์) การพิธีแต่งงาน (ป็องาเต็งบาอู) งานอาชูรอ (งานกวนอาชูรอ ในวันที่ ๑๐ มุฮารามเดือนแรกฮิจเราะห์ คักราซในอิสลาม) งานกิจกรรมเพื่อสมทบทุนสาธารณะประโยชน์ต่างๆ งานสมทบทุนโรงเรียนตาดีกา งานสมทบทุนมัสยิด ซึ่งกิจกรรมทั้งหลายทั้งปวงใช้มัสยิดเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน กิจกรรมต่างๆ มักจะคล้ายๆ กับวัฒนธรรมมาเลเซีย โดยเฉพาะเงินอั่งเปาแจกจ่ายสำหรับเด็กๆ ในวันตรุษอีดิลฟิตรีหรือวันรายอปอซอ

ช่องทางเพื่อความอยู่รอด

ในอดีตโดยรอบๆ หมู่บ้านจะมีลักษณะเป็นที่ลุ่มจึงทำนา หว่านเป็นหลัก ส่วนในปัจจุบันอาชีพหลักเป็นการทำสวนยางพาราและสวนผลไม้ นอกจากนี้ก็ประกอบอาชีพค้าขาย (ร้านขายของเบ็ดเตล็ด) เลี้ยงสัตว์ และรับจ้างทั่วไปซึ่งเป็นรายได้ที่ช่วยจุนเจือครอบครัว

เนื่องด้วยลักษณะภูมิประเทศที่อยู่บริเวณเส้นศูนย์สูตรของโลกจึงมีฝนตกชุกตลอดปี ทำให้กระทบต่อการทำสวนยางพาราซึ่งเป็นอาชีพหลักในชุมชน โดยในช่วงเดือนตุลาคม-มกราคมเป็นฤดูฝน ฝนตกในปริมาณมากและยาวนาน ในระยะเวลา ๑๒ เดือนสามารถกรีดยางติดต่อกันและต่อเนื่องได้ประมาณ ๒ เดือน

ก็นับว่าสูงมากแล้ว อีกทั้งในช่วงเดือนมีนาคมถึงต้นมิถุนายนของทุกปี เป็นช่วงที่ย่างผลัดใบ

ถ้าหากชาวบ้านกรีดยางในช่วงย่างผลัดใบ จะได้ปริมาณน้ำยางน้อยก็ไม่คุ้มกับค่าดำเนินการ แต่ถ้ากรีดยางในช่วงฤดูฝน จะทำให้น้ำยางไหลเยอะไม่ไหลลงภาชนะที่รองรับ และจะทำให้ผลยางจากการกรีดติดเชื้อราได้ง่าย ก็จะทำให้ต้นยางเป็นโรคได้ ส่วนผลไม้ก็จะเป็นไปตามฤดูกาล

ชาวบ้านในพื้นที่จึงต้องหันมาประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป เช่น การรับจ้างสร้างบ้าน และเดินทางไปประกอบอาชีพในประเทศมาเลเซียในลักษณะต่างๆ กันแล้วแต่ผู้จ้างกำหนด โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่พลาดโอกาสทางการศึกษาที่มีเป็นจำนวนมากในชุมชน ก็จะประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตัวเองใน ๓ ลักษณะ คือ

๑) อาชีพรับจ้างทั่วไป อาทิ แยกหำมสินค้าประเภทต่างๆ ข้ามไปฝั่งประเทศมาเลเซียที่ต้องใช้กำลังคนเป็นจำนวนมาก โดยรับจ้างพ่อค้าเป็นรายๆ ไป โดยเฉพาะสินค้าประเภทข้าวสาร โดยใช้ช่วงเวลาที่ปลอดภัยจากเจ้าหน้าที่มาเลเซียที่ตรวจชายแดนฝั่งมาเลเซีย ซึ่งเป็นอาชีพหรือเป็นงานอดิเรกที่ต้องหาโอกาสและจังหวะทำเท่านั้น แต่ก็สร้างรายได้ดีมาก เรือรับจ้างข้ามแม่น้ำสุโขง-โกลก ในช่วงน้ำปรกติ ปริมาณน้ำในคลองสามารถเดินข้ามไปมาได้ ในอัตราคนๆ ละ ๕ บาท แต่ถ้ามีน้ำปริมาณมาก คิดในอัตราคนละ ๑๐-๑๕ บาท ผู้ที่เดินทางข้ามไป-มานั้นเป็นชาวมาเลเซียที่มาจับจ่ายซื้อของและคนไทยที่ข้ามไปประกอบอาชีพประจำวัน แยกหำมสินค้าที่ถูกกฎหมายคือ สินค้าจ่ายภาษีเงินได้ เช่น ผ่านนม ผักผลไม้ เครื่องมือและอุปกรณ์เด็กเล่น สัตว์น้ำบางชนิด เครื่อง

ใช้ในครัวเรือน อะไหล่รถจักรยานยนต์ เป็นต้น มีการปฏิบัติงาน เวลาเช้าตรู่ประมาณตีสี่ (๐๔.๐๐ น.) ของทุกวัน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่วิถีชีวิตที่รีบเร่ง แต่เป็นระบบระเบียบ โดยมีการจัดคิวเพื่อไม่ให้เกิดการเสียเปรียบซึ่งกันและกัน และมอเตอร์ไซด์รับจ้างทั่วไป ส่งผู้โดยสารในระยะใกล้ - ใกล้ตามความต้องการ

นายมาหามะ ลาเต๊ะ (อับดุลมาเล็ก) อายุ ๔๓ ปี ผู้ขับเรือ เล่าว่า “ตั้งแต่เหตุการณ์ไม่สงบต้นปี ๔๗(๒๕๔๗) ทำให้ลูกค้าหายจำนวน ๗๐ เปอร์เซ็นต์ เพราะเกิดความกลัวจากเหตุการณ์ที่ทำ ณ วันนี้ ทำเพื่อความอยู่รอดในการเลี้ยงครอบครัวกับการเรียนของลูก และเป็นอาชีพที่สุจริต”

และจากการสอบถามผู้ประกอบการเรือรับจ้าง รถจักรยานยนต์รับจ้าง จำนวน ๓๐ กว่าราย บอกเสียงเดียวกันว่า “...มีการเปลี่ยนแปลงอย่างน่าตกใจ เพราะจากสภาพความคึกคักในยามเช้าจรดเย็น ปัจจุบันกลายเป็นเงียบเหงา หลายคนมีการเปลี่ยนอาชีพ ด้วยเหตุผลความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อีกทั้งทางรัฐบาลจะมีการสร้างสะพานเชื่อมระหว่างประเทศไทย-มาเลเซียที่บ้านนุเกะตา...”

๒) ขยายแรงงานในประเทศมาเลเซียในลักษณะต่างๆ
โดยถูกต้องตามกฎหมายและผิดกฎหมาย อาทิ การรับจ้างในสวนต่างๆ (สวนยางพารา สวนปาล์ม) ซึ่งเป็นของรัฐบาลมาเลเซีย งานดังกล่าวเป็นงานที่เสี่ยงมาก เนื่องจากการทำงานเข้าไปในลักษณะลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย บางครั้งถูกโกงค่าแรงงาน บางครั้งก็ถูกจับกุมเข้าคุกเข้าตาราง แต่โดยส่วนใหญ่แล้วมีญาติพี่น้อง มิตรสหาย เป็นผู้จัดหางาน หรือเป็นผู้ดูแลในเรื่องของ

ความปลอดภัยจากการกวาดล้างแรงงานเถื่อนของรัฐบาล และอีกส่วนหนึ่งเป็นการรับจ้างก่อสร้างทั่วไป

ซึ่งในระยะหลังๆ ทางกรมมาเลเซียมีการกวาดล้างกับบุคคลต่างชาติมาก เช่น การตรวจค้นในร้านอาหาร (ร้านอาหารต้มยำเป็นที่นิยมของชาวมาเลเซีย มีการตั้งสมาคมต้มยำ) การตรวจใบอนุญาตการทำงาน ดังนั้นเยาวชนตามแนวชายแดน จึงคาดหวังการประกอบอาชีพในมาเลเซียลดลงเป็นจำนวนมาก

๓) **รับจ้างทำงานต่างถิ่น** (ภายในประเทศไทย) โดยเฉพาะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในลักษณะต่างๆ กัน ตามแต่ความรู้ความสามารถของตัวเอง เช่น เป็นพนักงานขายตามห้าง ร้านค้าต่างๆ เป็นต้น

เศรษฐกิจอิสลาม...

เศรษฐกิจแห่งการช่วยเหลือกัน

เมื่อชาวชุมชนสะปือรังเผชิญกับปัญหาในเรื่องค่าครองชีพที่สูงขึ้นไปเรื่อยๆ การเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง ราคาสินค้าผลิตผลทางการเกษตรตกต่ำอย่างไม่ควรจะเป็น การไปขายแรงงานต่างประเทศ การขาดจิตสำนึกของความงดงามในอดีตบุคคลในชุมชนต่างคนต่างอยู่ ไร้แรง ทำมาหากินเพื่อเลี้ยงครอบครัว ความเจริญด้านวัตถุที่รุดหน้าและรวดเร็ว ทำให้ด้านสังคมขาดการเอาใจใส่ดูแล

จากปัญหาความเดือดร้อนของพี่น้องในชุมชน ในด้าน รายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตประจำวัน เนื่องจาก เป็นเขตที่มีฝนตกเป็นระยะเวลายาวนาน ทำให้ต้องเว้นวรรคจาก การประกอบอาชีพหลักคือ การทำสวนยางพารา จึงทำให้ขาด รายได้หลัก ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปีและซ้ำซากนั้น กลุ่มแกนนำชุมชนซึ่งประกอบด้วย นายมาหามะ เจ๊ะอูมา, นายวารี สดอปา, นายอับดุลเลาะแม นิมะ, นายอิบรอเอง เจ๊ะอาแซ, นายมะไซอิเต็ง ยูโซ๊ะ, นายตุแวโซ๊ะ ทุแวโซ๊ะ และนาย อิบรอเฮง ลือแม ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลรุ่นใหม่ ได้ตระหนักถึงความ พ้อเพียงตามสภาพความเป็นจริง โดยเฉพาะการใช้แนวทาง ศาสนาในการแก้ปัญหา และดำเนินกิจกรรมบนพื้นฐานระบบ เศรษฐกิจอิสลาม ผนวกกับเศรษฐกิจแบบพอเพียงของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ ของบุคคลในชุมชนให้ดีขึ้น

กระบวนการทางศาสนาตามความหมาย “เศรษฐกิจศาสตร์ อิสลาม” เป็นศาสตร์ทางสังคมที่มุ่งศึกษาถึงปัญหาเศรษฐกิจของ คน โดยอาศัยคุณค่าของอิสลามเป็นบรรทัดฐาน และครอบคลุม ไปถึงปัจจัยอื่นๆ ที่มีส่วนต่อการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นด้านบริโภคนิยม ด้านการผลิต อันได้แก่ ความศรัทธา จริยธรรม ศีลธรรม และอื่นๆ เป็นต้น

ในเศรษฐกิจศาสตร์อิสลาม มนุษย์จะไม่อยู่ในฐานะที่จะใช้ สรรพทรัพยากรได้ตามอำเภอใจ เพราะอิสลามมีข้อจำกัดทาง ศีลธรรมอันเข้มงวด โดยมีบทบัญญัติแห่งอัลกุรอานและแบบอย่าง คำสอนของศาสดา เพื่อเป็นเกราะป้องกันการเอารัดเอาเปรียบ

ทางสังคมและที่สำคัญเพื่อให้สังคมมุสลิมได้ปฏิบัติตามแบบอย่าง
คำสอนของศาสนา ในเรื่องการช่วยเหลือสังคม การจัดสวัสดิการ
สังคม

ท่านศาสดาได้กล่าวต่อนหนึ่งว่า “...จงพิทักษ์รักษาทรัพย์สิน
สินของพวกท่านด้วยการจ่ายซะกาต และจงเยียวยาคนป่วยของ
พวกท่านด้วยการทำทาน และจงแสดงความถ่อมตนต่ออัลลอฮ์
และคนทั่วไป...”

นายมาหามะ เจ๊ะอูมา ประธานกลุ่มออมทรัพย์ฯ กล่าวว่า
“การที่ชุมชนขาดการพัฒนาขึ้น ด้วยสาเหตุมาจากชุมชนไม่รู้จะ
ไปพึ่งใคร และการเข้าใจไม่ลึกซึ้ง ที่สำคัญทำอย่างไรสิ่งที่เราคิด
ว่าดีนั้น มันดีตรงไหน อย่างไร ที่จะให้ชุมชนคิดตาม และร่วมกัน
คิดในแนวทางการพัฒนาซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี”

(ซ้ายมือ) นายตุแวโอะ หุแวโอะ เหมัญญิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
(ขวามือ) นายมาหามะ เจ๊ะอูมา ประธานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

ก่อกำเนิดองค์กรชุมชนด้านเศรษฐกิจและสวัสดิการ

กลุ่มแกนนำชุมชนได้มีการพบปะพูดคุยและประชุมปรึกษาหารือในวงกลุ่มย่อยๆ ในชุมชน โดยใช้สถานที่ร้านน้ำชา ระเบียบมัสยิด และสถานที่การจัดงานลักษณะต่างๆ ภายในชุมชนเป็นประจำ และเป็นระยะเวลานาน เพื่อที่จะหาแนวทางในการที่แก้ปัญหาในเรื่องความเดือดร้อน เกี่ยวกับค่าครองชีพที่ไม่เพียงพอในการยังชีพประจำวัน ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งทำให้เยาวชนได้รับการศึกษาน้อย และทำให้ด้อยการพัฒนา

จนกระทั่งในที่สุด หลังจากที่ถูกคุกคามมากขึ้น ชุมชนจึงเริ่มเข้าใจในเจตนา เริ่มเข้าใจเป้าหมายและจุดประสงค์ และเริ่มเข้าใจในเรื่องผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับในอนาคต ในระยะเริ่มแรกจึงได้ดำเนินการรวบรวมสมาชิกที่มีความรู้สีกว่รวมจำนวน ๓๒ คน ตั้งเป็น “กลุ่มสัจจะออมทรัพย์บ้านสะปือรัง” ในวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๔๒ เริ่มดำเนินการระดมเงินทุนคนละ ๑๐๐ บาท ได้จำนวน ๓,๒๐๐ บาท ซึ่งเป็นเงินทุนก้อนแรกสำหรับการดำเนินการในลักษณะเงินสัจจะออมทรัพย์ มีการระดมเงินทุนเป็นระยะๆ จนถึงปัจจุบัน ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ มีสมาชิกกลุ่มฯ ๔๔๖ คน

เมื่อดำเนินการได้ระยะหนึ่ง รัฐบาลก็มีนโยบายในการสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนดำเนินการอดออม ประหยัด ในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ จึงได้มีการประชุมสามัญประจำปีขึ้น โดยที่ประชุมมีมติให้มีการเขียนโครงการเพื่อขอทุนสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดนราธิวาส (อบจ.)

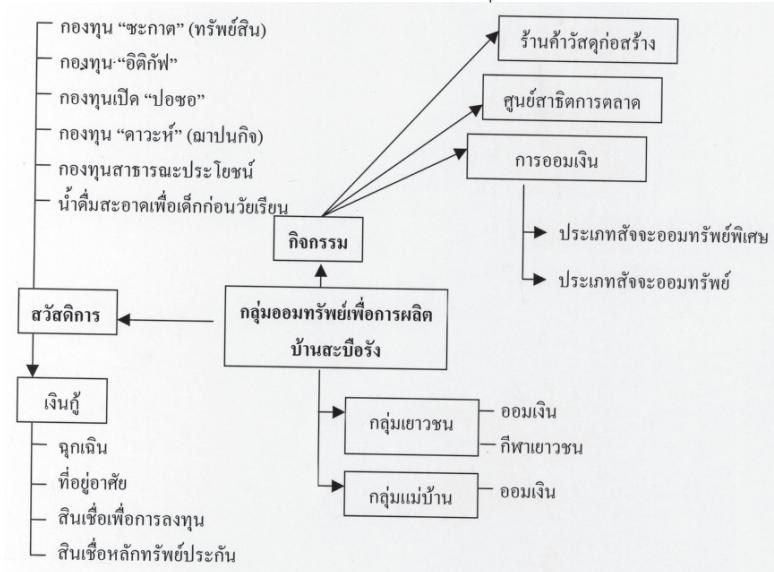
ชุมชนได้รับการสนับสนุนงบประมาณ ๔๙๐,๐๐๐ บาท ในการดำเนินการก่อสร้างอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กขนาด ๖ x ๑๑ เมตร ใช้สำหรับเป็นสำนักงานและเป็นร้านค้า ซึ่งได้รับการบริจาคที่ดินจากสมาชิกกลุ่มแกนนำคือ นายอับดุลเลาะแม นิมะ ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความเป็นระบบ มีความมั่นคง และเรียกความเชื่อมั่นจากสมาชิก ซึ่งกิจการก็ได้มีความเจริญก้าวหน้าเป็นระยะๆ เกิดกิจกรรมกลุ่มใหม่ๆ มากมาย

สารพัดกลุ่มกิจกรรม...ตามแนวทางอิสลาม

คัมภีร์อัลกุรอาน บัญญัติไว้ว่า “...จงกิน จงดื่ม แต่อย่าสุร่ยสุร่ายเพราะอัลลอฮ์นั้นไม่ทรงรักผู้สุร่ยสุร่าย และบรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย จงอย่าห้ามสิ่งที่ดีทั้งหลายที่อัลลอฮ์ไว้ทรงอนุมัติสำหรับสุเจ้า และจงอย่าละเมิดแต่จริงอัลลอฮ์ไม่ทรงรักผู้ละเมิด...”

ชุมชนบ้านสะปือรังได้ร่วมกันดำเนินจัดกิจกรรมด้านสวัสดิการชุมชน เพื่อสนองความต้องการพื้นฐานในการพัฒนาตามกรอบตามรูปแบบการพึ่งตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงแนวทาง “สายกลาง” คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ในการตัดสินใจ และกระทำตามกรอบของศาสนาหลักการแห่งสายกลาง

ผังแสดงภาพรวมการจัดสวัสดิการชุมชนสระปือรัง

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

แหล่งสร้างวินัยการออมของชุมชน

กลุ่มสัจจะออมทรัพย์บ้านสระปือรัง เป็นการรวมกลุ่มสมาชิกในชุมชนที่มีอุดมการณ์เดียวกัน เพื่อที่จะกำหนดแนวทางขจัดปัญหาด้านการครองชีพในระดับชุมชนขึ้นเกี่ยวกับการออมทรัพย์ และเป็นการสร้างวินัยทางการเงินให้กับชุมชน โดยการระดมเงินทุนจากสมาชิกในชุมชนกำหนดในอัตรา ๕๐- ๓๐๐ บาทต่อคนต่อเดือน ซึ่งสมาชิกจะต้องนำเงินมาฝากภายในวันที่ ๗ ของทุกเดือน โดยเงินดังกล่าวนำไปลงทุนในกิจการประเภทสวัสดิการสินเชื่อในลักษณะต่างๆ

พอถึงสิ้นปีคือ เดือนธันวาคมของทุกปี เงินทุนดังกล่าวจะแปรสภาพเป็นหุ้นของสมาชิก เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการ

พิจารณาในการแบ่งปันผลกำไรขาดทุนในการประกอบการของกลุ่ม โดยมีอัตราส่วนแบ่งผลกำไร ดังนี้ เงินปันผล ๓๐% เงินเฉลี่ยคืน ๔๐% กรรมการ ๑๐% สาธารณะ ๑๐% และสมทบกลุ่มฯ ๑๐% (คู่มือการจัดสรรในภาคผนวก)

กลุ่มสัจจะพิเศษ เป็นการเก็บรักษาเงินของสมาชิกกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ และสมาชิกศูนย์สาธิตเพื่อการตลาดและบุคคลทั่วไป ที่มีความประสงค์จะฝากเงินเพื่อเหตุผลใดก็ตาม ทางกลุ่มฯ จะรับฝากเงินในลักษณะรักษาทรัพย์ไม่จำกัดจำนวน ซึ่งกลุ่มไม่มีสิทธิในการที่จะนำเงินไปดำเนินการใดๆ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของเงิน และสามารถถอนได้ทุกเมื่อที่ต้องการ วัตถุประสงค์กิจกรรมนี้เพื่อให้เกิดจิตสำนึกความซื่อสัตย์ วาจาสัตย์ มีวินัย และฝึกการออมทรัพย์ให้กับสมาชิกทั่วไป

กลุ่มกองทุนผู้สูงอายุ เป็นการสะสมทรัพย์ในรูปแบบของเงินจากผู้สูงอายุในชุมชนในลักษณะรักษาทรัพย์และในภาวะฉุกเฉินเพื่อการเลี้ยงชีพ โดยทางกลุ่มฯ เป็นผู้ดูแลให้ ซึ่งเงินดังกล่าวไม่สามารถที่จะไปดำเนินการใดๆ ได้ นอกจากได้รับอนุญาตจากเจ้าของเงินเสียก่อน โดยส่วนใหญ่ทางกลุ่มนำเงินจำนวนดังกล่าวไปฝากไว้ในธนาคาร

นายวารี สตอปา

ผู้จัดการฝ่ายการตลาดกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

กระบวนทัศน์อิสลามเพื่อการพัฒนา

ศูนย์สาธิตเพื่อการตลาด สวัสดิการพื้นฐานที่พึงยามขาดสน

ร้านค้าชุมชน เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับร้านค้าเบ็ดเตล็ด ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิตในชุมชน ในลักษณะระบบสหกรณ์ร้านค้า ซึ่งมีคณะกรรมการดูแลเฉพาะ และมีพนักงานขายให้กับสมาชิกและบุคคลทั่วไปในราคาต่ำกว่าจากตลาดทั่วไป แต่ถ้าเกิดวิกฤตฝนตกยาวนาน ร้านจะต้องเตรียมสินค้าให้พอกับความต้องการ โดยเฉพาะเพื่อเตรียมการปล่อย ในลักษณะสินเชื่อ โดยมีระดมทุนจากสมาชิกศูนย์ฯ หลังจากจัด ผลกำไรขาดทุน (เหมือนกับกลุ่มสัจจะออมทรัพย์บ้านสระปือรัง) ใน รอบสิ้นปีคือ เดือนธันวาคมของทุกปี หลังจากนั้น ทางกลุ่มฯ จะ เปิดรับซื้อหุ้นภายใน ๓๐ วัน กำหนดคนละไม่เกิน ๑๐ หุ้น หุ้นละ ๑๐๐ บาท โดยสมาชิกต้องมาซื้อสินค้าในร้านค้าของศูนย์ฯ

กลุ่มสวัสดิการสินเชื่อ สวัสดิการงานด่วนที่พึงยามเร่งด่วน

สินเชื่อประเภทฉุกเฉิน เป็นสินเชื่อที่มุ่งเพื่อเป็น สวัสดิการในภาวะที่จำเป็นหรือในภาวะเร่งด่วนแล้วแต่กรณี โดย มีกฎเกณฑ์ข้อบังคับ สมาชิกมีสิทธิขอกู้เงินครั้งละไม่เกินจำนวน ๓,๐๐๐ บาท มีระยะส่งคืนภายใน ๖ เดือน (กู้ ๓,๐๐๐ บาท ส่ง คืนจำนวน ๓,๐๐๐ บาท) คณะกรรมการจะดูเหตุการณ์เป็น เกณฑ์ในการพิจารณา เช่น ฤดูฝน ภัยธรรมชาติ

สินเชื่อประเภทปัจจัยพื้นฐานเรื่องที่อยู่อาศัย เป็นสิน เชื้อที่ปล่อยให้กับสมาชิกในกรณีที่ต้องการสร้างที่อยู่อาศัย ในรูป

ของวัสดุและอุปกรณ์ก่อสร้าง โดยกลุ่มดำเนินการจัดซื้อวัสดุและอุปกรณ์ก่อสร้างที่สมาชิกต้องการในวงเงินไม่เกิน ๕๐,๐๐๐ บาท แล้วขายให้กับสมาชิกในราคาเพิ่มอีก ๒๐ เปอร์เซ็นต์ กำหนดส่งคืนเป็นรายเดือนภายในระยะเวลา ๑ ปี

สินเชื่อเพื่อการลงทุน เป็นสินเชื่อที่มุ่งให้กู้ในลักษณะกลุ่มองค์กรในชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มอาชีพ โดยเฉพาะใช้ในการฟื้นฟูอาชีพเดิมให้มีความเข้มแข็ง

สินเชื่อประเภทนำหลักทรัพย์ประกัน เป็นสินเชื่อที่เปิดโอกาสให้กับบุคคลในชุมชนที่มีความเดือดร้อนในภาวะฉุกเฉิน โดยนำหลักทรัพย์มาค้ำประกัน วงเงินกู้ไม่เกิน ๓๐๐,๐๐๐ บาท คณะกรรมการพิจารณาเป็นรายๆ ส่วนผลประโยชน์ที่ทางกลุ่มได้รับแล้วแต่สมาชิกจะส่งคืน ไม่ได้กำหนดกฎเกณฑ์ใดๆ มาเป็นเงื่อนไข ซึ่งว่าบุคคลจะจ่ายคืนนั้น ชุมนะห์ ชำระเงินจากเงินต้น กิจกรรมทุกขั้นตอนใช้ระบบสหกรณ์ ร่วมผนวกผสมผสานกับหลักศาสนาเกี่ยวกับการควบคุมพฤติกรรม โดยใช้คุณลักษณะของศาสนาพุทธมอญ (ชล.) คือ ศีลติก (วาจาสัตย์) อามานะห์ (ความซื่อสัตย์) ตัปลัสม (นำศาสนามาเผยแพร่) และฟาตอนะห์ (เฉลี่ยวฉลาด ทันเหตุการณ์)

“ร้านค้าวัสดุก่อสร้าง” ที่รัฐต่อยอดกิจกรรมเพื่อสันติภาพ

สืบเนื่องจาก การดำเนินกิจกรรมในลักษณะสันติวิธี ประเภทปัจจัยพื้นฐาน เรื่องที่อยู่อาศัยประสบความสำเร็จ ทำให้ภาครัฐได้มองเห็นความสำคัญ โดยเฉพาะหน่วยงานที่ดูแลในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ กองอำนวยการเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนใต้ (กอ.สสส.จชต.) นั้น ได้ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ เพื่อให้ดำเนินกิจกรรมการขึ้นพื้นฐานตามโครงการตำบลสานสัมพันธ์ที่มีความเข้มแข็งในระดับหนึ่ง จึงได้ดำเนินการเปิดร้านค้าประเภทวัสดุก่อสร้างที่มีความมั่นคงขึ้นโดยสมาชิกสามารถมาซื้อของจากร้านค้าของชุมชนเอง

นอกจากสมาชิกแล้ว บุคคลทั่วไปก็ยังสามารถที่จะใช้บริการร้านค้าดังกล่าวได้ ซึ่งก็มีความสำเร็จจุดหน้าไปมาก ในส่วนการการดูแลหรือการจัดการร้านได้มีการปรับเปลี่ยนคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ของกลุ่มหมุนเวียนเปลี่ยนกันไป

ส่วนกิจกรรมที่ดำเนินการดังกล่าวข้างต้นใช้แนวคิดว่า ไม่เอารัดเอาเปรียบ คือใช้กระบวนการทางศาสนาเป็นกฎในการควบคุมสมาชิก เพราะอิสลามอนุมัติให้มีการแสวงหาทรัพย์สิน และมีกรรมสิทธิ์ในสิ่งที่แสวงหามาได้ แต่ก็กำหนดให้เจ้าของทรัพย์สินนั้นใช้มันไปในทางเป็นประโยชน์ต่อสังคม

สรุปคือ ขณะที่อิสลามอนุญาตให้บุคคลแสวงหาหรือผลิตสินค้า อิสลามก็กระตุ้นให้บุคคลไม่ลืมว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และเตือนให้เขาเห็นถึงความจำเป็นในอันที่จะปกป้องและส่งเสริมผลประโยชน์ของเพื่อนร่วมโลกของเขาด้วยซึ่งก็มักจะ

มีคำถามว่า “ทำไมอิสลามห้ามเกี่ยวข้องกับดอกเบี้ยย ?”

คำตอบ คือ “ดอกเบี้ยไม่มีอิทธิพลต่อปริมาณการออม และยังก่อให้เกิดปัญหาความตกต่ำเรื้อรัง สร้างปัญหาการว่างงาน และการกระจายความมั่งคั่งที่ไม่เป็นธรรม เป็นรากเหง้าของการกดขี่ ชูตรีด และทำให้คุณภาพทางเศรษฐกิจเสียไป”

ธนาคารสมัยใหม่คิดอัตราดอกเบี้ยโดยไม่คำนึงถึงการขาดทุนและผลกำไรของนักธุรกิจ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ภายใต้ระบบทุนนิยม ดอกเบี้ยจึงเป็นสิ่งที่คอยตัด หรือทำลายโอกาสที่จะสร้างคุณภาพทางเศรษฐกิจขึ้นในสังคม แต่อิสลามก็ได้พยายามที่จะสร้างความเสมอภาค สร้างคุณภาพของเศรษฐกิจขึ้นในสังคม โดยผ่านกระบวนการ “ชะกาต” บนเงินทุนส่วนเกิน ทั้งนี้เพื่อกระจายความมั่งคั่งไปสู่คนยากจน

การดำเนินการของชุมชนทุกกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็น “สัจจะ ออมทรัพย์” “สหกรณ์ร้านค้า” “สวัสดิการสินเชื่อ” และล่าสุด “ร้านจำหน่ายวัสดุก่อสร้าง” มีผลสำเร็จในขั้นที่ดี เพราะตัวเลขในเชิงธุรกิจในประกอบการเป็นที่น่าพอใจ เพราะเงินที่ออกเงยจากการลงทุนนั้นสามารถจัดเป็นสวัสดิการสังคมในระบบชะกาตในชุมชนได้

สวัสดิการสังคม ผลพวงการทำกิจกรรมของชุมชน

ฅาปนกิจศพสมาชิกในชุมชน เป็นกิจกรรมทางสังคมที่ชุมชนได้ร่วมดำเนินการ โดยสมาชิกหรือบุคคลทั่วไปที่เสียชีวิตทางกลุ่มฯ จะเข้าไปดำเนินการช่วยเหลือในเรื่องการจัดการพิธีศพ

การละหมาดศพ อย่างสมเกียรติ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเสมอภาคในสังคม เพราะสังคมยุคแห่งการแข่งขันเกิดมีช่องว่างระหว่างผู้มั่งมีกับผู้ด้อยโอกาสอย่างเห็นได้ชัด นั่นคือ การให้ความสนใจเฉพาะผู้มั่งมีเท่านั้น ในส่วนผู้ด้อยโอกาสไม่ค่อยจะได้รับประโยชน์และการช่วยเหลือจากชุมชน ซึ่งกลุ่มได้ส่งเสริมเพื่อให้เท่าเทียมกันขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอยู่ร่วมกันในสังคมแบบเกื้อกูลกัน

สวัสดิการกลุ่มองค์กร เป็นการดำเนินกิจกรรมให้กับกลุ่มองค์กรที่มีในชุมชน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุทางกลุ่มฯ ได้ดำเนินการในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่เกิดเป็นรูปธรรมมากนัก เพราะยังขาดปัจจัยบางประการ แต่ทั้งนี้ก็ยังมีการสนับสนุนกิจกรรมเป็นบางครั้งบางคราวในลักษณะเฉพาะกิจ เช่น เรื่องกีฬา การทัศนศึกษาการจัดการอบรมด้านระเบียบวินัย เป็นต้น

การเรียนรู้...สู่หนทางที่ยั่งยืน

เมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๔๘ โครงการพัฒนาชุมชนเป็นสุขที่ภาคใต้ : ตำบลบ้านดับเมือง เรียนรู้อยู่ดีที่ปากใต้ โดยเครือข่ายชุมชนมุสลิมเข้ามาดำเนินการหนุนเสริมและสนับสนุนด้านวิชาการว่าด้วยกิจกรรมสวัสดิการชุมชนตามกระบวนการทัศน์อิสลามเพื่อการพัฒนาชุมชนเป็นสุข ทำให้มีแรงหนุนเสริมโดยเฉพาะด้านวิชาการศาสนาที่เกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจสวัสดิการชุมชนอิสลามว่าด้วยการจ่ายชะกาต จนสามารถเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจใน

ระดับชุมชน ทำให้ชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญ เกิดกิจกรรม
สวัสดิการสังคมด้วยระบบอิสลามคือ ระบบชะกาต ในระดับ
ชุมชนขึ้น

อิบน์ ดัยมียะห์ กล่าวว่า “...จิตใจของผู้บริจาคบริสุทธิ์
สะอาด และทรัพย์สินของเขาออกเงย...” จึงเห็นได้ว่า ชะกาต
เป็นความจำเริญความออกเงย และการขัดเกลาทั้งในส่วนที่เกี่ยว
กับรูปธรรมคือ ทรัพย์สินสมบัติ และนามธรรมคือ จิตใจ (อ.อะหมัด
๒๕๑๗ : ๙-๑๐)

โดยพื้นฐานในเรื่องระบบชะกาตของชุมชนได้มีการ
ดำเนินการอยู่เดิมแล้ว แต่ยังไม่มีความชัดเจนมากนัก เนื่องจาก
ระบบชะกาตมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ทั้งคณะกรรมการ
อิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการมัสยิด ยังไม่มีมาตรการ
อะไรที่ออกมาอย่างชัดเจน เก่งว่าจะกระทบในเรื่องของหลักการ
และบทบัญญัติ

เมื่อเครือข่ายชุมชนมุสลิมเข้ามาดำเนินการ และมีส่วน
ร่วมในการกระตุ้น และปลูกจิตสำนึกได้ตรงต่อว่า ในสภาวะ
ความเป็นอยู่ปัจจุบันของสังคม ในเรื่องเศรษฐกิจและสวัสดิการ
ชุมชนเป็นอย่างไร จึงมีการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในหลัก
เศรษฐกิจอิสลาม เพื่อเสริมกระบวนการคิดในเรื่องการเงินการ
คลังของมุสลิม โดยมองว่าองค์กรทางศาสนาทุกระดับชั้นไม่ได้มี
การส่งเสริมมากนัก เพราะเป็นเรื่องไกลตัวเกินไป ต่างคนต่าง
ตระหนักภายในครอบครัว โดยถือว่าเรายังไม่ถึงเกณฑ์ที่จะต้อง
เข้ามารับรู้รับทราบในเรื่องเศรษฐกิจ

ดังนั้น เมื่อโครงการดับบ้านดับเมืองพยายามเข้ามาสร้างให้เป็นเรื่องใกล้ตัว จึงได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของพี่น้องในชุมชนขึ้น โดยผ่านโครงการเสริมสร้างพัฒนาชุมชนเป็นสุขตามบทบัญญัติอัล-อิสลาม มีกิจกรรมดังนี้

พระองค์อัลลอฮ์ได้ทรงบัญญัติเรื่องชะกาตไว้โดยเฉพาะในคัมภีร์อัลกุรอาน ๓๐ โองการ และที่กล่าวควบคู่กับการละหมาด ๘๒ โองการ ซึ่งเกือบทั้งหมดได้ประทานขณะที่ท่านศาสดามุฮัมมัดอยู่ที่นครมาดีนะห์ นบีจัญเระห์ ศักราชที่ ๒ มีบทบัญญัติที่ลงที่นครมักกะห์เพียง ๘ โองการ บทบัญญัติในเรื่องชะกาต มีอาทิ

“...จงดำรงละหมาดและจงบริจาคชะกาต (๒:๑๑๐)...”

“...จงรับเอาทานจากสมบัติของพวกเขา เพื่อเจ้า (มุฮัมมัด) จะได้ชำระพวกเขาให้สะอาดและขัดเกลาพวกเขา (ด้วยทานนั้น)...”

“...บรรดาผู้บริจาคยามผาสุกและยามคับแค้น และผู้ข่มโทษะ (ตนเอง) และผู้อภัยแก่มนุษย์ และอัลลอฮ์ทรงรักผู้กระทำการดี...”

“... แท้จริงสมบัติของสุเจ้าและลูกๆ ของสุเจ้าเป็นเครื่องล่อใจ แต่อัลลอฮ์นั้นที่พระองค์มีรางวัล (การตอบแทน) อันยิ่งใหญ่...”

ท่านศาสดามุฮัมมัดได้กล่าวในเรื่องการบริจาคไว้เป็นจำนวนมาก อาทิ “...จงพิทักษ์รักษาทรัพย์สินของพวกท่านด้วยการจ่ายชะกาต และจงเยียวยาคนป่วยของพวกท่านด้วยการทำทาน และจงแสดงความถ่อมตน (ต่ออัลลอฮ์และคนทั่วไป)...” (อาบูดาอูด) “...การบริจาคที่ดีนั้นคือ ขณะที่ท่านคงไว้ซึ่งความมั่งมีและมีมือบนดีกว่ามือล่าง (ผู้ให้ดีกว่าผู้ขอ) และจงเริ่มจากบุคคลที่อยู่ในความอุปการะของท่านก่อน...” (บุคอรีย)

กิจกรรมการฝึกอบรมเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจระบบเศรษฐกิจชุมชนมุสลิม ชุมชนได้ร่วมกันจัดการประชุมส่งเสริมความรู้ ในเรื่องของสวัสดิการสังคมในเรื่องของชะกาดและวิธีการจัดการ โดยเชิญผู้ที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเศรษฐกิจในแนวทางศาสนา อาทิ ตัวแทนธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย สาขานราธิวาส ตัวแทนสหกรณ์อับดุลฟาน ซึ่งองค์กรดังกล่าว ได้จัดรูปแบบการบริการการเงินตามแนวบทบัญญัติทางศาสนา โดยเฉพาะการดำเนินการปราศจากดอกเบี้ย และที่สำคัญได้ออกจ่ายชะกาดในนามองค์กรทุกปีซึ่งมีมูลค่ามาก สามารถสร้างให้พี่น้องที่ได้รับชะกาดในปีนั้นสร้างตัวเองให้หลุดพ้นจากความยากจนได้ ซึ่งมีสมาชิกในชุมชนเข้าร่วมฟังประมาณ ๕๐๐ คน

สมาชิกบางคนถึงกับพูดว่า “พวกเราจะไม่ยอมให้พี่น้องในชุมชนของเราได้รับชะตากรรมที่ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีอาหารกิน ไม่มียารักษาโรค ไม่มีเสื้อผ้าใส่”

จะเห็นได้ว่าสมาชิกมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น ลดความเห็นแก่ตัวลดความแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นลง

กิจกรรมไปทัศนศึกษาดูงาน ระบบการจัดการองค์กรให้มีเอกภาพและสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบบัญชีทางการเงิน

นอกจากนี้ยังมี กิจกรรมการเรียนรู้อัลกุรอานสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ส่งเสริมให้มีจิตใจที่สงบเยือกเย็น รอบคอบ อ่อนน้อมถ่อมตนในความเป็นมุสลิม เพราะอัลกุรอานเป็นธรรมนูญแห่งการดำเนินชีวิตของมุสลิม จากกิจกรรมได้สะท้อนให้เห็นว่า บรรดาผู้สูงอายุยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ใน

วิธีมุสลิมอีกมาก ทำให้ชุมชนเกิดความเข้าใจในการปฏิบัติ และสามารถแยกแยะจากหลักการสอนที่ผิดเพี้ยนไปได้

พระคัมภีร์อัลกุรอานจากบทแรกที่เอกอองค์อัลลอฮ์ประทานให้แก่มนุษยชาติ โดยผ่านศาสดามุฮัมมัดมีใจความว่า “...จงอ่านด้วยพระนามแห่งพระเจ้า ผู้ทรงบังเกิดสรรพสิ่งทั้งมวล ผู้ทรงสร้างมนุษย์จากก้อนเลือด...” “...จงอ่านเถิด และพระเจ้าของผู้ทรงพระมหากرุณาธิคุณ...” “...ผู้ทรงสอนด้วยปากกา (ให้มนุษย์รู้จักขีดเขียน)...” “...ผู้ทรงสอนมนุษย์ให้รู้ในสิ่งที่เขาไม่รู้...”

ท่านศาสดามุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้มีโอวาทหลายตอนเกี่ยวกับการศึกษา อาทิ “...การแสวงหาความรู้เป็นหน้าที่จำเป็นแก่มุสลิมทั้งชายหญิง...” (มิชกาต, บัยฮากี) “...จงศึกษาตั้งแต่อยู่ (เปล) จนถึงหลุมฝังศพ...” (มุสลิม) “จงไปแสวงหาความรู้แม้แต่จะต้องไปไกลถึงเมืองจีน...” (บัยฮากี) “...บุคคลใดออกเดินทางแสวงหาความรู้ อัลลอฮ์ทรงหาทางง่าย ๆ ให้เขาไปสวรรค์...” (มุสลิม) “...ผู้ใดไปเพื่อแสวงหาความรู้หมายถึง เขาไปในทางของพระผู้เป็นเจ้าจนกระทั่งกลับ” (ติรมิซีย) “...ขอให้พวกที่อยู่ที่นี่ จงเผยแพร่ความรู้ไปยังผู้ที่มิได้อยู่ที่นี่...” (บุคอรี) “...ทานที่ประเสริฐสุดคือการศึกษาค้นหาความรู้แล้วบุคคลนั้นได้นำมาสั่งสอนต่อ...” (อิบนุมายะฮ์) “...ความวิบัติสองประการจะมีป็นอยู่ในประชาชาติของอันคือ การทอดทิ้งในการแสวงหาความรู้และ(หันมา)สะสมทรัพย์สมบัติ...” (บุคอรี) “...ผู้ที่มีตำแหน่งที่เลวที่สุดในทัศนะของอัลลอฮ์นั่นคือ ผู้ที่มีความรู้ไม่ได้นำความรู้ออกมาใช้ประโยชน์...” (มุสลิม)

ผลการเรียนรู้กับความคาดหวังในโลกหน้า

เมื่อชุมชนมีแรงหนุนเสริม โดยเฉพาะด้านวิชาการศาสนา ที่เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจอิสลาม ทำให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ มีความตระหนักในเรื่องเศรษฐกิจมากขึ้น โดยเฉพาะในสังคมมุสลิม ทุกสิ่งทุกอย่างที่ปฏิบัติภารกิจในชีวิตประจำวันนั้นล้วนเป็น ประจักษ์พยานในโลกหน้า (อาคีเราะะ) อาทิ

โครงการของรัฐบาลที่ขัดกับการศาสนา พุนการศึกษาที่ นำเงินมาจากการพนัน (หวยบนดิน) เปรียบเสมือนการฟอกเลือด นั้นเอง ก็คือว่าในร่างกายประกอบด้วยเลือดซึ่งเป็นสิ่งที่บริสุทธิ์ สะอาดตามหลักศาสนา พอได้รับทุนการศึกษาลักษณะผิดหลัก ศาสนาคือเงินการพนันเข้าไปในร่างกายเป็นการฟอกในร่างกาย พอจบการศึกษานำความรู้ไปประกอบอาชีพซึ่งก็ได้ค่าตอบแทนคือ เงินบริสุทธิ์จากน้ำพักน้ำแรงของเราก็กลายเป็นเงินบริสุทธิ์ แต่ใน หลักศาสนาชีวิตไม่เป็นมงคล (บารอกัด) มีสิ่งที่มัวหมองในชีวิต ไม่รู้จักจบสิ้น

ดังหลักการสอนอัลกุรอาน กล่าวว่า “พระองค์จะทรง ประทานความรู้ให้แก่ผู้ที่พระองค์ทรงประสงค์ และผู้ใดที่ได้รับ ความรู้แน่นอนเขาได้รับความดีมากมาย และไม่มีผู้ใดรำลึก นอกจากบรรดาผู้ที่มีสติปัญญาเท่านั้น”

ชุมชนจึงได้นำข้อปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการชะกาต ที่ เป็นหลักการสอนทางศาสนามาใช้เป็นรูปธรรม และมีการเผยแพร่ ในเรื่องเนื้อหา

ความสุขของชุมชน คนมีสุขภาวะ

ทรัพย์สิน เงินทุน สู้สังคมระบบชะกาด

กระบวนการสร้างความเข้าใจในระบบเศรษฐกิจมุสลิม นั้นค่อนข้างที่จะยากมาก เพราะไปฝืนกระแสบริโภคนิยมที่รุนแรงมาก จนทำให้เรื่องศาสนาเป็นเรื่องเบาบางและเป็นเรื่องเล็กน้อย

แต่อย่างไรก็ตาม ชุมชนบ้านสะปือรังได้เกิดความคิดและก่อการนิโคตทุนระบบสวัสดิการชะกาดในชุมชนขึ้น ที่สำคัญได้ทราบถึงกระบวนการชะกาด ระบบโครงสร้างเศรษฐกิจสวัสดิการสังคมมุสลิม คัมภีร์อัลกุรอาน ได้กล่าวว่า “จงดำรงละหมาดและจงบริจาคชะกาด” (๒:๑๑๐)

โดยส่วนใหญ่แล้ว “ชะกาดฟิตเราะห์” นั้น ฟิน้องใน

ชุมชนออกชะกาด ๑๐๐ เปอร์เซนต์ จากจำนวนประชากรชุมชนบ้านสะปือรัง ๒๗๓ คน ต้องออกชะกาดคนละ ๔๐ บาท (ตามประกาศของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด) ซึ่งคำนวณภาษีชะกาดได้ประมาณ ๑๐,๙๒๐ บาท ซึ่งเป็นเงินไม่มากแต่สามารถเข้าไปช่วยพี่น้องที่ช่วยตัวเองไม่ได้ และเป็นการสร้างสวัสดิสังคมช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้

นายอาซอร่า อุเซง
ฝ่ายสินเชื่อกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

แต่มีข้อจำกัดคือ ชะกาดประเภทนี้ทางชุมชนไม่สามารถที่เข้าไปจัดการได้ เนื่องจากไปกระทบหน่วยงานหรือองค์กรศาสนา คือ สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ซึ่งได้ดำเนินการอยู่ โดยมอบหมายให้โต๊ะอิหม่ามประจำมัสยิดเป็นผู้ดำเนินการเก็บชะกาด โดยทั่วไปจัดสรรเป็น ๓ ส่วน คือ สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ๒๐ เปอร์เซนต์ ผู้รวบรวมชะกาด ๑๐ เปอร์เซนต์ และให้กับพี่น้องหรือบุคคลใน ๘ ประเภทอีก ๗๐ เปอร์เซนต์

ในส่วนชุมชนที่ดำเนินการได้เองคือ “ชะกาดมัล” หรือ “ชะกาดทรัพย์สิน” ซึ่งเป็นการเก็บชะกาดจากกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน เช่น ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ประเภทกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและกลุ่มกิจกรรมสินเชื่อประเภทต่างๆ สามารถจ่ายภาษีชะกาดเป็นจำนวนเงิน ๑,๕๓๕ บาท กลุ่มศูนย์สาธิตเพื่อการตลาดสามารถจ่ายชะกาดเป็นจำนวนเงิน ๕,๒๓๔ บาท ดังนั้น องค์กรชุมชนบ้านสะปือจึงรวมจ่ายชะกาดมัลเป็นเงิน ๖,๗๖๙ บาท

ถ้ารวมชะกาดในชุมชนจะมียอดทั้งหมด ๑๗,๖๘๙ บาท ก็สามารถจูนเจ็อดูแลสวัสดิการด้านสังคมได้เป็นอย่างดี แต่มันก็ไม่ได้เป็นดังที่คิด เนื่องจากกระบวนการสร้างความเข้าใจในระบบเศรษฐกิจมุสลิมนั้นค่อนข้างยาก เพราะไปฝืนกระแสบริโภคนิยมที่รุนแรง ซึ่งทำให้เรื่องศาสนาเป็นเรื่องเบาบางและเป็นเรื่องเล็กน้อย

แต่ชุมชนก็ได้เกิดความตระหนักในเรื่องนี้ จึงได้ร่วมกันจัดตั้ง “กองทุนชะกาด” ในชุมชนขึ้นเป็นครั้งแรก โดยมีผู้ดูแลเป็นระบบ และด้วยการสำรวจข้อมูลในชุมชนมาโดยตลอด ก็จะพบว่า บุคคล

ใดที่อยู่ในข่ายผู้มีสิทธิรับชะกาดทั้ง ๘ ประเภท โดยในปีนี้ได้มีการแจกจ่ายชะกาดให้กับผู้มีสิทธิรับชะกาดจำนวน ๑๕ คน ในอนาคตอาจจะสามารถรวบรวมชะกาดประเภทอื่นๆ จากบุคคลภายนอกและบุคคลทั่วไป ที่ประสงค์จะจ่ายชะกาดประจำปีได้อีกด้วย แต่ทั้งนี้จะต้องสร้างความเชื่อศรัทธาให้กับชุมชนเป็นอย่างดี

คณะกรรมการกลุ่มฯ ได้ร่วมกันสรุปว่า “ชุมชนสวัสดิการมิใช่ชุมชนเอื้ออาทร” (ชุมชนสวัสดิการ หมายถึง ฟังตนเอง พัฒนาตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่ชุมชนเอื้ออาทร คือ ชุมชนที่จะต้องให้ตลอดจนไม่รู้จักโต)

นายซอริ อีสาเหาะ ฝ่ายทะเบียน

“กองทุนชะกาด” องค์การสวัสดิการสังคมมุสลิม ที่ควรเกิดเป็นทางการ

ในวงการศึกษาน่าจะบรรจุวิชาเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม เช่น ระบบชะกาด ลงในหลักสูตรของการศึกษาในระบบโรงเรียน ระดับต่างๆ ใหนๆ รัฐบาลมีนโยบายความรู้คู่คุณธรรมแล้ว สิ่งเหล่านี้เป็นจริยธรรม จรรยาบรรณประจำตัวที่จะต้องปฏิบัติ อย่างเคร่งครัด ถ้าหากรัฐให้การส่งเสริมแต่เรื่องที่ดี ในแง่ของ ความมั่นคงน่าจะดีขึ้น

ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีมัสยิดที่จดทะเบียน ประมาณ ๑,๖๕๔ แห่ง ถ้าหากมีการรวบรวมชะกาดเป็นระบบแล้ว และคำนวณหยาบๆมัสยิดสามารถที่จะรวบรวมได้แห่งละประมาณ ๑๐,๐๐๐ บาทต่อปี เฉพาะชะกาดฟิตเราะห์หรือทานบังคับ แล้ว นำมาคูณกับจำนวนมัสยิด ๑,๖๕๔ แห่ง ก็จะได้ผลลัพธ์เท่ากับ ๑๖,๕๔๐,๐๐๐ บาท ซึ่งเป็นเงินปริมาณสูงมากทีเดียว

แต่ถ้าหากคำนวณตามปริมาณประชากรในพื้นที่ที่มี ประมาณ ๑.๗ ล้านคนเศษ ที่ต้องออกชะกาดทานบังคับคูณกับ ๔๐ บาท (๔๐ บาท x ๑.๗ ล้านบาท) เท่ากับ ๖๘,๐๐๐,๐๐๐ บาท ต่อปี ก็เป็นจำนวนเงินทุนมหาศาล

ส่วนชะกาดมัลหรือชะกาดทรัพย์สินที่พี่น้องมีรายได้จากการประกอบธุรกิจลักษณะต่างๆ ที่เกินพิกัดที่ศาสนากำหนดก็ จะต้องออกชะกาด ก็นับว่าเป็นเงินทุนจำนวนมหาศาลเช่นกัน

ชะกาศสามารถที่จะนำไปเป็นสวัสดิการสังคมได้ แต่ก็ต้องสร้างความตระหนักให้กับทุกฝ่ายคือ ธรณรงค้ให้พิน้องต้องออกชะกาศประจำปีตามเจตนารมณข์ของหลักศาสนาให้จริงจัง ให้เป็นระบบ และพยายามจัดตั้งองค์กรที่ดู “กองทุนชะกาศ” หรือ “บัยตุลมาล” เป็นกิจจะลักษณะ หรืออาจจะมีการผลักดันจากภาครัฐบาลให้เกิดขึ้น ถ้าจะให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการก็ได้ แต่จะต้องมีการหารือในประเด็นต่างๆ อีกมาก

ในการเป็นผู้นำ ผู้บริหารอาณาจักรอันยิ่งใหญ่ ท่านศาสดา (ศ็อลฯ) มิได้แยกอาณาจักรออกจากศาสนจักร ดังนั้น หลักการปกครอง เศรษฐกิจ และการดำเนินชีวิต ท่านจึงได้นำเอาหลักการอิสลามมาใช้ ด้วยเหตุนี้ ในด้านเศรษฐกิจจึงเป็นหน้าที่ของรัฐในการเป็นผู้ดำเนินการ “บัยตุลมาล” จากการนี้หากผู้ใดไม่ยอมจ่ายชะกาศย่อมมีโทษทั้งศาสนาและทางบ้านเมือง

อนึ่ง ในกรณีของประเทศที่มีใช้รัฐอิสลาม การรวบรวมและแจกจ่ายชะกาศควรเป็นหน้าที่ของผู้นำชุมชนหรือสังคมนั้นๆ แต่รัฐให้การสนับสนุนให้เป็นระบบผู้ยากไร้ในพื้นที่อีกต่อไป และจะพยายามผลักดันพระราชบัญญัติชะกาศให้กับผู้มีอำนาจต่อไปอีกด้วย

ส่วนวัตถุประสงค์ในการดำเนินการเรื่องกองทุนชะกาศนั้นก็เพื่อเป็นการปฏิบัติตามหลักการอิสลามข้อ ๔ คือ การออกชะกาศ เพื่อเป็นแนวทางและแบบอย่างให้กับองค์กรอื่นๆ เพื่อให้ได้เป้าหมายที่ถูกต้องและครอบคลุม เพื่อแสดงศักยภาพและความสามัคคีในองค์กรมุสลิม เพื่อผลักดันให้มีพระราชบัญญัติชะกาศ

ความมุ่งหมาย ประโยชน์ และโทษ

ชะกาด นอกจากจะเป็นหลักปฏิบัติที่มีนัยเป็นหลัก เศรษฐศาสตร์อิสลาม หลักที่ไม่ใช่ทุนนิยมและสังคมนิยม หากแต่เป็นเศรษฐศาสตร์ที่มีสากล ความสมบูรณ์ที่สุดอยู่ในตัว ชะกาด ยังมีหน้าที่อื่นๆ อีก อาทิ เพื่อให้สินทรัพย์ที่หามาได้ (ในทางสุจริต) และทรัพย์ที่มีอยู่เป็นทรัพย์ที่บริสุทธิ์ตามหลักการของศาสนา อิสลาม และเป็นการขัดเกลาจิตใจของผู้บริจาคให้สะอาดบริสุทธิ์ ลดความตระหนี่ถี่เหนียวเห็นแก่ตัว มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นการสอนให้มนุษย์ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุไม่เกิดความละโมภ และให้มนุษย์ตระหนักว่า “บรรดาทรัพย์สินต่างๆ ที่เขาได้มานั้น เป็นของฝาก(อามานะฮฺ)จากอัลลอฮฺมนุษย์เป็นเพียงผู้รักษาและใช้จ่ายไปในทางที่พระองค์กำหนด” เช่น ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย และจะต้องจ่ายส่วนหนึ่งแก่ผู้ยากจน เพื่อลดช่องว่าง ระหว่างชนชั้นในสังคม ซึ่งเป็นการส่งเสริมหลักประกันทางสังคมให้มั่นคงขึ้น เพราะแท้จริงคนยากจนมีสิทธิเหนือกว่าคนร่ำรวย

ดังนั้นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีเท่าใดก็ต้องจ่ายแก่ผู้มีสิทธิรับชะกาดมากเท่านั้น อิสลามได้กำหนดหลักชะกาดขึ้นมาทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความสัมพันธ์และสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างมนุษย์ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน สัมพันธ์ภาพอันนี้เกิดขึ้นจากความสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบแต่มิได้สร้างบุญคุณให้มีต่อกัน

“เพราะการสร้างบุญคุณในลักษณะเช่นนี้ ย่อมจะนำไปสู่การตอบแทนบุญคุณ อันเป็นสะพานที่นำไปสู่การชู้ดรีด และเอา รัดเอาเปรียบในที่สุด” (ปรีดา ประภทิจอบ ๒๕๑๗:๔๘-๔๙)

“รวมพลังปัญญาคีนสันติสุขภาวะสู่ชาวใต้”

โดย

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ร่วมกับ
กระทรวงสาธารณสุข
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)
สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.)
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
คณะทำงานวาระทางสังคม สถาบันวิจัยสังคม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี
สถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (วพส.)
สถาบันวิจัยระบบสุขภาพภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (สวรส.ภาคใต้มอ.)